

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Уманський національний університет садівництва
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
Факультет агротехнологій та економіки

«МІЖГАЛУЗЕВІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВАРІАНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

м. Ніжин - 2023

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Уманський національний університет садівництва
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти
впровадження»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Ніжин – 2023

УДК 001.2/.891
М58

*Рекомендовано до друку вченою радою
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
(Протокол № 4 від 29.11.2023 року)*

Редакційна колегія:

к.пед.н., професор В.С. Лукач (голова); к.т.н. І.О. Демчук;
к.е.н., доцент Г.М. Македон; к.е.н., доцент І.В. Дворник;
д.і.н., доцент О.С. Сидорович; к.б.н., доцент А.В. Семеніхін;
к.е.н., доцент Н.Г. Царук; к.с.-г. н. І.Д. Брюхачова; А.І. Михайленко

М58 **«Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження»**, збірник наукових праць. Ніжин: НДУ Гоголя., 2023.
С. 163.

У збірнику розміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження», що відбулася 7 грудня 2023 року на базі ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут». Збірник охоплює основні напрями наук про життя. Для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів закладів вищої освіти.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей.

ISBN 978-617-527-258-9

© ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
© автори тез

НАПРЯМ 1

**Трансформація продовольчої безпеки в
Україні. Регіональна економіка і
збалансоване природокористування**

Безпала Ольга
к.геогр.н., старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Україна, як країна з потужною історією та глибокими традиціями, стикнулася з найбільшим викликом свого сучасного періоду — воєнним станом. Це становище суттєво вплинуло на всі сфери суспільства, включаючи ринок праці. Розглянемо вплив воєнного стану на ринок праці України, а також визначимо можливі шляхи адаптації для працівників та роботодавців.

Складні умови для працівників

Воєнний стан накладає серйозні обмеження на робоче оточення. Працівники, зокрема ті, чия діяльність пов'язана з виробництвом та послугами, стикаються зі значними труднощами у забезпеченні безпеки та стабільності робочого процесу. Воєнний стан призводить до ряду проблем, які важко вирішувати, і які мають серйозний вплив на тих, хто змушений працювати в таких умовах. Однією з основних проблем є загроза особистої безпеки. Працівники можуть стикатися з ризиком потрапляння під обстріли, терористичні акти, або інші небезпеки. Це ставить під загрозу фізичне та психічне здоров'я працівників, а також їхні сім'ї.

Іншим серйозним викликом є економічна нестабільність. Військовий конфлікт часто призводить до знищення інфраструктури, зменшення виробництва та збільшення безробіття. Це впливає на доходи працівників, може призвести до втрати робочих місць і загрожує економічній стабільності.

Зменшення можливостей для освіти та розвитку також є проблемою. В умовах воєнного стану ускладнює логістику до освітніх установ, а також відсутність фінансових ресурсів для навчання може обмежити можливості професійного зростання. Соціальна ізоляція та психологічні труднощі виникають через відчуття стресу, невизначеності та загрози, які супроводжують воєнний стан. Забезпечення ефективного захисту прав працівників в умовах конфлікту та створення механізмів соціальної підтримки є важливими завданнями для уряду та громадських організацій. Також важливо враховувати потреби ветеранів та інших осіб, які зазнали наслідки військового конфлікту, і надавати їм необхідну підтримку для адаптації до нових умов та відновлення нормального життя [3].

Зміни в галузевій структурі:

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Воєнний стан призводить до значних змін у галузевій структурі ринку праці. Деякі сфери, пов'язані з обороною та безпекою, зазнають росту попиту на працівників, тоді як інші, такі як туризм чи розваги, можуть втратити актуальність. Це вимагатиме перепідготовки та переорієнтації для працівників, які зацікавлені у збереженні своєї зайнятості.

Одним із перспективних напрямків стає збільшення попиту на фахівців у аграрній сфері. Умови воєнного стану викликають необхідність максимального використання земельних ресурсів та забезпечення продовольчої безпеки. Умови воєнного стану вимагають переосмислення стратегії вирощування сільськогосподарських культур. Деякі культури можуть стати більш пріоритетними з точки зору забезпечення продовольчої безпеки та стратегічних потреб. Це призводить до збільшення попиту на фахівців сільськогосподарства, які мають знання про ефективні методи виробництва та управління ресурсами [1].

Варто зауважити, що умови воєнного стану можуть вимагати перегляду освітніх програм та акцентувати увагу на навчанні студентів сільськогосподарських спеціальностей. Можливе введення нових курсів, спрямованих на розвиток стратегій сільськогосподарства в умовах кризи.

Окрім того, у воєнний період фінансові ресурси мають бути перерозподілені в залежності від стратегічних потреб країни. Це може вплинути на фінансування досліджень у галузі сільськогосподарства, сприяючи розвитку нових технологій та інновацій у цій галузі.

В умовах воєнного стану акцент може змінитися на підтримку сільських громад і розвиток їхнього потенціалу. Це включатиме в себе надання фінансової підтримки, навчання сільськогосподарських технік та впровадження програм для підвищення продуктивності сільськогосподарства.

Отже, роботодавці та працівники повинні бути гнучкими та мати спроможність швидко адаптуватися до нових умов, адже зміни в економічному та політичному середовищі стають критичними. Гнучкість у виборі робочих графіків, режимів роботи та навіть галузей діяльності може бути ключем до збереження робочих місць.

Стимулювання інновацій:

В умовах воєнного стану інновації стають справжнім двигуном розвитку. Роботодавці, які активно впроваджують нові технології та методи виробництва, можуть виграти у грі конкуренції. Програми навчання та розвитку для працівників також можуть бути спрямовані на розвиток навичок, які стають особливо цінними в умовах воєнного стану.

Підтримка психологічного здоров'я:

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Важливим аспектом в умовах воєнного стану є підтримка психологічного здоров'я працівників. Стрес, невизначеність та загроза можуть негативно позначитися на емоційному стані працівників. Роботодавці повинні виявляти турботу та надавати ресурси для психологічної підтримки [2].

Таким чином, воєнний стан завдає значних викликів ринку праці України, але також відкриває можливості для розвитку та інновацій. Важливою є співпраця між урядом, бізнес-спільнотою та працівниками для забезпечення стійкості та ефективності ринку праці в умовах кризи. Адаптація до нових реалій, гнучкість та інновації стануть ключовими факторами для успіху в сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. Пошук роботи: як змінився ринок праці в Україні під час війни та що буде після.- Режим доступу <https://visitukraine.today/uk/blog/1872/posuk-roboti-yak-zminivsvya-rinok-praci-v-ukraini-pid-cas-viini-ta-shho-bude-pislya>
2. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи.- Режим доступу <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viyny-tendentsiyi-ta-perspektyvy>
3. Робоча сила в Україні: як війна впливає на її майбутнє?.-Режим доступу <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/8/700951/>

Власенко Дмитро
к.е.н., доцент,

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У
ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСЬКИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ**

Визначальною рисою сучасного періоду є перехід від індустріальної економіки до сервісної, де головним фактором, що визначає успіх підприємства, є здатність зрозуміти систему пріоритетів клієнтів, тенденції їх розвитку та задоволення їх запитів.

Наростаючі потоки вантажів і пасажирів стримувані низьким рівнем надання транспортних послуг і відсутністю сучасних логістичних технологій організації транспортного процесу вимагають нових підходів до управління транспортними послугами.

Транспортно-складська логістична система (ТСЛС) являє собою сукупність ієрархічно залежних підсистем, що включають людей, набір складів, транспортні засоби, будівлі та споруди зі спеціальним устаткуванням, які об'єднані між собою засобами організації, для забезпечення сконцентрованої, цілеспрямованої діяльності в сфері задоволення потреб в ефективному просуванні матеріальних ресурсів з певним ступенем організованості й автономності. [1,2]. Її робота ґрунтується на ефективній інтеграції виробничих, транспортних і складських систем з урахуванням логістичного сервісу.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

При логістичному підході до управління транспортно-складською системою передбачається вирішення наступних завдань: вибір виду та типу транспортних засобів; спільне планування транспортних процесів зі складськими та виробничими процесами; узгодження роботи різних видів транспорту; визначення раціональних маршрутів доставки вантажів; раціональне розміщення складів. Тому функціонування ТСЛС як частини виробничої логістики, у взаємозв'язку з ресурсною та функціональною логістикою, є процесом досягнення поставленої мети при наявності енергоресурсів, організаційних структур технологічних процесів, системи управління та дії факторів зовнішнього середовища.

Транспортно-складська система, що має транспортну та складську складові, є складною інтегрованою системою та включає три функціональні рівні, що перебувають у відповідній ієрархії: національний, регіональний і місцевий. Складський технологічний процес є сукупністю послідовно виконуваних операцій, пов'язаних з підготовкою до приймання продукції, надходженням, переміщенням, розпакуванням, прийманням продукції по кількості і якості, розміщенням на зберігання, укладанням, відбором, комплектацією, підготовкою до відпускання та відпуском продукції споживачу. А основна діяльність автомобільного перевізника полягає в реалізації двох діалектично пов'язаних і в той же час внутрішньо зовсім різних технологічних процесів - перевізного процесу та процесу технічного обслуговування й ремонту. Головним технологічним процесом при цьому є процес взаємодії виконавців і техніки. Проблема складування вимагає не тільки індивідуального технологічного, але певного логічного підходу, заснованого на ув'язуванні особливостей вхідних і вихідних потоків з урахуванням внутрішніх факторів, що впливають на складську обробку вантажу. Враховуючи потенційне значення складського господарства, логістична система розглядає проблеми стратегічного розміщення матеріальних ресурсів, удосконалювання технологій і систем, що сприяють обробці, зберіганню товару, вантажно-розвантажувальним, транспортним та іншим складським роботам.

Деякі особливості при виділенні технічних компонентів ТСЛС:

- при створенні транспортних і складських мереж необхідно враховувати взаємодію різних видів транспорту;
- при будівництві та розміщенні складських комплексів вибирати раціональні способи організації процесів переміщення вантажів, враховуючи діючі системи зберігання та переробки;
- оптимізація комбінації мережі магістральних і локальних доріг та транспортних терміналів;

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- організація погодженої роботи транспортних засобів і вантажно-розвантажувальних пристроїв у транспортних пунктах;
- складний поділ транспортних пунктів, залежно від територіального рівня;

Технологічні аспекти взаємодії технічних компонентів ТСЛС можуть торкатися різних областей.

На різних територіальних рівнях виникають протиріччя технологічного рівня. Наприклад, ТСЛС локального рівня, з одного боку, базуються на технології мікрологістичних систем, з іншого боку - на технології функціонування магістрального транспорту, який є елементом макрологістичної системи. У промислово-транспортних вузлах, що є макрологістичною системою нижчого рівня, необхідне узгодження різних видів транспорту, що мають не тільки свої специфічні технологічні параметри, але й суперечливі цілі в системах планування, управління тощо. Також важливе узгодження ритму виробництва з ритмом перевізного процесу [3].

Організаційні компоненти забезпечують координацію діяльності та розвитку ТСЛС різних рівнів. Прийняті рішення повинні бути спрямовані на єдність і погоджене функціонування національних, регіональних і місцевих транспортно-складських систем.

Багаторівневе уявлення структури ТСЛС дозволить відобразити складний і неоднорідний перелік компонентів, а також ієрархію, розподіл завдань між ланками системи управління та прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Wang, Y., Yang, L., Huang, X., Wang, Y., Lu, T. Logistics system performance evaluation of the fresh and live agricultural products with an application of analytic network process. Conference on Logistics Systems and Intelligent Management, ICLSIM 2010, 1, pp. 130–134
2. Marrenbach, D., Braun, M. Logistics systems are characterized by growing agility | Integrative planung von smarten logistiksystemen. ZWF Zeitschrift fuer Wirtschaftlichen Fabrikbetrieb, 113(5), pp. 323–327
3. Wichaisri, S., Sopadang, A. Sustainable logistics system: A framework and case study. IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management, pp. 1017–1021

***Возюк Ірина Анатоліївна**
студентка III курсу*

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ТРАНСФОРМАЦІЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ**

Аграрний сектор України зараз переживає значні зміни під впливом як внутрішніх факторів, так і світових тенденцій. Ці сучасні зміни в аграрному секторі мають значний вплив на продовольчу безпеку країни, відкриваючи нові можливості та виклики. Ключові тенденції включають у себе такі напрями:

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

1. Технологічний прогрес у сільському господарстві
2. Глобальні виклики
3. Співпраця між державою та аграрним сектором.

Розглянемо дані напрями детальніше.

1. Технологічний прогрес у сільському господарстві.

Використання сучасних технологій в аграрному секторі стає все більш вирішальним для трансформації. Впровадження дронів, передових іригаційних систем, автоматизованих машин і штучного інтелекту допомагає підвищити ефективність виробництва та мінімізувати витрати. Тим не менш, ці технологічні досягнення також вимагають адаптації працівників і змін у системі освіти. Основні новітні технології наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Новітні технології у сільському господарстві [1]

Технологія	Характеристика
ERP (Enterprise Resource Planning)	<p>Дає можливість аналізувати та вдосконалювати процеси в режимі реального часу. Основними перевагами ERP є:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Доступ до даних з будь-якого місця завдяки хмарному забезпеченню. ❖ Онлайн-доступ до даних, що зменшує час, витрачений на паперову роботу. ❖ Допомога в передбаченні попиту.
AI та машинне навчання	<p>Використовуючи AI для аналізу даних, система має можливість передбачити потенційні проблеми, такі як недостатня вологість або наявність шкідників, на ранній стадії. Крім того, він допомагає збирати дані, що стосуються врожайності, погодних умов і вологості ґрунту.</p>
Блокчейн	<p>Дана технологія дозволяє:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Відстежувати продукцію від початкової точки до кінцевого споживача. ❖ Забезпечувати прозорість постачання. ❖ Оптимізувати ланцюжки поставок.
CTRM-система (Commodity Trading and Risk Management)	<p>Інструмент для контролю ризиків та оптимізації торгівлі. Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Контроль ризиків зі зміною цін, кількості та вартості сировинних товарів. ❖ Автоматизація купівлі, продажу та логістики для зниження ризиків та швидких рішень. ❖ Збирання та аналіз великих обсягів даних.

Сільське господарство зараз переживає значні зміни, а перехід на цифрові технології тільки починається. Зараз фермерам потрібні додаткові сервіси та дуже зручні інструменти для цього процесу. Однак технологічний прогрес відіграватиме вирішальну роль у підвищенні ефективності торгівлі зерном і зміцненні стабільності в цій галузі.

2. Глобальні виклики.

Зміна клімату та інші глобальні виклики впливають на урожайність та доступність ресурсів. Зростаюча кількість екстремальних погодних умов може

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

призвести до зниження врожаю та загрози продовольчій безпеці. У зв'язку з цим, виробники повинні приділити увагу розвитку стійких до змін сортів рослин та адаптації до нових кліматичних умов.

Однак, у випадку України є інший дуже вагомий чинник. А саме, військові дії. Значна частина ріллі в даний час замінована або виведена з ладу в результаті інтенсивних бомбардувань. Крім того, доступ до окремих ділянок землі обмежено через умисне знищення ворогом складів та сільськогосподарської техніки. Усі ці фактори матимуть прямий вплив на майбутній розвиток сільського господарства.

«До війни сільське господарство України виробляло 10% ВВП, забезпечувало роботою 14% робочої сили та давало 41% загального експорту. Війна розпочалася якраз перед початком весняної посівної кампанії 2022 року, що дуже сильно вдарило по сільськогосподарському сектору» пишуть редактори журналу DLF. [2]

3. Співпраця між державою та аграрним сектором

Для ефективного управління аграрним сектором необхідна активна взаємодія органів влади та приватних компаній. Створення партнерських відносин може допомогти в успішному впровадженні нових технологій, встановленні правил безпеки та сприянні сталому розвитку промисловості.

Аграрна політика держави у 2023 році спрямована на підвищення стабільності аграрного сектору та подолання наслідків воєнних дій. Він також спрямований на сприяння експорту місцевої сільськогосподарської продукції та приведення нормативно-правової бази в аграрній сфері до норм і правил Європейського Союзу.

Було здійснено численні заходи для підтримки виробників, зокрема:

- ❖ заходи для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників у період дії воєнного стану;
- ❖ до переліку об'єктів критичної інфраструктури додали підприємства, сферою діяльності яких є виробництво ветеринарних препаратів, а також експлуатація елеваторів;
- ❖ продовжено регулювання цін на певні види продовольчих товарів для підтримки стабільності продовольчого забезпечення населення;
- ❖ скасовано ліцензування експорту певних видів агропродукції;
- ❖ здійснено низку заходів у сфері регулювання земельних відносин;
- ❖ адаптація українського законодавства і нормативно-правової бази до норм і правил ЄС. [3]

Сучасні тенденції в аграрному секторі визначають майбутнє продовольчої безпеки України. Зростання технологічного рівня, адаптація до змін клімату та збільшення уваги до сталості виробництва - це лише кілька аспектів, які впливають на сучасний обличчя аграрного сектору. Важливо, щоб всі ці тенденції спрямовувалися на покращення продовольчої безпеки та забезпечення сталого розвитку для наступних поколінь.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Список використаних джерел:

1. AGTECH MEDIA. Огляд новітніх технологій та інновацій, що застосовуються в торгівлі зерном та агросекторі. 23.07.2023. URL: <https://www.agtech.media/posts/oglyad-novitnih-tehnologij-ta-innovacij-sho-zastosovuyutsya-v-torgivli-zernom-ta-agrosektori> (дата звернення 27.11.2023)
2. DLF. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення. 30.05.2023. URL: <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/> (дата звернення 27.11.2023)
3. Жураковська Л. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. 30.11.2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-v> (дата звернення: 30.11.2023)

*Глушко Денис Олександрович
аспірант*

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Адаптація сільського господарства до кліматичних змін є однією з важливих передумов забезпечення продовольчої безпеки України. Поточні зміни кліматичних умов вже суттєво впливають на процес вегетації й рівень урожайності низки важливих сільськогосподарських культур, а кліматичні прогнози свідчать про подальшу значну трансформацію кліматичних умов території України. Через це, важливим завданням держави й вітчизняних агровиробників є розробка ефективної стратегії адаптації аграрного виробництва до нових кліматичних кондицій. При цьому ефективна стратегія адаптації аграрного виробництва повинна враховувати не лише природно-кліматичні, але й економічні реалії, адже сільське господарство було й залишається ключовою галуззю національної економіки. Окрім того, процеси перебудови сільськогосподарського виробництва повинні організовуватись таким чином, аби унеможливити чи звести до мінімуму рівень шкоди довкіллю.

Основною метою перебудов у аграрному секторі є підвищення ефективності аграрного виробництва у нових погодно-кліматичних реаліях, в процесі яких зростає температура повітря, природні зони зміщуються на північ, а у багатьох регіонах, особливо на півдні країни, фіксується дефіцит зволоження. На думку автора, перебудова аграрної галузі України є комплексним, багатоскладовим процесом що може охоплювати чотири основних складових:

1) *Територіальна трансформація аграрного виробництва.* Полягає є перенесенні виробництва певних видів сільськогосподарських культур у регіони з більш сприятливими агрокліматичними умовами. У реаліях швидкої трансформації кліматичних умов регіони, що донедавна характеризувалися оптимальними кондиціями для виробництва окремих сільськогосподарських культур, стають менш сприятливими для їх вирощування. Водночас ті області,

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

які до недавнього часу не володіли достатнім природно-кліматичним потенціалом, стають зонами зосередження виробництва даних видів культур.

Яскравим прикладом територіальних трансформацій у вітчизняному аграрному секторі є перенесення виробництва теплолюбних й посухостійких культур у північні області України, зокрема й у зону Полісся. Ще на початку ХХІ ст. ці регіони характеризувалися недостатньою теплозабезпеченістю для вирощування таких культур як соняшник, кукурудза та соя[1]. Проте за останні десятиріччя, у зв'язку зі значним потеплінням клімату північні області України перетворилися на зону їх ефективного виробництва. У зв'язку зі зростанням дефіциту зволоження, деградацією сільськогосподарських угідь відбувається перенесення виробництва більшості основних культур з півдня країни до центральних й північних її регіонів. Віднедавна даний процес прискорився у зв'язку з окупацією росією значних територій на півдні країни.

2) *Галузева трансформація аграрного виробництва.* Полягає у відмові від вирощування певних видів сільськогосподарської продукції на користь інших, або у привнесенні нових сільськогосподарських рослин. Вдаватись до цього підходу доцільно у випадку, коли виробництво певних видів культур недоцільне з економічної точки зору, або коли інші підходи до адаптації аграрного виробництва виявились неефективними. Так, в результаті прискореної аридизації клімату, збільшення популяції шкідників та появи альтернативи у вигляді цукрової тростини, в Україні істотно зменшились площі посівів та обсяги виробництва цукрового буряку. Ще одним прикладом галузевої трансформації аграрного виробництва є початок вирощування плодових та ягідних культур у регіонах, де вони (за винятком приватних домогосподарств) не вирощувались раніше.

3) *Зміни в системі агротехнічних заходів.* До них можемо віднести зміни у використанні добрив, зміщення термінів висівання сільськогосподарських культур, зміни в системі зрошення. Під змінами у використанні добрив розуміємо збільшення кількості мінеральних або органічних добрив і/або використання сучасніших мінеральних добрив. Під змінами у системі зрошення розуміємо побудову нових іригаційних систем, перехід на більш ефективні методики зрошення (наприклад крапельне зрошення) тощо. Зміна термінів висівання також являє собою дієвий захід, оскільки у зв'язку з кліматичними змінами відбулося зміщення часу початку періоду вегетації. В окремих випадках, більш раннє висівання здатне забезпечити істотне підвищення рівня урожайності[2].

4) *Зміна підходів до обробітку сільськогосподарських угідь.* Зростання температури повітря та пов'язане з цим підвищення випаровуваності у поєднанні з екстенсивним розорюванням угідь, засіванням їх ґрунтовиснажуючими культурами, призводять до прискореної деградації земель сільськогосподарського призначення. Зміна підходів до обробітку сільськогосподарських земель в першу чергу передбачає відмову від екстенсивного їх використання. Бажання отримати максимальні прибутки не

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

повинне призводити до зростання площі розораних земель, засівання їх ґрунтовиснажуючими культурами, нехтуванням періодами «відпочинку», тобто періодами невикористання земель, необхідними для відновлення їх природних характеристик.

Отже, адаптація аграрної галузі України є комплексним та складним процесом що охоплює декілька основних підходів. Доцільність використання кожного з них може істотно варіюватися в залежності від динаміки зміни агрокліматичних умов, регіону країни, а також від появи нових підходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва певних сільськогосподарських культур. Важливими чинниками що визначають характер та інтенсивність перебудов у аграрному секторі також є макроекономічна кон'юнктура, а віднедавна – й військово-політичні умови.

Список використаних джерел:

1. Балабух В.О. Поточна зміна клімату, її вплив та наслідки на національному і регіональному рівнях. *Карпатський інститут розвитку. Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «ФОРЗА»*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/326319907_Potocna_zmina_klimatu_ii_vpliv_ta_naslidki_na_nacionalnomu_i_regionalnomu_rivniah. (дата звернення: 27.11.2023).

2. Протопіш І. Г. Формування врожаю та якості зерна пшениці озимої залежно від строків сівби, попередників та сорту в умовах Лісостепу Правобережного: дис. ... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2016. 226 с.

Гурська Ірина

*к.е.н., доцентка, завідувачка кафедри економіки і менеджменту, ВП
НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій ґрунтується на теорії сталого та збалансованого розвитку усіх сфер її соціально-економічного, політичного і культурного життя в поєднанні з ефективними механізмами управління. Організаційно-економічні умови розвитку сільських територій повинні враховувати віддаленість і потенціал сільської місцевості та забезпечувати цілеспрямовані диференційовані підходи.

Організаційно-економічний механізм це комплексний розвиток який доповнює ефективну територіальну спеціалізацію, забезпечує успішніший розвиток галузей спеціалізації, диверсифікує галузеву структуру господарства регіону і тим самим підвищує стійкість функціонування всього територіального та суспільно-природного комплексу.

Основними складовими організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій є:

- органи місцевого самоврядування, які є головним суб'єктом розвитку сільських територій. Відповідають за розробку і реалізацію програм розвитку

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

сільських територій, залучення ресурсів, а також за створення сприятливих умов для підприємництва та ефективного функціонування соціальної інфраструктури;

- підприємці, які є основними рушійними силами розвитку сільських територій. Вони створюють робочі місця, забезпечують зростання доходів сільського населення та створюють нові можливості для удосконалення інфраструктури;

- громадські організації, які можуть брати участь у розробці програм розвитку сільських територій, а також у реалізації конкретних проєктів і заходів;

- наукові установи, які можуть надавати консультативну допомогу органам місцевого самоврядування та підприємцям у розробці і реалізації програм розвитку сільських територій.

У сучасних умовах розвиток сільських територій передбачає необхідність зосереджуватись на всіх сферах життя (економічну, соціальну, політичну, культурну, екологічну та географічну), створення для селян комфортного життєвого середовища. Підвищення рівня та якості життя сільського населення передбачає реалізацію певних напрямів соціально-економічного розвитку сільських територій:

- забезпечення впровадження гарантованих державою соціальних стандартів і нормативів на сільських територіях;

- збільшення розміру заробітної плати (доходу) до середнього рівня в інших галузях економіки, створення та забезпечення стимулів та належних умов для роботи і проживання на селі молодих фахівців у галузі сільського господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального та побутового обслуговування;

- розвиток транспортного сполучення та зв'язку (стаціонарна, стільникова мережа, інтернет);

- удосконалення інженерної та соціальної інфраструктури;

- розвиток мережі закладів охорони здоров'я, підвищення рівня медичного обслуговування;

- розвиток культурно-дозвільної діяльності;

- розвиток фізичної культури та спорту;

- збереження та відновлення культурної та історичної спадщини сільських територій [4, с. 221].

Необхідно умовно поділити всі чинники розвитку на внутрішні та зовнішні. І, в свою чергу, потрібні фактори розвитку внутрішнього середовища сільських територій умовно розділити на п'ять напрямків, вибір яких зумовлений, у тому числі, складовими сталого розвитку [1]:

1) соціальні – комплекс показників, у яких населення реалізує свої потреби життєдіяльності у суспільстві: розвиток інститутів громадянського суспільства, наявність і цінність історичного/ культурного розвитку територій;

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

2) економічні – комплекс показників, які свідчать про зміну рівня життя населення території, що розглядається: динаміка числа робочих місць, розвиток виробничого потенціалу;

3) екологічні – комплекс показників, які свідчать про збереження навколишнього середовища від можливих негативних впливів: «вписаність» у природно-ландшафтне середовище, динаміка співвідношення земель сільгоспризначення та земель населених пунктів; наявність та стан природоохоронних територій;

4) інфраструктурні – комплекс характеристик, що свідчать про рівень розвитку інфраструктури території: поява енергозберігаючих та енергоефективних технологій, комфортне середовище проживання, більш гармонійне зонування території;

5) цифровізації – комплекс характеристик, що свідчать про рівень розвитку IT-інфраструктури та цифрових технологій: телемедицина, дистанційна освіта, робота онлайн, робототехніка та ін.

Органи державного самоврядування відіграють важливу роль у розвитку сільських територій. Вони забезпечують фінансову підтримку щодо організаційно-економічних умов розвитку сільських територій.

Розглядаючи детально державну підтримку слід звернути увагу і на скорочення у вкрай важливих сферах. Зокрема в сфері охорони здоров'я, котра в умовах пандемії навпаки вимагає додаткової підтримки, сьогодні оперативне надання допомоги є вкрай важливим і людям котрі проживають у віддалених районах від великих міст чи районних центрів потрібно спростити процедуру отримання медичної допомоги, тому ми вважаємо, що в кожній об'єднаній громаді обов'язково має бути медичний пункт, який буде забезпечений базовим набором медичного обладнання і лікарських препаратів. Це все можливе лише за умови, що фінансова підтримка даної сфери зі сторони як держави та і самого ОТГ буде з року в рік зростати [3].

Водночас зовнішній вплив держави на дієвість організаційно-економічного механізму шляхом надання фінансової підтримки не є поодиноким, слід також звернути і на внутрішній фактор впливу, яким в даному випадку виступає набір інструментів котрі повинні реалізовувати місцеві органи влади за власним рішенням безпосередньо на рівні громад. Основними інструментами які впливатимуть на організаційно-економічний розвиток сільських територій є:

- закупівля товарів та послуг, необхідних для виконання органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень;
- публічно-приватне партнерство (ППП) у виконанні повноважень органів місцевого самоврядування;
- визначення ставок місцевих податків та зборів;
- умови оренди майна громади;

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- організація муніципальних позик та спеціальних фондів для фінансування окремих проектів за добровільною участю членів громади;
- енергетичний моніторинг і аудит;
- розвиток місцевих ринків праці;
- створення інститутів розвитку. [2, с. 49- 53].

Отже, організаційно-економічний механізм розвитку в межах сільських об'єднаних територіальних громад є пріоритетним завданням для гармонійного впровадження реформи децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація в Україні: офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
2. Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ. 2019. 115 с.
3. Національна економічна стратегія 2030. URL: <https://nes2030.org.ua>.
4. Чорнобай Л. М., Мушеник І. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання рівня життя сільського населення в умовах децентралізації. *Modern Economics*. 2020. № 23 (2020). С. 220-226.

*Дворник Інна,
к.е.н., доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Поточний економічний розвиток аграрної галузі України нерозривно пов'язаний з необхідністю забезпечувати глобальну продовольчу безпеку, стримувати темпи прогресування незворотних кліматичних змін, максимально раціоналізувати використання зростаючого дефіциту ресурсів та утримувати конкурентні позиції на ринку в ускладнених повномасштабним вторгненням умовах господарювання. Такий стан справ створює нові вимоги до підприємств аграрного сектору, включаючи безальтернативну потребу в розвитку конкурентного потенціалу як інструменту акумуляції ресурсів підприємства для подолання зовнішніх викликів [2].

Конкурентний потенціал є молодим поняттям, синтезованим з низки інших. Складність його природи спричиняє суперечки між науковцями щодо його сутності та структури, внаслідок чого станом на зараз відсутнє єдине загальноприйнятне трактування даного поняття. З огляду на зазначене, конкурентним потенціалом запропоновано вважати інноваційну адаптивність підприємства у зовнішньому середовищі, яка досягається синергією управлінської, ресурсної, виробничої та маркетингової складових і забезпечує стійку перевагу на ринку, що включає в себе фінансову стійкість, конкурентоспроможність стратегії та винятковість підприємницьких здібностей власників.

Конкурентному потенціалу як економічній категорії притаманні певні риси

(рис. 1), які визначають його одночасно як процес створення можливостей підприємства та пошуку економічно вигідних шляхів їх реалізації [1].

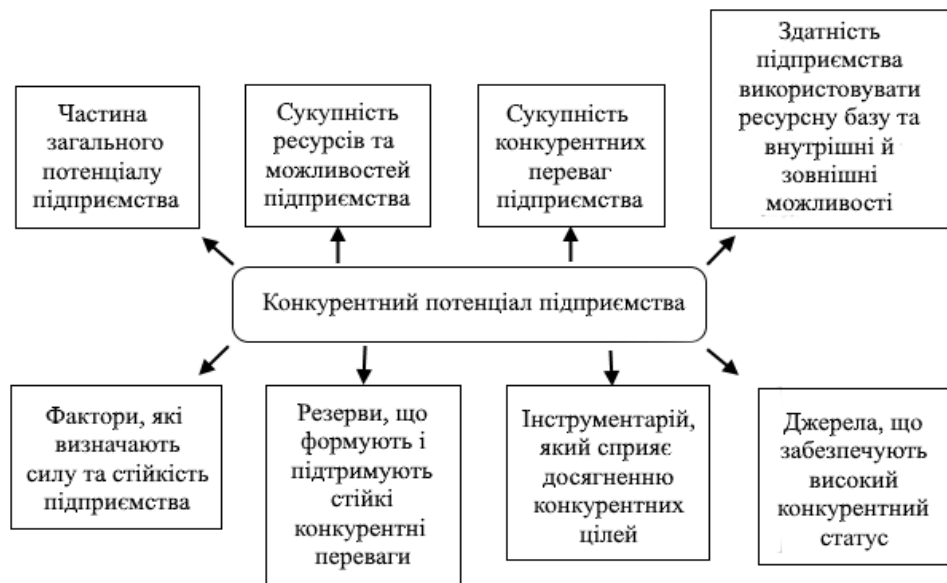

Рис. 1. Основні риси конкурентного потенціалу підприємства

Управління конкурентним потенціалом характеризується рівневістю та етапністю. Основу процесу управління складає робота з фінансовою та управлінською складовими, які є передумовами для розвитку решти чинників конкурентного потенціалу.

Основою для методики оцінки конкурентного потенціалу доцільно розглядати комбіновану оцінку внутрішнього потенціалу у єдності його складових (виробничої, інноваційної, кадрової, маркетингової, організаційно-управлінської, фінансової) та зовнішніх чинників конкурентного середовища.

Аналіз внутрішньої складової дозволяє визначити збалансованість складових конкурентного потенціалу та оцінити його узагальнене значення.

Вивчення зовнішнього оточення підприємства спрямоване, зокрема, на виявлення закономірностей ресурсозабезпечення виробництва та ринкових тенденцій попиту та пропозиції, які є основоположними факторами побудови управлінської політики розвитку конкурентного потенціалу [27].

Кінцевою метою процесу управління конкурентним потенціалом є створення умов для максимальної його реалізації підприємством. Досягнення даного бажаного стану вимагає мобілізації всіх видів ресурсів за умови попередньої оцінки їх достатності ефективності використання. Крім цього, в умовах конкурентної боротьби необхідно підлаштовувати принципи організаційної, виробничої, збутової та управлінської діяльності до мінливого зовнішнього оточення підприємства [3].

Список використаних джерел:

1. Коюда В.О. Формування та використання конкурентного потенціалу підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. №29. 2019. С. 195-204.
2. Сердюк В. В., Дворник І. В. Шляхи підвищення конкурентного потенціалу

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

аграрного підприємства як фактору його фінансово-економічної безпеки. *Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди 125-річчя НУБіП України (м. Київ, 2 березня 2023 року)*. К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. С. 339-341.

3. Стахова М.В., Малик О.В. Конкурентний потенціал як основа формування конкурентоспроможності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. №16. 2017. С. 468-473.

Добровольська Поліна
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет
Стамат Вікторія,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВНА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Через суттєве погіршення взаємовідносин суспільства з природою, розуміння народом реальної небезпеки екологічної кризи та переходом до тривимірної соціо-еколого-економічної системи цінностей, протилежної двомірній еколого-економічній системі, набуло особливої актуальності питання забезпечення сталого розвитку для України [1].

Розвиток країни в усталеному економічному контексті стає неможливим без перебудови регіональної соціально-економічної системи та впровадження екологічно обґрунтованої системи управління ринками. Розв'язання цього завдання сприятиме покращенню якості життя населення і є ключовим фактором у формуванні конкурентоздатності, економічної стійкості та економічного зростання для країни в цілому та її окремих регіонів [2].

Ключовим фактором у формуванні та процвітанні регіонального розвитку в Україні є гарантування високого рівня життя для місцевого населення, створення комфортних та безпечних умов проживання, надання доступних та якісних суспільних послуг громадянам, а також сприяння створенню умов для активного розвитку регіонів. Проблеми, пов'язані із навколишнім середовищем та соціально-економічним розвитком у регіонах, не можна розглядати як окремі явища, оскільки вони мають тісний зв'язок та є взаємозалежними [1].

Для досягнення сталого розвитку необхідно запроваджувати кардинальні зміни в управлінській парадигмі, орієнтуючись на створення ефективного економічного механізму для раціонального використання природних ресурсів. Останнім часом особливе значення серед стратегій сталого розвитку регіонів займає концепція екологічного маркетингу [2].

Науковий напрям екологічного маркетингу в даний час перебуває на етапі активного розвитку, визначення теоретико-методологічного змісту. Однак цей напрям набуває особливої вагомості у дослідженнях вчених, так як він взаємопов'язаний з охороною природи, просуванням екологічно чистих

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

продуктів та послуг. Збільшення обсягів споживання суттєво шкодить біосфері, тому багато компаній починають замислюватися про екологічну безпеку своєї продукції. Сучасні джерела пропонують різні категорії, які використовуються для визначення концепції екомаркетингу, такі як «зелений маркетинг», «сталий маркетинг», «маркетинг навколишнього середовища» та інші [2].

Однак, поняття «зелений маркетинг» є вкрай поширеним у всесвітньому науковому середовищі та застосовується для відображення маркетингових стратегій, спрямованих на подолання соціальних та екологічних проблем, що виникають у процесі виробництва та розподілу товарів і послуг [3].

Головною метою екологічного маркетингу є модернізація традиційного підходу до управління, а також формування думки у виробників, що впровадження концепції сталого розвитку та стратегій екологічного маркетингу можуть сприяти змінам у структурі споживання, що у свою чергу допоможе нормалізувати природні процеси [2].

Необхідно комплексно розглядати впровадження екологічних ініціатив на всіх етапах господарювання, щоб на їх основі створити концепції, спрямовані на запровадження екологічного виробництва товарів, їх споживання, обробку та переробку виробничих відходів. Це вимагає покращення маркетингових інструментів, враховуючи екологічні аспекти, які впливають на виробничі та споживчі процеси [3].

Існують п'ять основних напрямів у сфері екологічного маркетингу [3]:

1) нормативний напрям: передбачає врахування встановлених норм та обмежень щодо стану екології під час здійснення маркетингової діяльності.

2) напрям, орієнтований на екологічні потреби населення: виникає через незадовільний стан довкілля та формування екологічної філософії мислення в суспільстві, спрямований на задоволення цих потреб.

3) природничо-ресурсний напрям: його суб'єктами є органи державної, регіональної та місцевої влади, які володіють природними ресурсами та відповідають за їх управління.

4) некомерційний напрям: спрямований на охорону довкілля, підвищення якості життя людей та відновлення природного середовища.

5) напрям, орієнтований на отримання знань щодо екології: цей напрям спрямований на здобуття та поширення інформації про аспекти екології.

Застосування концепції екологічного маркетингу під час розробки стратегії розвитку регіонів України є необхідним для сталого розвитку держави. Така необхідність зумовлена тим, що в регіональному господарстві спостерігається екстенсивний тип розвитку економіки, що призводить до неефективного використання природних ресурсів. Також спостерігається забруднення та порушення екологічного балансу навколишнього природного середовища. Кількість техногенних аварій та катастроф збільшується. Галузі, що використовують природні ресурси, займають переважну позицію. Зокрема варто відзначити великі витрати матеріалів та енергії на виробництво, при чому

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

ефективність такої діяльності залишається низькою. Експортна стратегія переважно базується на сировинному підході. Дефіцит культури поводження з твердими побутовими відходами призводить до подальшого збільшення екологічного тиску на місцевість. Наявне суттєве розходження між загальнодержавними та регіональними інтересами, а також відсутність конструктивних заходів, орієнтованих на досягнення сталого розвитку регіонів. Отже, наявні проблеми потребують ретельної розробки та наукового обґрунтування заходів для розробки стратегії екологічного маркетингу регіонів [1].

При створенні стратегії екологічного маркетингу для кожного регіону необхідно брати до уваги його специфічні особливості, географічне положення, наявність природних ресурсів, розміщення промислових підприємств на його території, зокрема тих, що викидають значні обсяги шкідливих речовин у навколишнє середовище, обсяги податкових надходжень, рівень життя населення, внутрішні та зовнішні перспективи розвитку, інвестиційну привабливість території, стратегічні напрямки та завдання розвитку [1].

Впровадження екологічного маркетингу на регіональному рівні може бути реалізоване за допомогою таких ефективних інструментів, як нормативно-правові, податкові, адміністративні, економічні та соціально-психологічні механізми [2].

Таким чином, для досягнення сталого розвитку регіонів у межах впровадження концепції екологічного маркетингу передбачається використання інструментів, спрямованих на створення та збереження позитивного екологічного іміджу регіону. Також важливо забезпечити комунікацію, координацію, управління та контроль за ключовими соціо-еколого-економічними ініціативами та ідеями, які є важливими для регіонального розвитку. Всі ці аспекти можуть бути впроваджені за умови створення ефективної екологічної політики на рівні держави, вдосконалення системи екологічного законодавства, а також розвитку екологічної освіти та культури, що сприяють формуванню екологічних знань та цінностей серед народу [2].

Список використаних джерел:

1. Толчанова З., Мартинюк О., Мальчик Я. Регіональні аспекти розвитку екологічного маркетингу. *Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад* : матеріали Міжнародної наук.-метод. конфер., м. Рівне, 14 грудня 2018 р. С. 196-198. ULR: https://www.researchgate.net/profile/Nataliia-Khomiuk/publication/351884404_Vpliv_procesiv_decentralizacii_na_rozvitok_silskih_teritorij_v_Ukraini/links/60ae9eaa92851c168e439e22/Vpliv-procesiv-decentralizacii-na-rozvitok-silskih-teritorij-v-Ukraini.pdf#page=196
2. Коваленко Ю. Підходи щодо реалізації концепції екологічного маркетингу на регіональному рівні. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Черкаси, 29 квітня 2021 р. С. 30-32. ULR: https://mba.chdtu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/42/2021/05/suchasni-teoriya-i-praktyka-menedzhmentu-konferencziya_29_04_2021_chdtu-maket-21.05.2021.pdf#page=30

3. Жуков С. Екологічна еволюція маркетингу. Економічний форум. 2020. №4/2020. С. 86-92. ULR: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/36956>

*Захаренко Дмитро
студент*

*Лавська Наталія Вікторівна,
к.с.г.н., старший викладач кафедри агрономії
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

РОЛЬ ТРАНСГЕННИХ ОРГАНІЗМІВ І ПРОДУКТІВ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Трансгенні організми (ГМО) у сільському господарстві України можуть мати як позитивні, так і негативні аспекти щодо продовольчої безпеки. З одного боку, ГМО можуть допомогти підвищити врожайність, стійкість до шкідників та хвороб, а також поліпшити якість продуктів, однак існують питання стосовно впливу трансгенних організмів на здоров'я людей та навколишнє середовище. Негативні аспекти включають можливі ризики для біорізноманіття, стійкість шкідників та можливі негативні ефекти на здоров'я людей внаслідок споживання трансгенних продуктів.

Для зменшення можливих ризиків важливе регулювання та нагляд за використанням ГМО: Україна повинна вдосконалити свою систему контролю, а також проводити дослідження для вивчення довгострокових ефектів використання трансгенних організмів у сільському господарстві.

Трансгенні бактерії використовуються у різних галузях господарської діяльності людини: для клонування генів і виробництва білка, оздоровлення рослин (збільшення морозостійкості, захист від шкідників), у процесах бактеріального синтезу (виробництво фенілаланіну). Швидкими темпами розвивається генетична інженерія тварин. Завдяки цій технології з метою виробництва продуктів медичного призначення створені трансгенні кролики, свині, вівці тощо. Ланцюговим інструментом для генетичних досліджень стали трансгенні миші. Вони дають важливу інформацію при плануванні генної терапії у людини, вивченні моногенних хвороб, злоякісних новоутворень.

Однак, найбільше занепокоєння як серед вчених, так і серед споживачів викликає безпека споживання ГМ харчових продуктів. Перші трансгенні продукти розробила американська корпорація Monsanto, яка контролює нині 80% світового ринку виробництва ГМО.

У 1987-88 роках були здійснені перші польові випробування трансгенних злаків. Але початком масового виробництва генетично модифікованих продуктів вважають 1994 р., коли в США з'явилися помідори сорту FlavrSavr, у яких було «відключено» ген полігалактуронідази. Це помідори з відкладеним

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

дозріванням, які зберігаються до півроку при температурі 14-16°C та не псується під час перевезення.

У 1995 році американська компанія-гігант Monsanto запустила на ринок ГМ-сою RoundupReady. У ДНК сої був введений чужорідний ген для підвищення здатності культури протистояти бур'янам. Нині у світі розроблено понад 120 видів генетично змінених рослин. Завдяки досягненням генної інженерії з'явилась картопля, яка містить гени земляної бактерії, що вбиває колорадського жука, стійка до посухи пшениця, рис із високим вмістом бета-каротину, кава без кофеїну.

Через недостатнє дослідження ГМО та відсутність об'єктивної інформації про можливі наслідки та тиск громадськості, від використання ГМ продукції частково або повністю відмовились понад 130 країн світу, серед них – Австрія, Велика Британія, Німеччина, Польща, Угорщина, Франція, Таїланд тощо.

Основними виробниками ГМ продукції є транснаціональні корпорації, які мають свої представництва в багатьох країнах (Monsanto, AgrEvo, Novartis, DuPont та ін.). Оскільки саме вони спонсорують наукові розробки в галузі генної інженерії, утримують потужні дослідницькі лабораторії. За період з 1995 по 2010 рр. комерційні прибутки від обробітку трансгенних культур зросли більш як у 300 разів. Найбільші площі зайняті під трансгенними культурами в США, Аргентині, Канаді, Китаї. Експерти вважають, що в Україні трансгенним насінням засівають майже 1 млн га щороку. Це понад 50% усієї сої, 15-20% кукурудзи і приблизно 20% картоплі, ріпаку та цукрових буряків [1].

Питання про перспективу використання генної інженерії при вирощуванні сільськогосподарської сировини продовжує викликати серйозні суперечки серед дослідників і широких верств споживачів. Позитивними аргументами є те, що трансгенні рослини мають вищу врожайність, можуть мати нові корисні властивості, підвищену декоративну і харчову цінність. ГМ-сорти стійкі до гербіцидів, несприятливого клімату, псування при зберіганні, стресів, хвороб і шкідників.

З іншого боку – відсутня впевненість у безпечності нових технологій. Адже, якщо нові лікарські препарати проходять тривалі випробування в рамках доказової медицини, перш ніж стати доступними для споживача, то ГМ-продукти потрапили на прилавки без цього попереднього етапу, а для оцінки віддалених наслідків впливу нових речовин на організм людини потрібні спостереження щонайменше 50-ти років.

На жаль, спроби людства перемогти природу, крім очікуваних позитивних наслідків мають і непередбачувані наслідки. Експерименти з генами здатні збільшувати вміст природних токсинів у харчових продуктах у сотні разів. Вбудовані гени мають здатність комбінуватися з генами інших вірусів, що веде

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

до появи більш небезпечних вірусів, зростає резистентність до антибіотикотерапії, зростає імовірність мутацій чужорідних генетичних вставок, ризик алергічних реакцій та онкопатології. Внаслідок передавання генномодифікованими рослинами своїх властивостей близьким видам, виникають стійкі до гербіцидів бур'яни.

Реакція на ГМ продукти є різною в США та Європі. Більшість споживачів у США позитивно ставиться до генної інженерії. Протівники технології рекомбінантної ДНК, яких біля 30% у Європі і 13% у США, вважають що вона є не лише ризикованою, а й морально неприйнятною, а трансгенні продукти називають «їжею Франкенштейна».

Незважаючи на тривале несприйняття європейською спільнотою продуктів генної інженерії, в Європейському Союзі дозвіл на використання в харчових продуктах отримали компоненти із сортів ГМ сої, кукурудзи та олійних культур. Серед них – олії та сиропи, які містять ГМ - похідний матеріал, а також борошно і крохмаль. Зокрема, трансгенна соя входить до складу майже 60% продуктів, серед яких ковбасні вироби, пельмені, хліб, шоколад, морозиво, дитяче харчування тощо.

Як засвідчили дослідження «Грінпіс», численні компанії зі світовим іменем використовують ГМ сировину для виготовлення своєї продукції. Серед них – Nestle (шоколад, кавові напої, дитяче харчування), Coca-Cola (газовані напої), Danon (кефір, сир, йогурти, дитяче харчування), McDonald's (картопля, м'ясо), Similac (дитяче харчування), Cadbury (шоколад, какао) тощо [1].

Сьогодні основна увага приділяється необхідності удосконалення існуючих і розробці нових методів виявлення генетично модифікованих продуктів у натуральних харчових продуктах. Існуючі методи аналізу з використанням полімерно-ланцюгової реакції дозволяють проводити лише якісну оцінку генетично-модифікованих організмів у харчових продуктах. Але при використанні внутрішніх ДНК-стандартів можливе кількісне визначення ГМО [2].

Знання потенційних ризиків застосування ГМО дасть змогу зменшити їх негативний вплив на людський організм та навколишнє середовище. Тому, сьогодні основні зусилля слід спрямувати на удосконалення існуючих і розробку нових методів виявлення ГМО у харчових продуктах з метою обмеження несанкціонованого поширення та використання в Україні трансгенної харчової продукції. Навіть творці ГМО не можуть сказати однозначно, корисні чи шкідливі вони. А тому, вирішувати потрібно кожному для себе особисто: їсти їх чи ні. Адже ми – те, що ми їмо!

Список використаних джерел:

1. Оксана Кушнір ГМО – перспективне досягнення науки чи потенційна небезпека. Електронний ресурс. URL : <https://t1p.de/ayvvd>

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

2. Січняк О. Л. Генетика з основами селекції рослин : Навчальний посібник. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 192 с.

Лавська Наталія
к.с.-г.н., старший викладач
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ - ВАЖЛИЧИЙ ЧИННИК
ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ

З минулого століття в світі досить активно почало розвиватися органічне виробництво. Людство почало усвідомлювати важливість якісного харчування та безпечних екологічних умов існування всього живого на планеті. Починаючи з 1990 – х років в Україні господарі почали займатися вирощуванням органічної продукції для власних потреб і для експортування до інших країн. За даними IFOAM, Федерації органічного руху України та Міністерства аграрної політики та продовольства України в 2002 році в Україні було зареєстровано 31 «органічне» господарство, то в 2021 році їх було вже 528, при чому більшість з них розташоване у Київській, Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській та Житомирській областях[1].

Органічне сільське господарство має значні переваги для здоров'я людини й тварини. По-перше воно знижує ризик втрати здоров'я для сільськогосподарських працівників, адже саме вони найбільш уразливі до дії пестицидів та інших хімікатів, які використовує виробництво. По-друге, органічні продукти більш корисні для споживачів завдяки мінімізації впливу на здоров'я токсичних і стійких хімічних речовин. Середньостатистичні конвенційні овочі та фрукти містять у своєму складі понад 20 пестицидів, м'ясо та молоко, у свою чергу, містить антибіотики, гормони, стимулятори росту. Натомість, за дослідженнями вчених з різних країн, органічні продукти на 50% містять більше поживних речовин, мінералів та вітамінів (вітамін С, залізо, магній і фосфор), ніж аналогічні продукти з промислових ферм. Особливо корисні органічні продукти для дітей, оскільки їхній організм більш вразливий до дії залишків пестицидів, нітратів, важких металів та антибіотиків у продуктах харчування. Тому світовий ринок органічної продукції розвивається швидкими темпами. Останнім часом український ринок органічних продуктів стрімко йде вгору завдяки прагненню покупців до здорового раціону та зростаючого позитивного впливу сучасних технологій по виготовленню масових продуктів харчування [2].

При виробництві органічної продукції заборонено використовувати пестициди для боротьби з бур'янами, шкідниками й хворобами рослин, а також мінеральні добрива синтетичного походження, захист рослин при цьому здійснюється переважно препаратами натурального походження, а для живлення ґрунту й рослин використовуються органічні добрива; категорично заборонене

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

використання ГМО; у тваринництві не дозволяється застосовувати стимулятори росту, гормони й антибіотики, а для лікування тварин використовуються профілактичні засоби й гомеопатичні препарати.

Органічні методи господарювання покращують стан ґрунту та його родючість без застосування хімічно синтезованих добрив. Боротьба з бур'янами та шкідниками проводиться без застосування токсичних пестицидів, оберігаючи тим самим земельні та водні ресурси від забруднення токсичними сполуками. Обов'язкове застосування сівозмін, підбір оптимального обробітку ґрунту, використання насіння і порід, адаптованих до місцевих умов, і відновлення функціонального біорізноманіття сприяють подальшому зміцненню екологічного балансу та отримання органічної продукції.

За органічного землеробства особливу увагу приділяють ґрунтозахисному, зокрема безполицевому обробітку. Якісний основний обробіток і своєчасний передпосівний забезпечують зниження забур'яненості посівів, дружні сходи та кращий ріст і розвиток рослин, що в подальшому позитивно впливає на врожайність культур.

Ефективним заходом щодо підвищення продуктивності сільськогосподарських культур є обробка їх посівів біологічними препаратами. За внесення біопрепаратів стимулюються процеси росту й розвитку рослин, поліпшується розвиток кореневої системи та зростає врожайність.

Дослідженнями, проведеними науковцями ННЦ «Інститут землеробства НААН» встановлено, що при проведенні полицевого обробітку ґрунту за внесення біопрепаратів урожайність зерна озимої пшениці підвищилася на 0,1 т/га [3].

Україна вирощує половину всієї органічної гречки в світі. Особливістю агротехніки вирощування є роздільне збирання зі скошуванням у валки на висоту не менше 15-20 см для швидкого підсихання маси та підбирання валків через 3-5 днів після скошування. За сприятливих погодних умов можливе й застосування прямого комбайнування.

Для збільшення врожайності органічної гречки доцільно використовувати для удобрення органічні добрива, що дозволить покращити фітосанітарний стан посівів. Обробка насіння й обприскування посівів гречки біопрепаратами сприяє кращому росту рослин, збільшенню гілкування, наростанню вегетативної маси. Крім того, підвищується конкурентоздатність рослин гречки до бур'янів упродовж всієї вегетації.

Застосування органічних добрив за незначних додаткових виробничих витрат дозволило підвищити економічну ефективність органічного вирощування гречки на 10-15% [4].

В сучасних умовах розвиненого механізованого сільськогосподарського виробництва все більше уваги приділяється економічній доцільності вирощування сільськогосподарських культур та заходам з охорони довкілля. Одним з основних елементів органічного вирощування сільськогосподарських

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

культур є обробіток ґрунту, який визначається різними системами землеробства: безплужною, точною, No-till, Strip-till, розумною. Всі системи землеробства спрямовані на якісний обробіток ґрунту із збереженням навколишнього середовища та підвищенням якості продукції.

Сучасні інтенсивні системи землеробства мають високе технічне оснащення виробництва, ефективні способи обробітку ґрунту, внесення органічних і мінеральних добрив із розрахунку на запланований врожай, розширене відтворення родючості ґрунту, інтенсивні ґрунтозахисні технології вирощування сільськогосподарських рослин, а також меліоративними заходами. Перераховані заходи є обов'язковими елементами отримання органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Органік в Україні. Федерація органічного руху в Україні. Електронний ресурс. URL : [http://organic.com.ua/organic – v – ukraini/](http://organic.com.ua/organic-v-ukraini/)
2. Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні // Ефективна економіка, 2013. № 10. Електронний ресурс. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2525>.
3. Коломієць Л.П., Шевченко І.П., Повидало М.В., Терещенко О.М. Ефективність вирощування зернових культур за органічного землеробства на схилових агроландшафтах// Вісник аграрної науки, 2022. №8(83). С. 28.
4. Галина Куничак, Ольга Дутчак, Наталія Матвієць, Володимир Матвієцьк Гречка в органічному виробництві// Агробізнес, 2022. №2. С. 39.

Македон Галина

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ПЕРШІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ

Впродовж тридцяти років незалежності України, до початку повномасштабної війни, спостерігалися різнонаправлені процеси в економіці та суспільстві, проте якість життя населення поступово зростала, що в різні періоди проявлялося як через розширення споживчих можливостей домогосподарств, розвиток соціальної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури, покращення доступу до інформації та нових технологій, так і через становлення громадянського суспільства та демократичних інститутів.

Позитивні зміни у рівні та якості життя населення, які були запущені впродовж трьох років до пандемії коронавірусу, встигли набути характеру резильєнтності, оскільки у 2021 році ключові показники не просто призупинили річне падіння, а й продовжили тренд трирічного зростання. Проте, через війну, за підсумками 2022 року очікується суттєве падіння доходів та зростання масштабів бідності, що неминуче призведе до зниження якості життя населення на тривалий період.

Внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну практично не залишилось такої сфери життя суспільства, якої б тією чи іншою мірою не

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

торкнулась війна. Зазнала істотних змін і сфера споживання населенням товарів та послуг. Чим масштабнішою та тривалішою буде війна, тим глибші та радикальніші зміни відбуватимуться у сфері споживання.

Можливості населення купувати різного роду товари та послуги визначаються передовсім рівнем заробітної плати – головної складової доходів працюючого населення, а також бази для відрахування податків до бюджетів усіх рівнів, фінансування пенсій, соціальних допомог тощо. На рис. 4.1. чітко видно негативний вплив війни на початку 2014 року, коли криві реальної заробітної плати та інфляції різко розійшлись в різні боки, потім ситуацію вдалось дещо вирівняти, проте з початком повномасштабного вторгнення росії реальна заробітна плата зазнала безпрецедентного падіння, а індекс цін різко пішов угору. Очікується, що до кінця 2022 року реальні показники інфляції можуть становити 30-32% (попередньо 124,8%) [1].

Хоча в Україні сьогодні немає цілком безпечних територій, проте найкраща та стабільна ситуація з точки зору можливостей забезпечити споживання звичних продуктів харчування в сім'ях, яким не довелось переїздити та які проживають не в зоні ведення бойових дій. Зрозуміло, що через падіння доходів та різке здорожчання продовольчих та непродовольчих товарів і ця категорія населення вимушена дещо переглянути свій споживчий раціон, проте зміни в ньому не будуть такими істотними.

Зовсім інша ситуація серед сімей, які вимушені переїхати в інші регіони через бойові дії або окупацію. При евакуації лише небагатьом вдалось вивезти більше, ніж речі найпершої необхідності. Зрозуміло, що ніяких запасів продуктів харчування не вивозилось, а на новому місці проживання таким сім'ям часто доводиться купувати усе, починаючи від одягу та взуття, і закінчуючи посудом і побутовим приладдям. Через загальний низький рівень доходів частка населення, яка має заощадження, або так звану подушку фінансової безпеки, і до війни була невисокою. Так, під час проведення групою «Рейтинг» П'ятнадцятого загальнонаціонального опитування щодо зайнятості і доходів у липні 2022 року 41% населення відповіло, що при припиненні поточних надходжень (заробітної плати, пенсії, соціальної допомоги тощо) наявних заощаджень вистачить менше, ніж на місяць, 17% - до двох місяців, 15% - до трьох місяців, і лише кожна п'ята сім'я зможе прожити за рахунок заощаджень до півроку та довше; 45% населення відповіли, що за останні пів року економічне становище їхньої сім'ї однозначно погіршилось, ще 29% - скоріше погіршилось, у 23% не змінилось.

Через війну у споживанні непродовольчих товарів відбудуться відчутні зміни. По-перше, внаслідок здорожчання продуктів харчування та комунальних послуг з одночасним скороченням доходів можливості купувати непродовольчі товари істотно звужаться. По-друге, ціни на всі групи непродовольчих товарів зросли, в середньому на чверть, отже, вони є менш доступними для населення. По-третє, асортимент товарів, що завозиться в Україну, звужився, а виробництво власних брендів скоротилось, а якщо мова йде про окуповані території або зону

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

бойових дій, то взагалі закрилось. Лише невеликій кількості підприємств вдалось переїхати та налагодити виробничі процеси на відносно безпечних територіях. Відтак населенню доводиться купувати те, що є в наявності, термін замовлення з-за кордону є занадто тривалим, та і більшість компаній, що пропонували такі послуги, припинили свою діяльність через падіння попиту та складну і ризиковану логістику.

Внаслідок повномасштабного вторгнення кардинальні зміни відбулись у сфері споживання послуг. З початку війни пошкоджено багато приміщень шкіл, університетів, коледжів, лікарень, інших медичних установ, частина з них не підлягає ремонту та є непридатною для використання. Матеріально-технічна база освітніх та медичних закладів зазнала не лише руйнувань, а й мародерства на територіях, які потрапили під тимчасову окупацію. Вивезено комп'ютерну техніку, лабораторне обладнання, унікальне медичне обладнання, зруйновано діагностичні центри. Збитки від війни наразі неможливо точно підрахувати, але вже зараз зрозуміло, що мова йтиме про мільярдні суми. Значних руйнувань зазнали заклади освіти на територіях, що перебували під тимчасовою окупацією. Так, на деокупованій Херсонщині зруйновано 22 заклади, з них 14 шкіл, інші мають пошкодження від 50 до 90%. Надскладних руйнувань зазнали 23 садочки, 5 профтехучилищ, два заклади вищої освіти. Найбільших пошкоджень зазнали заклади освіти в сільській місцевості, матеріальна база закладів розграбована [2].

Список використаних джерел:

1. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг у 2021 році. Державна служба статистики України (2022). URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/03/sdotp_21.pdf

2. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім.М.В. Птухи. — Електронне видання. — Київ, 2023.

Маслак Юлія,
студентка 2 курсу спеціальності «Облік і оподаткування»
Дворник Інна
к.е.н., доцент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні відзначається необхідність визначення сутності права власності на природні ресурси, зокрема це стосується землі. Вирішення цієї проблеми сприяло б ефективному використанню природнього багатства та його переваг, як для агропромисловості чи приватних осіб, так і для держави загалом [2].

Основу земельних ресурсів становлять сільськогосподарські угіддя, які складають близько 41,5 млн га або 68,8 % від земельного фонду України, з них:

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

рілля 32,6 млн га – 78,5 %; сінокіс 2,4 млн га – 5,8 %; пасовища 5,4 млн га – 13,0%; багаторічні насадження 0,9 млн га - 2,2%; поклади 0,2 - млн га 0,5% [1].

Земля взагалі вважається одним із найважливіших факторів виробництва. Деякі галузі покладаються на землю більше, ніж інші. Ринок землі формує умови, що стимулюють ефективне використання землі та змушує окремих суб'єктів відмовитися від частини землі або від усієї ділянки, якщо вона не функціонує ефективно.

Під ринком землі слід розуміти не лише купівлю-продаж землі, але й надання її в оренду, а також весь ринок сільськогосподарської продукції, на якому реалізуються за тією чи іншою моделлю відносини власності на землю [7].

За сучасних умов національної економіки відзначається становлення та розвиток нового ринку в Україні – ринку землі, який став своєрідним засобом перерозподілу земельних угідь між власниками та користувачами на основі економічних методів попиту та пропозиції, які забезпечують оптимальний стан купівлі та продажу ділянок чи майнових прав, формування реальної вартості на землю та раціонального розподілу територій між суб'єктами ринку.

Головною проблемою сучасної української економіки є тіньовий ринок земель. Недосконалість нормативно-правового регулювання відносин на ринку землі, низький рівень ринкового обороту землі, недосконалість облікової системи, відсутність прозорої кадастрової системи та приватизаційних процесів, не раціональна організована методика оцінки землі та мораторій на продаж спричинили формування тіньової частки відносин на ринку землі.

Важливим залишається те, що останній раз нормативна грошова оцінка земельних ділянок проводилась ще у 2013 році. Хоча, відповідно до законодавства, вона повинна проводитися раз у 5-7 років, а землекористувачам для визначення поточних зобов'язань необхідно самостійно проіндексувати її на коефіцієнт індексації.

Так, за інформацією Державної служби статистики України, індекс споживчих цін за 2022 рік становить 126,6% (лист Держстату від 10.01.2023 № 09.1-03/10-23 додається). Пунктом 289.2 статті 289 Податкового кодексу України, зокрема, визначено, що, у разі якщо індекс споживчих цін перевищує 115 відсотків, такий індекс застосовується із значенням 115. Відповідно до пункту 9 підрозділу 6 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (у редакції Закону України від 30 листопада 2021 року № 1914-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень») індекс споживчих цін, що використовується для визначення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки земель, застосовується із значенням 100 відсотків за 2017-2022 роки для сільськогосподарських угідь (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги) та земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Відповідно, значення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки земель і земельних ділянок за 2022 рік становить для сільськогосподарських угідь (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги) – 1,0; для земель і земельних ділянок (крім сільськогосподарських угідь) – 1,15. Якщо проаналізувати індекс інфляції, починаючи з 2013 року, та коефіцієнт індексації земель сільськогосподарського призначення, то ситуація зовсім невтішна.

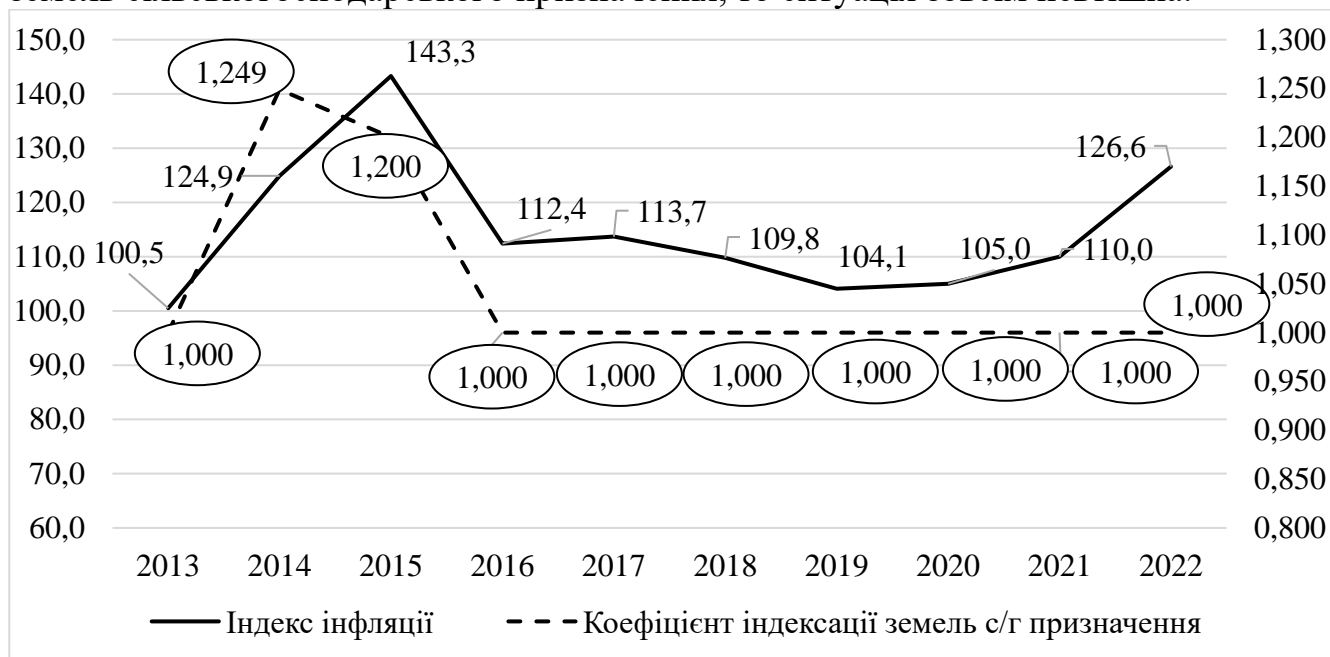

Рис.1 Динаміка індексу інфляції та коефіцієнта індексації земель с/г призначення

У 2021 році було започатковано ринок землі без попередньої її реальної грошової оцінки й відповідної індексації. Військове вторгнення на початку 2022 року внесло свої корективи, українське суспільство та аграрна промисловість зокрема не встигли повноцінно пізнати усі його переваги та недоліки. Проте від травня 2022 року в країні було відновлено доступ до усіх реєстрів та відбулося поетапне пожвавлення ринку землі. За даними Мінагрополітики протягом 9 місяців існування ринку землі було укладено близько 30 тисяч угод. Найпопулярнішими регіонами на ринку стала Хмельницьчина, Вінницька, Полтавська, Дніпропетровська області, Кіровоградщина.

Протягом досліджуваного періоду діяли обмеження на проведення торгів щодо передачі прав на землю або земель с/г призначення в оренду за умови, що ці землі є власністю держави чи комунальних підприємств. У той же час, фізичні особи могли вільно користуватися власним майном. Так, від початку 2022 року зареєстровано близько 1 тисячі аукціонів на ринку землі з прибутком 228 млн грн.

Незважаючи на введення в країні військового положення та негативні прогнози щодо подальшого стану національної економіки, вітчизняні землі як виявилось стали досить стійким активом. Це зумовлено тим, що інвестиційна

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

привабливість українських земельних угідь у гривневому еквіваленті підросла, проте у валюті відповідно знизилася на 5% [6].

Особливості землі визначають особливості земельного ринку. У ринкової економіки земля, будучи елементом природного середовища та фактором виробництва, стає частиною основного капіталу й об'єктом нерухомості, набуває властивостей товару та бере участь в угоді купівлі-продажу, оренди, дарування, іпотеки і т.д. [1].

Наразі, абсолютна нееластичність пропозиції на ринку землі призводить до певних особливостей у процесі формування ціни на землю: встановлення високої ціни на земельний ресурс внаслідок високої ціни на виготовлену продукцію; збільшення податкового навантаження [2].

Протягом всього часу існування ринку землі дуже часто піднімалося питання щодо встановлення її вартості, особливо у період військового вторгнення. Проте, не можливо сформувати ціну на землю виходячи лише із місця її розташування, якості та розміру ділянки. Слід також виходити із загального стану ринку та економічного становища у країні. Варто оцінювати земельні ділянки не по областях, а районах, тому що природні властивості землі в межах області можуть суттєво відрізнятися.

Список використаних джерел

1. Будзяк О. С., Будзяк В. М. Ефективне використання земель України: аналіз, динаміка та регіони з найбільш затребуваним попитом на інноваційні агропроекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7816>
2. Калетнік Г.М., Томляк Т.С. Актуальні проблеми земельних відносин в умовах воєнного стану та шляхи їх вирішення. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2 (60). С. 79-97.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://land.gov.ua/>
5. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Тульчинська С., Погребняк А. і Малахова Ю. «Ринок землі, як елемент євроінтеграційних процесів в Україні», *Economic Synergy*, (1;2), 2022. с. 21–32.
7. Яремчук, Н., & Краска, В. (2023). Ринок землі як ключовий елемент земельної реформи в контексті трансформаційних перетворень в Україні. *Економіка та суспільство*. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-67>

Підлужна Олена
к.геогр. н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДАКОРИСТУВАННЯ В
ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Швидкий розвиток туристичної індустрії та зростання доходів від туристичної діяльності пов'язані зі збільшенням тиску на природні та історико-культурні туристичні ресурси, зростанням протиріч між задоволенням туристичного попиту та раціональним використанням туристичних ресурсів.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Попри значний соціально-економічний ефект, інтенсивний розвиток туристичної діяльності приводить до значних негативних наслідків у навколишньому природному середовищі, зокрема зниження якості атмосферного повітря, питної води, санітарного стану територій, пошкодження та передчасного виснаження лікувальних та рекреаційних ресурсів, зменшення природного різноманіття, зміни ландшафтів, зміни клімату, порушення екологічної рівноваги.

Найважливішими джерелами впливу туризму на навколишнє природне середовище є надмірна концентрація рекреаційної та туристичної інфраструктури в найпривабливіших рекреаційних зонах, нераціональне використання природних лікувальних ресурсів, сезонна перенасиченість та великий потік туристів і рекреантів, низький рівень екологічної культури туристів [2].

Наявні види туризму по-різному впливають на стан довкілля, і саме рівень екологічності кожного виду туризму визначає рівень негативного впливу, екологічну привабливість регіону, рівень економічної дохідності та туристичної популярності. Більшість сучасних видів туризму, на жаль, є екологічно небезпечними для довкілля та можуть викликати низку незворотних змін у природних екосистемах [2].

Перехід до раціонального природокористування є одним із важливих елементів збереження природних територій та об'єктів. Він має являти собою використання туристичних ресурсів у таких обсягах, які зможуть забезпечити сталий економічний розвиток, не призведуть до порушення відновлювальних властивостей та погіршення екологічних умов навколишнього природного середовища.

Принцип раціонального природокористування може бути реалізованим за допомогою ряду екологічно-правових вимог. До них належать: встановлення лімітів на використання природних ресурсів, застосування маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, здійснення заходів щодо відтворення відновлювальних природних ресурсів, планування розміщення виробництв та інших господарських об'єктів з урахуванням екологічної ємності відповідної території, збереження біологічного та ландшафтного розмаїття, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, застосування біологічних, хімічних та інших методів поліпшення якості природних ресурсів, економічного стимулювання заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів та здійснення інших заходів, що забезпечують екологічно обґрунтоване природокористування [1].

Також, важливим чинником в природокористуванні для зменшення рекреаційного навантаження та використання туристичних ресурсів має стати розвиток відносно нового та екологічно безпечного виду туристичної діяльності – екологічного туризму, який дозволить пом'якшити удари, що завдає природі нераціональне, споживацьке ставлення людини, зможе зберегти кутки

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

незайманої природи, сприятиме примноженню природних цінностей не тільки за допомогою екологічної просвіти, але і за рахунок коштів, що спрямовуються з прибутків від екотуризму на вирішення цих завдань [1].

Екологічний туризм характеризується м'яким впливом на навколишнє природне середовище та спрямований на охорону довкілля.

За останні десятиріччя екологічні види туризму (власне екологічний, сільський, зелений) розвиваються дуже швидкими темпами, однак для досягнення стійкого еколого-збалансованого розвитку туризму необхідна екологізація всіх видів туристичної діяльності, яка полягає в їх екологічній орієнтації, впровадженні екологічних підходів до їх організації. Всі види туризму, які спрямовуються на природне середовище, повинні керуватися принципами раціонального використання та охорони природних туристичних ресурсів. Реалізація процесу екологізації туристичної діяльності, перехід до еколого-збалансованого розвитку потребують спільних зусиль держави, туристичного сектору та самих туристів [2].

Таким чином, екологізація туризму – це необхідний процес, який веде до такого способу господарювання в туристичній індустрії, за якого відбуваються значне зменшення негативного впливу на довкілля всіх видів туризму, запровадження ідей сталого розвитку в туристичну діяльність, виховання у туристів бережливого ставлення до природи. Реалізація процесу екологізації туризму вимагає координації зусиль держави, туристичних підприємств, туристів і місцевих громад та базується на ідеї захисту і збереження туристичного середовища в інтересах сучасного й майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєв К. Д., Ісаєнко В.М., Бабікова К.О. Збалансоване природокористування на прикладі екологізації туристичної галузі. Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Випуск5/2009 (58). Частина 1 <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/38396/1/117.PDF>
2. Пригара О.В., Грабар М.В. Екологізація туризму як умова сталого розвитку. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-5.3>

*Подобна Діана
студентка,
Дворник Інна,
к.е.н., доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Продовольча безпека - захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Життя країни в умовах війни потребує швидких заходів реагування органів державної влади, зокрема щодо прийняття законів задля життєдіяльності в

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

умовах російської агресії. Забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим. Це може включати зберігання продовольства, розвиток місцевого сільського господарства, організацію гуманітарної допомоги та управління ресурсами для забезпечення харчування населення під час конфлікту.

В умовах військових дій, порушення логістичних зв'язків між виробниками та споживачами продукції, окупації частин територій та закриттям більшості портів забезпечення продовольчої безпеки є одним з основних завдань органів державної влади. Важливою умовою досягнення продовольчої безпеки є стабільність її забезпечення, яка передбачає: можливість для груп населення, домогосподарств та окремих людей мати доступ до достатньої кількості продовольства у будь-який час і не перебувати під тиском втрати доступу до продовольства.

Загрозу продовольчій безпеці приніс зрив весняної посівної кампанії 2022 р. (або зменшення посівних площ) в областях, де ведуться активні бойові дії або є тимчасово окупованими. Відтак, було зменшення врожайності через порушення агротехнологічного обробітку земель, зменшення зборів

зерна і, як наслідок, зменшення експорту зернових. Провідними шляхами покращення структури формування та розподілу прибутку підприємства є визначення пріоритетного напрямку використання прибутку. Це забезпечить майбутній розвиток підприємства, проведення аналізу динаміки та факторів отриманого прибутку, виявлення резервів, що сприятиме максимізації прибутку, а також ефективному плануванню формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Зважаючи на зростання цін на продовольство та налагодження «зернового» коридору, альтернативних шляхів експорту та зважаючи на сприятливу політику ЄС щодо експорту для максимізації прибутку доцільним надлишки продукції АПК реалізовувати на ринки ЄС. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,83 (у січні-листопаді 2021 р. - 0,94) (рис. 1, рис. 2).

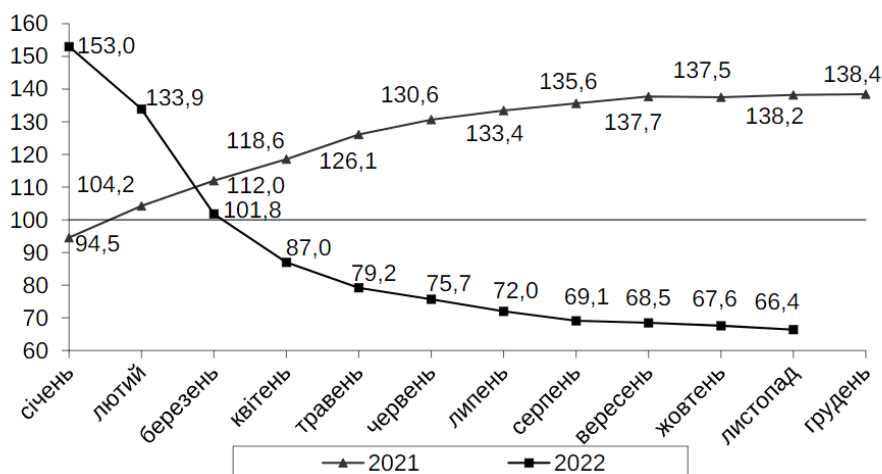

Рис. 1. Темпи зростання (зниження) експорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

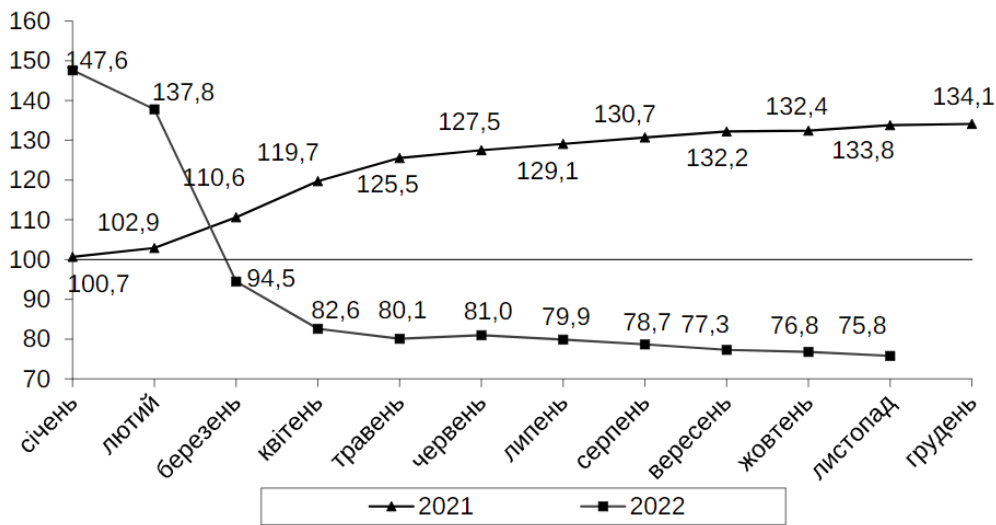

Рис. 2. Темпи зростання (зниження) імпорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, нарастаючим підсумком)

Незважаючи на військовий стан спад експорту товарів АПК був порівняно нижчим ніж в цілому в державі. Експорт продукції тваринного походження мав ріст порівняно з 2021 роком, що зумовлено політикою зближення з ЄС (вітчизняні виробники отримали пільги на експорт)

Таблиця 1

Заходи орієнтовані на забезпечення продовольчої безпеки в умовах військового стану

Пропоновані заходи	Очікуванні результати
Модернізація птахофабрик, тваринницьких ферм, цукрових та спиртових заводів з метою створення виробництв альтернативних джерел енергії.	1. Подолання енергетичної залежності за рахунок виробництва біогазу та біоетанолу 2. Забезпечення зниження собівартості продукції та кінцевої ціни на продовольчі товари 3. Забезпечення сільського господарства органічними добривами (дигестатом) за помірними цінами
Створення малих тваринницьких підприємств та дотування ОСГ, які утримують 2 та більше голів ВРХ	1. Забезпечення молочної галузі високоякісної сировиною з можливістю подальшого експорту надлишків в ЄС 2. Нарощування поголів'я ВРХ
Дотування фермерських господарств орієнтованих на виробництво органічної продукції	1. Покращення якості продукції 2. Створення додаткових робочих місць в сільській місцевості

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Продовження таблиці 1

Зменшення експортних квот на пшеницю твердих сортів	1. Уникнення ситуації з дефіцитом сировини для хлібопекарської галузі 2. Мінімізація сезонних коливань цін на зерно 1-2 класу
Компенсація відсотків за кредитами на будівництво борошномельних комплексів, олійних та круп'яних виробництв малої потужності фермерським господарствам	1. Зменшення цін на продовольство в сільській місцевості 2. Створення додаткових робочих місць в сільській місцевості

Війна вимагає швидких дій реагування, що супроводжуються меті - відсічі збройної агресії та підтримки економіки. Вважаю, що наша держава активно працює на фронті законодавчої ініціативи та сприяє забезпеченню нормальної життєдіяльності свого народу в умовах російської агресії. Тому тримаємось, підтримуємо та працюємо на благо нашої держави разом!

Список використаних джерел:

1. Диха М. В. Продовольча безпека під призмою воєнних дій в Україні. Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 25 травня 2022 р. ВП НУБіП України. С. 55–57
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Ніконенко О. А. Методичне забезпечення формування продовольчої безпеки України. Агросвіт. No 9-10. С. 86–92.

Радіон Дарина

здобувач освіти III курсу

ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

«МОЛОЧНИЙ МОДУЛЬ»: КОНТРОЛЮЄМО БЕЗПЕЧНІСТЬ МОЛОКА

Програма контролю за сирим молоком на базі програмного забезпечення «Молочний модуль» впроваджується відповідно до законів України «Про молоко та молочні продукти» та «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», а також Дорожньої карти, розробленої в межах реалізації швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (Quality FOOD Trade Program, QFTP), що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія).

«Молочний модуль» – це програмний додаток, інтегрований до Головної інформаційної системи Держпродспоживслужби. Він сприяє співпраці

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

операторів ринку з лабораторіями та компетентним органом для виконання вимог нового національного законодавства.

«Молочний Модуль» забезпечує такі дії оператора ринку:

- реєстрація акту про відбір зразків;
- постійний доступ до результатів досліджень сирого молока;
- сповіщення про нові результати лабораторних досліджень молока;
- розрахунок змінної середньої геометричної величини на основі результатів лабораторних досліджень відповідно до нормативних документів Держпродспоживслужби;

- сповіщення відповідальних районних і обласних інспекторів про результати лабораторних досліджень, що перевищують граничні значення;

- дозволяє проводити статистичний аналіз результатів досліджень та відображає їх у вигляді графіків;

- сповіщає про затримки у графіку відбору зразків для дослідження на показники критеріїв придатності сирого молока відповідно до програми контролю сирого молока;

- дозволяє надавати результати своїх лабораторних досліджень третім особам (наприклад, молокопереробним підприємствам) шляхом надсилання результатів на електронну адресу, вказану користувачем.

Реалізація Пілотного проекту із запровадження програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль» у 2022 році попри виклики воєнного стану набрала певних рис формалізації у нормативній площині. Так, 30 вересня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22 серпня 2022 року № 595 «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118». Проте для формування в Україні еквівалентних європейським процедурам контролю, зокрема таких як регулярний моніторинг періодичних перевірок сирого молока з боку компетентних органів, ще потрібно завершити законотворчий процес.

26.10.2023 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва» від 30.06.2023 № 3221-IX.

Законом впроваджуються такі новації щодо державного контролю за сирим молоком:

- ✓ внесено зміни у Закон України «Про державний контроль дотримання законодавства про харчові продукти, корми побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин»:

- пункти 1 і 2 статті 9;
- пункти 1 і 4 статті 40;

- ✓ компетентний орган (Держпродспоживслужба) здійснює моніторинг впровадження процедури періодичної перевірки сирого молока та результатів лабораторних досліджень;

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- ✓ програма контролю за сирим молоком ведеться із застосуванням інформаційно-телекомунікаційної системи компетентного органу;
- ✓ відбирання зразків сирого молока в межах програми сирого молока може здійснюватися уповноваженим ветеринаром;
- ✓ зразки сирого молока підлягають випробуванню в уповноваженій лабораторії;
- ✓ оператор ринку зобов'язаний розробити та впровадити процедури періодичної перевірки сирого молока для визначення рівня загального бактеріологічного забруднення та/або кількості соматичних клітин. Якщо за результатами такої перевірки виявляється невідповідність, то оператор ринку має негайно повідомити про це компетентний орган (Закон України № 2042-VIII).

Ризик-орієнтована система заходів контролю виробництва та введення в обіг сирого молока, що базується на наявності надійних даних про показники відповідності сирого молока, ще не повністю впроваджена в Україні. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів» від 12 березня 2019 року № 118, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 07 червня 2019 р. за № 593/33564 (надалі - наказ Мінагрополітики №118/2019), визначає правову та технічну основу для розробки та впровадження національної програми контролю сирого молока, що передбачає періодичні перевірки сирого молока із відбором зразків для проведення лабораторних досліджень на визначені показники.

Законодавство в молочному секторі, яке регулює лабораторні аспекти

1. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів» від 12 березня 2019 року № 118.

2. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118» від 22 серпня 2022 року № 595.

3. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження форм актів, складених за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, та інших форм розпорядчих документів» від 21.01.2022 № 143-22.

4. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Гігієнічних вимог до дрібнотоварного виробництва та обігу молока» від 07.04.2022 № 209.

5. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження форм актів, складених за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

походження, здоров'я та благополуччя тварин, а також інших форм розпорядчих документів» від 08 серпня 2023 року № 1503 (набирає чинність 01.01.2024).

Список використаних джерел:

1. Концепція реалізації Пілотного проєкту із запровадження програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль». - 25.05.2021 р. URL: <https://qftp.org/wp-content/uploads/2021/07/kontseptsiia-for-web.pdf> (дата звернення: 25.11.2023)
2. Контроль сирого молока. Застосування інформаційно-комунікаційної системи компетентного органу (молочний Модуль) / Управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини. - 10.02.2023 р. URL: <https://dp.dpss.gov.ua/news/kontrol-syroho-moloka-zastosuvannia-informatsiino-komunikatsiinoi-sistemy-kompetentnoho-orhanu-molochnyi-modul> (дата звернення: 25.11.2023)

***Руденко Олександра,**
студентка 2 курсу спеціальності «Менеджмент»
Дворник Інна
к.е.н., доцент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ КАВИ В УКРАЇНІ

Ринок кави в Україні, незважаючи на досить значну конкуренцію, зберігає можливість для його розвитку. Це стосується як збільшення обсягів виробництва, так і розширення мережі кав'ярень. Важливою причиною того, що ринок кави зберігає стійкість і можливості для нарощування свого потенціалу, є необхідність задоволення різноманітних потреб споживачів цього напою [3].

На українському кавовому ринку присутні близько 10 великих компаній. Крім них присутні більше 100 дрібних операторів та близько 250 брендів, які займаються обсмаженням кави і подальшою реалізацією [4].

Україна в силу географічного розташування та природно-кліматичних умов позбавлена можливості мати власні плантації кавових дерев, і тому змушена імпортувати на свій ринок кавові зерна з інших країн. Проте, аналіз ринку кави, проведений компанією Pro-Consulting, свідчить, що виробництво кави в Україні стабільно розвивається [5].

В цілому маркетингове дослідження говорить про те, що український ринок кави залежить від світового ринку, на якому простежується тенденція до зростання виробництва в зв'язку зі збільшенням попиту на цей продукт. Загальний рівень споживання кави на світовому рівні у 2022 році зріс на 1,7% до 178,5 млн 60-кілограмових мішків кави, тоді як обсяги виробництва сягнули майже 171,3 млн мішків. Результат такого зростання — розвиток кавової культури, поява нових трендів, закладів, незвичних смакових поєднань і способів приготування напоїв [3].

В Україні, як показує аналіз ринку кави, є як великі виробники кави, продукція, яких добре відома і користується попитом у споживачів, так і невеликі.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Серед найбільш відомих в Україні торговельних марок, що спеціалізуються на виробництві кави, можна виділити, зокрема, такі:

- ТМ Галка (СП «Галка»). Асортимент кавової продукції: натуральна мелена, натуральна в зернах, натуральна розчинна 50 г, 100 г і в разовій упаковці, капучино, кава з вершками, фіто-чаї, або розчинний цикорій.

- ТМ Віденська кава (ТОВ «Віденська кава»). Основна діяльність – це переробка, реалізація кави, а також послуги по фасуванню продуктів.

- ТМ Жокей (ТОВ «Ексітрейд»). Основний напрямок діяльності – імпорт, виробництво та фасування чайної і кавової продукції.

- Nescafe – найбільша у світі торгова марка розчинної кави компанії Nestle. Різновиди: Classic, Gold, Espiro, Cap Colombie, Espresso та багато інших. На сьогоднішній день бренд Nescafe є лідером на ринках у 83 країнах світу.

- ТОВ «Jacobs Douwe Egberts Україна» виробляє та здійснює оптовий продаж кави, здійснює надання в операційну оренду власного кавообладнання та надає послуги консультаційного характеру внутрішньогруповим компаніям.

- ТМ «Jardin» давно завоювала свою позицію на кавовому ринку і протягом багатьох років продовжує підтримувати високу якість продукції. Високотехнологічне обладнання та сучасні методи обробки кавових зерен кожного дня дарують нам смачний, ароматичний напій, який заворює та захоплює в полон своїм смаком з першого ковтка.

- ТМ «Кава зі Львова» пропонує широкий асортимент кавової продукції, що випускається в чотирьох основних напрямках: зернова кава, мелена, розчинна, кава 3в1 в порційних стіках з оригінальними ароматами [3].

Кава є невід’ємною частиною щоденного життя українців. Серед іншого це виражається в тому, що з кожним роком зростає попит на натуральну каву. Природно, що найбільше натуральну каву споживають у великих містах і обласних центрах. В першу чергу, це Київ, Одеса, Львів, Харків, Дніпро. Серед регіонів першості по вживанню натуральної кави безумовно віддається Заходу України. Висновок про зростання попиту на каву в зернах підтверджує і аналіз ринку кави. В цьому відношенні український споживач поступово підтягується до обсягів споживання меленої кави в деяких європейських країнах. Кавові напої стали справжнім трендом, і виробники всіляко намагаються залучити нових клієнтів. Так, ринок кав’ярень в Україні динамічно розширюється, основною причиною чого є зростаючий попит на каву поза додом. Відвідуваність зростає, на ринку з’являються нові сильні гравці, в тому числі мережі, інвестори готові вкладати гроші у відкриття нових закладів, продовжують відкриватися авторські кавошопи і міні-кав’ярні з індивідуальними меню [2].

Список використаних джерел:

1. Еволюція кавового ринка в Україні. *Gemini*. URL: <https://gemini.ua/evolyucziya-kavovogo-rinka-v-ukraini/>

2. Косар Н.С., Кузьо Н.Є., Сворень О.М. Дослідження галузевої структури на ринку кави України. *Економіка та управління підприємствами*. 2022. Випуск 63. С. 62-67.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

3. Маркетингове дослідження ринку кави - короткий огляд. *Pro Consulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг.* URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/marketingovoe-issledovanie-rynka-kofe-kratkij-obzor>

4. Споживання кави в Україні зростає швидше, ніж в інших країнах Європи. *Pro Consulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг.* URL: https://pro-capital.ua/ua/press_center/expert/potreblenie-kofe-v-ukraine-rastet-bystree,-chem-v-drugix-stranax-evropy-analitiki-pro-consulting.-delo.ua/

5. Шлях до кав'ярні: звідки в Україну їде кава і чи є різниця. *Біла кава.* URL: <https://www.bilakava.com/post/zvidky-kava-v-ukraini>

Стаднік Леонід Іванович

к.е.н., доцент

Кенко Валентина Миколаївна

к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕБЛЮВАННЯ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПРИМІЩЕННІ, ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ПРОДАЖУ ТОВАРУ

Конкуренція в секторі роздрібної торгівлі та насиченість ринку широким асортиментом споживчих товарів змушує роздрібну інфраструктуру в усьому її розмаїтті активізувати свої зусилля, щоб завоювати та утримати клієнтів. Зростаючі вимоги до організації та ефективності роздрібної торгівлі, наочності, привабливості вітрин і прилавків та зручності обслуговування вимагають все більш якісних товарів, в той час як різноманітність і динамічність поведінки покупців вимагають використання нових методів залучення та обслуговування клієнтів. У міру того, як суспільство насичується різноманітними товарами, ринки стають більш конкурентними, з'являються нові споживчі цінності, а сучасне бізнес-середовище стає більш клієнтоорієнтованим, проблема продажу товарів стає все більш важливою для всіх бізнес-підрозділів.

У теперішніх умовах жорсткої конкуренції, торгівля є складним, багаторівневим і динамічним бізнесом. Щоб досягти успіху в сфері в галузі торгівлі, керівникам, професіоналам, які там задіяні необхідно звернути увагу на наступні фактори: оперативно знаходити покупців, визначати їхні потреби, закуповувати оптимальні партії потрібних товарів, зберігати, транспортувати і розподіляти їх, домовлятися про ціни та умови продажу [1].

Важливу роль в успішному розвитку та популярності магазину відіграє професійний рівень обслуговування клієнтів, який безпосередньо залежить від умов праці та відпочинку персоналу і правильно підібраного торгового обладнання. Оснащення роздрібного магазину - це інвестиція в розвиток бізнесу. Вибір торгового обладнання ґрунтується на специфіці товару, умовах його зберігання та продажу. Оснащення магазину повинно починатися зі складських і допоміжних приміщень і закінчуватися торговим залом.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

У торговельних залах супермаркетів і магазинів до сучасного обладнання висувається багато вимог. Ідеально, це коли торгові засоби діяльності, зокрема, торговельне обладнання є міцними та надійними конструкціями, які не тільки максимально функціональні, але й зручні для персоналу та покупців. А тому, щоб торговельне обладнання було надійним і зручним, необхідно дотримуватися відповідних вимог.

Неабияку роль відіграють вимоги щодо їх експлуатації. Кожна складова торговельного обладнання повинна бути міцною, практичною, мобільною, стійкою до навантажень, термо- і вологостійкості, поєднуватися з умовами торгових майданчиків.

Ергономіка приміщень для торгівлі повинна спонукати тому, щоб персонал магазину міг з легкістю супроводжувати покупку, презентувати покупцеві товар, а покупець міг швидко знайти бажану продукцію, добре її розглянути і без складнощів дістати. Крім того, виріб повинен відповідати оптимальним для людини параметрам. Стелажі не повинні бути громіздкими, адже це може не дозволити дотягнутися до обраного товару через перенаповнення або великої висоти.

Торговельні меблі повинні бути функціональними і економічними. Меблі також впливають на естетику всього інтер'єру, забезпечують продуктивність працівників, комфорт, позитивні враження клієнтів. А тому їх потрібно замовляти з недорогих і якісних матеріалів. Це допоможе найкращим чином вирішити завдання для конкретної торгової точки. Кожна конструкція повинна бути ретельно продуманою, для того щоб чудово виконувати всі свої функції приймання, зберігання та реалізації роздрібного товару.

Всі меблі, які знаходяться в торговельному приміщенні повинні мати рівні та не гострі кути, щоб уникнути травм. Догляд за такими меблями повинен бути простим і не викликати труднощів. Якщо меблі чи морозильна техніка призначені для зберігання продуктів харчування, вони повинні відповідати всім визнаним санітарно-гігієнічним вимогам. Отже, обов'язково потрібно дотримуватися правил безпеки і гігієни.

Торгове обладнання повинне виконувати не лише функції зберігання та демонстрації, але й функції просування. Адже продаж товарів має бути успішним та ефективним. Він повинен привертати увагу, викликати інтерес і забезпечувати відмінну видимість в торговому залі [2].

Таким чином, облаштування комерційного приміщення – це важливе питання, вибір меблів тут відіграє ключову роль. Тому в першу чергу для того, щоб забезпечити хороший товарообіг та рентабельність торговельного підприємства необхідно подбати про облаштування торговельних площ.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Список використаних джерел:

1. Бурліцька О. П. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Мерчандайзинг» за освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 075 «Маркетинг». Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2019 р. 89 с.
2. MAGREST. Головні вимоги до сучасного торгового обладнання. URL: <https://magrest.com.ua/novini/golovni-vimogi-do-suchasnogo-torgovogo-obladnannya/> (дата звернення 27.11.2023).

Сокол Владислав
аспірант

Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України
Ткаченко Тетяна

к.х.н., старш. досл., старш. наук. співроб.

Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України
Гайдай Ольга

к.т.н., наук. співроб.

Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України
Євдокименко Віталій

к.х.н., старш. досл., старш. наук. співроб.

Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України

РАЦІОНАЛЬНЕ ПОВОДЖЕННЯ З АНТРОПОГЕННИМИ ВІДХОДАМИ

Існуюча ситуація з відходами в Україні жодним чином не вписується в концепцію сталого розвитку, що передбачає не тільки нерозривний зв'язок економічної, екологічної та соціальної його складових, але й збалансованість цих складових. Накопичені величезні об'єми відходів, які розташовані здебільшого далеко не в підготовлених місцях і кількість яких постійно зростає, наносять непоправну шкоду екосистемі і є одним із чинників, що ставить під знак питання перспективу сталості розвитку. Зрозуміло, що лише реалізація радикальних кроків могла б суттєво змінити ситуацію. Одним з таких кроків повинна стати глибока переробка накопичених відходів, спрямована не лише на зменшення їх об'ємів, але й на максимальне залучення енергетичного та ресурсного потенціалу таких відходів. Сьогодні все менше можливостей для забезпечення населення високоякісною водою, екологічно чистими продуктами та чистим повітрям при безперервному зростанню техногенного навантаження на екосистему через застарілість та недосконалість технологій, непомірну енергоємність цілих галузей, що потребує постійний пошук необхідних енергоресурсів (як правило не відновлювальних). Анахронічність інфраструктури практично будь-якої сфери життєдіяльності, яка вже давно стала неспівставлюваною з реаліями сьогодення, доповнює список означених вище негативів. Звичайно, що проблема відходів – це лише цеглина в зцементованому фундаменті негараздів, але її вилучення в змозі привести до його руйнування, а глибина цього процесу залежатиме від ефективності зроблених кроків. Сьогодні неможливо уявити світ без пластику або синтетичних органічних полімерів, оскільки він став основним товаром у глобальному масштабі та проник майже в усі аспекти

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

людського життя. Завдяки низькій вартості, простоті виготовлення, універсальності та водонепроникності, пластмаси використовуються у багатьох продуктах, а упаковка є найважливішою сферою використання [1]. Як пакувальний матеріал пластик дозволяє компаніям ефективно виходити на ринок, створювати привабливі на вигляд і дотик упаковки та запобігати втратам під час зберігання та транспортування по всьому світу. Однак, пластикова упаковка, така як пакети для продуктів, пляшки від напоїв, соломинки, харчові обгортки та упаковки іграшок, часто використовується лише один раз перед викиданням, і вона становить понад 40 % усього пластикового сміття [1]. Щоб уникнути масового накопичення пластику в навколишньому середовищі, терміново необхідні скоординовані глобальні дії для зменшення споживання пластику, підвищення рівня повторного використання, збору та переробки, розширення систем безпечної утилізації та прискорення інновацій у ланцюжку створення вартості пластику. Основу стратегій зменшення забруднення пластиком можна розділити на первинні (перед споживанням, наприклад, зменшення попиту) і вторинні (після споживання, такі як збір і переробка) заходи [1].

Важливою складовою утворюваних і накопичених антропогенних відходів є біомаса надлишкового мулу і сирого осаду очисних споруд. Так, здавалося б, що до біомаси надлишкового мулу і сирого осаду очисних споруд повинно бути найменше питань хоча б через відносну стабільність цих відходів, передбачуваність їх надходжень та концентрування у визначених місцях. Але реальність виявилася зовсім іншою. Насамперед, їхня переробка в межах існуючих технологічних рішень надзвичайно енергоємна, збиткова і нерентабельна. По-друге, через постійне зростання об'ємів таких відходів, у порівнянні з об'ємами їхньої переробки, площі земельних ділянок для зберігання мулів величезні і продовжують невпинно зростати, що означає відчуження земельних угідь іншого призначення і, у тому числі, сільськогосподарського. Якщо ще врахувати навантаження на оточуюче середовище забрудненої хвороботворними мікроорганізмами води, що супроводжує життєдіяльність шламонакопичувачів, то стає зрозумілим масштаб тієї загрози, яку несуть прості, на перший погляд, відходи [2].

Раніше нами було запропоновано кілька комплексних підходів до утилізації антропогенних відходів, як у напрямку отримання енергії, так і цінних товарних продуктів чи прекурсорів для їх отримання:

- переробка мулових залишків [3];
- утилізація золошлаків [4];
- термоліз макулатури та полімерної упаковки [5].

Список використаних джерел:

1. Miao Y., von Jouanne A., Yokochi A. Current Technologies in Depolymerization Process and the Road Ahead. *Polymers*. 2021. Vol. 13. P. 449.
2. Kashkovsky, V.I., Evdokymenko, V.A., Kamensky, D.S., and Evdokymenko, A.N. Method of Sewage Sludge Dewatering with the Use of Geotube Technique Elements at the Bortnichy Aeration Station. *Science and Innovation*. 2014. Vol. 10. №. 1. P. 30-40.

3. Kashkovsky V.I., Yevdokymenko, V.A., Kamensky D.S., Tkachenko T.V., Vakhrin V.V. Complex technology for processing some organomineral waste. Science and Innovation. 2017. V.13, № 3. 51-61.

4. Kashkovsky V.I., Yevdokymenko, V.A., Kamensky D.S., Tkachenko T.V., Vakhrin V.V. Complex technology for processing some organomineral waste. Science and Innovation. 2017. V.13, № 4. 46-56.

5. Tkachenko T., Kamenskyh D., Yevdokymenko V. Polyethylene packages and polyethylene terephthalate bottles - a source of precursors for chemical syntheses. 4th International Scientific Conference "Chemical Technology and Engineering" (June 26-29, 2023, Lviv, Ukraine). P. 229-233. <https://doi.org/10.23939/cte2023.229>

Сокур Лариса

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Перехід України до ринкової системи господарювання обумовлює необхідність проведення реформ, що обумовлює підвищення ролі держави у розвитку економіки й, особливо, її аграрного сектора. Ефективне державне регулювання галузі необхідне для подолання кризових явищ і забезпечення подальшого інтенсивного розвитку АПК.

Досвід високо розвинутих країн, агропромисловий комплекс яких довгий час формувався під державним впливом, свідчить, що в умовах ринкової економіки ефективність аграрного виробництва значною мірою залежить від рівня державної підтримки галузі.

В сучасних умовах глобалізації економіки проблеми конкурентоспроможності виходять на перший план, і від того, наскільки успішно вони вирішуються, значною мірою залежить економічне і соціальне становище будь-якої країни. Інтеграція України до світового економічного простору вимагає від вітчизняних товаровиробників виробляти конкурентоспроможну продукцію. За умови, що в експортному потенціалі нашої держави значне місце посідає сільськогосподарська продукція та продовольчі товари, конкурентоспроможність аграрної продукції значною мірою визначає конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, та окремих видів продукції досліджували такі відомі вчені-економісти В. Г. Андрійчука, П. С. Березівського, С.М. Кваша, Д. Г. Легези, В. Я. Мессель-Веселяка, С. І. Михайлова, П. Р. Пуцентейла, П. Т. Саблука, Р. А. Фатхурдінова та інших науковців.

Напря́м 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Загальний підхід до трактування поняття «конкурентоспроможність» визначає його як: здатність досягти найкращих результатів на конкретному ринку в процесі суперництва. Застосовують три підходи до визначення суті поняття конкуренція, а саме поведінковий підхід, структурна концепція та функціональний підхід.

В ієрархії конкурентоспроможності слід виділяти чотири об'єкти: конкурентоспроможність товару, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність країни. Проте потрібно мати на увазі, що ключовим є саме поняття конкурентоспроможність продукції, бо сукупність його якісних і вартісних характеристик, які визначають успіх товару на ринку, в кінцевому випадку, визначає конкурентоспроможність конкретного підприємства [1].

Аналіз конкурентоспроможності продукції свідчить, що саме соняшник серед інших сільськогосподарських культур займає значну частку ринку 23,6% та має високий рівень рентабельності 31,6%, кукурудза також займає значну частку на рику 22,4% та забезпечує рентабельність 27,2%. Є певні види продукції, які мають високий рівень рентабельності, зокрема ріпак та ячмінь, проте вони займають незначну частку на ринку [2].

Значні переваги на зовнішньому ринку Україна має по ячменю, кукурудзи, ріпаку та пшениці, щодо інших видів сільськогосподарської продукції, зокрема тваринницької зазначені переваги є незначними, оскільки даний індекс конкурентних переваг лише дещо перевищує граничне значення. Аналіз індексу відносної залежності від імпорту, наочно демонструє відсутність конкурентних невигод та свідчить про низьку залежність від світового імпорту сільськогосподарської продукції. Індекс відносних торговельних переваг який має додатне значення практично по всіх досліджуваних видах продукції та свідчить про відносні конкурентні переваги в зовнішній торгівлі даними товарами [1,3].

В умовах ринкової економіки і гострої конкуренції ключовим чинником формування конкурентних переваг товаровиробників, критерієм оцінки результативності їх господарської діяльності є якість продукції. У економічній літературі сутність питань якості продукції трактується наступним поняттям: якість – сукупність властивостей, ознак продукції, товарів, послуг, робіт, праці, обумовлюючих їх здатність задовольняти потреби і запити людей, відповідати своєму призначенню і вимогам, що пред'являються. Якість визначається мірою відповідності товарів, робіт, послуг умовам і вимогам стандартів, договорів, запитів споживачів.

Список використаних джерел:

1. Глобальна економіка: Навчальний посібник/НМ Вдовенко, ЛВ Богач, ВЛ Гераймович, КС Кваша, ММ Павленко - К.: Кондор Видавництво, 2017. 320 с.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
3. Столяров В.В. Формування стратегії розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації. Екооміка АПК. 2019. № 4. С. 18 - 23.
4. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом – [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011].

Терянік Діана,
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Стамат Вікторія,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МАРКЕТИНГОВИХ ПРОЦЕСІВ В ПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Через нестабільне екологічне та економічне становище на планеті, погіршення проблем зі здоров'ям та благополуччям населення, виникнення політичних конфліктів і через це ведення війн виникають проблеми, які зумовлюють загострення ситуації з різними елементами першої необхідності, особливо продовольства. Продовольчий сектор є одним із найважливіших складових, який займає вагому частину галузей бізнесу та ведення ринку, пов'язаний з іншими секторами економіки. У наш час він потребує вирішення багатьох проблем. Актуальність продовольчих ризиків є предметом суперечок у колі науковців як цієї сфери, так й інших, безпосередньо з нею пов'язаних, в тому числі маркетингу. Зв'язок продовольчої сфери та маркетингової діяльності потребує дослідження через їх суттєвий вплив на інші галузі економічного спрямування.

Зараз світове суспільство може спостерігати суттєву продовольчу небезпеку, негативними причинами якої є руйнування та забруднення сільськогосподарських угідь, спричинена цим неякісна продукція, насичені шкідливими для живих істот хімікатами продукти харчування, нестача їжі для нормального раціону кожної людини будь-якої країни, що впливає на демографічний фон населення Землі та їх здоров'я. Виникає проблема, яка змінює попит на продовольчі товари. Споживачі потребують більш якісну та корисну продукцію харчування, тоді як виробники застосовують різні методи виробництва та збуту, використовуючи комплекс необхідних заходів від власних чи залучених маркетологів.

Маркетинг є вагомою складовою частиною будь-якої підприємницької діяльності, в тому числі продовольчої. Він суттєво впливає на взаємодію різних ланок та каналів ринкової системи, задоволення потреб її учасників, в першу чергу споживачів. Вплив маркетингових осередків розповсюджується на всі етапи господарської діяльності, змінюється залежно від ситуації на ринках, відповідно до їх розміру та географічної складової, та проблемах, які

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

актуалізуються на рівні країни, планети тощо. Це зумовлює формування чинників, що впливають на постачання, виробництво та збут продуктів харчування, потреби споживачів у корисності, високої якості продукції, прихильність до певного бренду, довіру вітчизняних або іноземних покупців при експорті продовольства та інших учасників ринкового процесу. Такі чинники досліджуються різними напрямками маркетингу для ефективності проведення маркетингових процесів у економічних суб'єктів різних галузей. Сучасний маркетинг потребує додаткового розширення діяльності, що зумовило виникнення маркетингу для продовольчих підприємств – продовольчий маркетинг.

Продовольчий маркетинг являє собою комплекс заходів щодо зв'язків між учасниками мікросередовища підприємства у сфері продукції харчування. При дієвому його використанні підприємства можуть отримувати стабільно високі прибутки та збільшення своєї впливовості на діючому ринкові, де гостра конкуренція змушує їх учасників вдаватися у вдосконалення старих та створення нових маркетингових методів та інструментів завоювання споживачів, запроваджувати інновації в прийнятті маркетингових рішень. Продовольчий маркетинг функціонує згідно з потребами та інтересами усіх сторін: від учасників виробництва продовольчої продукції, посередників їх діяльності до споживачів та покупців товарів харчування.

Продовольчий сектор тісно пов'язаний з аграрним, через це будь-які зміни в сільськогосподарських підприємствах зумовлюють зміни складових продовольчої діяльності, особливо в воєнний час в Україні. Аграрним виробникам складно функціонувати в умовах економічної нестабільності, яка погіршилася з періоду повномасштабного вторгнення. Також існує загроза для життя та здоров'я робітників через мінування територій та постійних систематичних обстрілів, так як деякі поля знаходяться близько з місцями бойових дій. Велика частина логістичних шляхів аграрної продукції є знищеними, що суттєво впливає на реалізацію аграрної продукції для вітчизняних та іноземних покупців, в тому числі підприємств продовольчого сектору. До того ж є великі ризики зниження якості продукції більшості суб'єктів аграрного сектору через погіршення стану родючості ґрунтів: вирощувані рослини погано ростуть через накопичення в землі пороху від боєприпасів та іншої воєнної продукції. Для очищення ґрунтів та відбудови шляхів реалізації продукції необхідно деякий великий проміжок часу – цей чинник суттєво впливає на роботу продовольчого підприємства, що повинно враховуватись продовольчим маркетингом.

Для застосування продовольчого маркетингу необхідно провести маркетингове дослідження з вирішення важливих проблем продовольчої безпеки, сформулювати стратегію щодо інновації всіх етапів життєвого циклу продовольчої продукції та забезпечення задоволення необхідних для споживачів потреб.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

На даний момент в Україні багато середніх та малих підприємств, в тому числі продовольчого сектору економіки, які відмовляються від маркетингових послуг, а деякі великі змінюють маркетингову стратегію, зменшуючи витрати на маркетинг або впроваджуючи більш актуальні маркетингові методи, засоби та інструменти для ведення власного виробництва [1]. Події нинішнього часу дозволяють підприємствам вдаватися до розробки нових маркетингових рішень. Наприклад, деякі продовольчі виробники запустили у виробництво та реалізацію продукти харчування тривалого зберігання, які будуть необхідні мешканцям населених пунктів активних бойових дій та під час довгих відключень електромережі.

Маркетингове дослідження продовольчого сектору зумовлене соціальною орієнтованістю продовольчої безпеки, яка є однією з найважливіших суспільних потреб. Воно охоплює аналіз емпіричних даних, які визначають попит та пропозицію товарів на ринку та будуть застосовуватися в розробці методів та засобів продовольчого маркетингу в різних напрямках роботи підприємства: розробці нових товарів, виборі каналу руху товару та посередницької ланки, розробки програм просування продукції, ціноутворення тощо [2]. Це суттєво впливає на реалізацію продукції харчування під час воєнного стану через активну міграцію населення до інших міст, сіл та інших населених пунктів.

Наступним етапом продовольчого маркетингу є створення нової продукції і зміна старої після випробування їх зразків згідно вимог споживачів та встановлення зворотного зв'язку для вдосконалення нововведень у сфері виробництва та самого маркетингу [3]. Ці зміни є важливими через те, що новий товар повинен бути більш конкурентоспроможним у ринку продовольчих товарів, на що може також вплинути метод просування – реклама, PR, персональні пропозиції, методи заохочування як знижки та акції тощо. Не менш ефективним буде просування продовольчих товарів за допомогою соціальних медіа методів маркетингу, який дозволяє через вплив на суспільну свідомість просувати продукцію харчування через соціальні мережі. Інформація в продуктах просування товарів повинна бути відкритою, інформативною та актуальною для зацікавлення та залучення аудиторії.

Суттєві зміни продовольчого сектору економіки у світі, а також в Україні, актуалізували необхідність захисту від продовольчої небезпеки усіх учасників ринкової системи. Це стимулює виробників продуктів харчування до рішучих змін як у виробництві відповідно до вимог якості та споживачів, так і у процесі управління маркетингом в цій сфері, тобто продовольчому маркетингові, який характеризується інноваціями в усіх етапах маркетингової діяльності підприємства та нових методах просування продукції.

Список використаних джерел:

1. Стамат В.М., Нестерчук Т.В. Маркетингова діяльність під час війни та повоєнний період: особливості та проблеми. *Стратегія інноваційного розвитку аграрних формувань України: аналітико-прогностичний аспект*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

конференції, 05-06 жовтня 2022 р., м. Київ. Київ : НУБіП, 2022. С 146–148. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u210/zb_tez_dop_.pdf (дата звернення 20.11.2023).

2. Павловська І. Г. Архітектоніка маркетингового дослідження для вирішення проблем продовольчої безпеки. *Економічні горизонти*. 2023. С. 121-132.

3. Зубков Р.С., Завгородній А.В., Лагодієнко В.В., Богданов О.О. Напрями удосконалення продовольчого маркетингу підприємств як елементу продовольчої безпеки регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. №3. С. 168-176.

Труш Олена
здобувач вищої освіти економічного факультету
Поліщук Наталія
д.е.н, професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІННОВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

В сучасному світі, де технологічний прогрес та економічні зрушення визначають сценарії розвитку, інновації стають ключовим фактором для формування фінансового потенціалу територіальних громад. Цей процес необхідний для сталого розвитку, підвищення життєвого рівня населення та зміцнення конкурентоспроможності регіонів у глобальному економічному просторі.

Статистичні дані свідчать, що територіальні громади, які активно впроваджують інноваційні підходи у свою економічну та фінансову систему, досягають вражаючих результатів. Наприклад, громади, які вкладають в розвиток новітніх технологій та інноваційні проекти, спостерігають збільшення находжень та зниження рівня безробіття порівняно з тими, що відстають у цьому напрямку [1].

Інновації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад можуть мати різноманітні прояви. Перш за все, це впровадження сучасних технологій в управління фінансами та бюджетування. Автоматизація бюджетних процесів, використання інформаційних систем для аналізу та прогнозування фінансових потоків дозволяють громадам оптимізувати витрати та забезпечувати ефективне використання ресурсів.

Впровадження сучасних технологій у сферу управління фінансами та бюджетування сприяє ефективному використанню ресурсів і оптимізації бюджетних процесів для досягнення кращих економічних результатів. Цей напрямок впровадження інновацій дозволяє зробити управління фінансами більш прозорим та простим завдяки використанню електронних платформ і систем. Однією з ключових переваг є можливість в режимі реального часу відслідковувати та аналізувати фінансові операції, що сприяє швидкому реагуванню на фінансові виклики та визначенню стратегій для їхнього вирішення. Також, впровадження сучасних технологій у бюджетування дозволяє підвищити рівень точності та надійності прогнозування фінансових результатів.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту, застосовані до фінансових даних, можуть надавати детальні прогнози та рекомендації для оптимізації бюджетних ресурсів, зменшуючи ризик фінансових невдач і покращуючи загальну фінансову стабільність громади. В результаті, впровадження сучасних технологій у сферу управління фінансами та бюджетування стає стратегічним кроком для територіальних громад, що сприяє не лише економічному розвитку, але й покращує загальну якість управління та призводить до досягнення кращих економічних показників.

Автоматизація бюджетних процесів є важливим елементом цього підходу. Впровадження сучасних програмних рішень дозволяє значно полегшити процес планування та виконання бюджету. Електронні системи обліку та звітності можуть автоматизувати збір та обробку фінансової інформації, зменшуючи ризик помилок та значно прискорюючи робочі процеси.

Використання інформаційних систем для аналізу та прогнозування фінансових потоків є ще однією важливою складовою інновацій. Аналітичні інструменти та програми дозволяють громадам проводити глибокий аналіз фінансових даних, розробляти стратегії для оптимізації витрат та максимізації доходів. Прогнозування фінансових потоків на основі реальних даних дозволяє громадам приймати обґрунтовані рішення та гнучко реагувати на економічні та фінансові виклики. Ефективне використання ресурсів стає ключовим завданням завдяки інноваціям у сфері фінансів. Всі ці заходи спрямовані на створення стійкої та ефективної фінансової бази для територіальних громад, що може служити основою для їхнього сталого розвитку [2].

З іншого боку, інноваційні фінансові інструменти можуть стати каталізатором для притоку інвестицій. Створення інвестиційних фондів, впровадження механізмів громадсько-приватного партнерства та виняткових фінансових інструментів, спрямованих на розвиток інфраструктури та соціальних проєктів, допомагає залучити необхідні ресурси для здійснення трансформаційних змін.

Успішні приклади свідчать про те, що інновації у фінансовому секторі територіальних громад можуть включати в себе екологічно чисті технології, які стають джерелом енергії та водночас забезпечують фінансовий прибуток. Такі ініціативи сприяють не лише стабілізації економіки, але й покращенню якості життя місцевого населення та збереженню природних ресурсів [3].

Необхідно відзначити, що успіх інновацій у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад вимагає не лише технічних рішень, але й активної участі громадян та розбудови партнерських відносин між владою, бізнесом та громадськістю.

Підсумовуючи, інновації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад стають невід'ємною частиною сучасного економічного розвитку. Впровадження сучасних технологій в управління фінансами та бюджетування дозволяє не лише оптимізувати ресурси та досягати економічних

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

вигод, але й сприяє створенню стійкої та конкурентоспроможної економічної основи для майбутнього. Подібні інновації визначають новий рівень ефективності управління фінансовими ресурсами та відкривають можливості для розвитку сучасних стратегій бюджетування. Застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних, стає критичним чинником для досягнення оптимальних фінансових результатів та стимулює розвиток територіальних громад у напрямку сталого економічного зростання. Таким чином, інновації у сфері управління фінансами є необхідним інструментом для формування ефективного фінансового потенціалу та забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах динамічно розвиваючого світу.

Список використаних джерел:

1. Олійник Д.І. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи. Аналітична доповідь. 2018. С. 52
2. Чикаренко І., Маматова Т., Чикаренко О. Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад. Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 2020. № 10. С. 8-13.
3. Абрамова І., Патинська-Попета М. Партисипативне стратегічне планування як інноваційна модель управління фінансовим потенціалом розвитку територіальних громад. Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку». № 5. С. 124-129.
4. Polishchuk N., Hromova O., Lopatiuk R. Lending as motivation for innovative activity of a modern enterprise. URL: *Investment Management and Financial Innovations*. Volume 15. 2018, Issue #2, pp. 213–221. Retrieved from <https://businessperspectives.org/journals/investment-management-and-financial-innovations/issue-281/lending-as-motivation-for-innovative-activity-of-a-modern-enterprise>

Федуняк Ігор

к.е.н, доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Упродовж останніх років та з прийняттям необхідних нормативно-законодавчих актів, економічна ситуація в сільській місцевості дещо змінилася в кращу сторону.

Домогосподарству як одному з суб'єктів мікроекономіки належить надзвичайно важлива роль у системі економічних відносин. В Україні з розвитком ринкових відносин домогосподарство опинилося в нових умовах функціонування [1].

Домогосподарство є важливим суб'єктом ринкової економіки, власником ресурсів, виробником товарів і послуг, споживачем благ та заощадником.

До основних напрямків виробничої діяльності домогосподарств відносять діяльність, метою якої є отримання прибутку та самообслуговування й господарсько-побутові роботи всередині власного домогосподарства для задоволення потреб лише його членів. Здатність домогосподарств до організації

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

власної підприємницької справи позитивно відображається не тільки на зростанні особистого добробуту, а й на розвитку економіки в цілому.

Відсутність державних стимулів щодо розвитку переробної галузі таких сільськогосподарських продуктів, як картопля, овочі, плоди та ягоди, та, як наслідок, розбалансування оптимального співвідношення попиту і пропозиції призвели до згортання вирощування останніх сільськогосподарськими підприємствами. Відбулося переміщення левових часток обсягів виробництва в господарства населення, що зумовило дрібнотоварний характер вирощування.

Через високі ціни на матеріально-технічні ресурси та насіннєвий матеріал, які вкрай необхідні галузі, дрібні сільськогосподарські товаровиробники не впроваджують новітні прогресивні технології, не вносять достатньої кількості мінеральних добрив для отримання стабільно високих урожаїв належної якості. В основному внесення органічних добрив і сприятливі погодні умови є визначальними чинниками підвищення урожайності цієї важливої культури.

Заощадження населення є важливою складовою процесу формування інвестиційного потенціалу, а отже, забезпечення розвитку національної економіки, то їхнє стимулювання повинно бути пріоритетним напрямком державної економічної політики [2].

Сучасні трансформаційні процеси в економічній системі України посилюють значимість фінансового благополуччя домашніх господарств для сталого розвитку вітчизняної економіки. Споживча діяльність домогосподарств забезпечує їхній добробут, адже економіка працює завдяки домогосподарствам і заради домогосподарств.

Господарства населення в Україні розраховують головним чином на самозабезпечення продуктами харчування та, меншою мірою, на товарне виробництво [3].

Враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, нестачу в мінеральних добривах і технічних ресурсах, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсоощадних технологій, які пристосовано до місцевих умов на основі інноваційних рішень, що разом із постійно зростаючою врожайністю забезпечують стійке економічне становище виробників і є екологічно безпечними для природного середовища.

Основним зовнішнім чинником, який би стимулював розвиток домогосподарств, стало зниження рівня соціальної захищеності населення країни. Падіння реального рівня заробітної плати, ріст безробіття, криза сільськогосподарських підприємств призвели до зміщення епіцентру трудової активності сільського населення в особисті господарства. Очевидно, така ситуація зберігатиметься до тих пір, доки, не зменшиться рівень явного і прихованого сільського безробіття, рівень зарплатні зайнятих в різних сферах економіки сільських жителів не зросте настільки, що дозволить їм у більшій мірі споживати покупні продукти харчування, а сільськогосподарські підприємства

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

не вироблятимуть достатню для забезпечення суспільних потреб кількість дешевої продукції.

Однією із форм підтримки сільських домогосподарств є їхні об'єднання в сільськогосподарські кооперативи [4, с. 12]. Вони взаємодіють із сільськогосподарськими підприємствами, виробничими кооперативами у плані володіння та використання техніки (оренда, лізинг, прокат). Збільшилася кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які покликані надавати комплекс послуг членам кооперативу по виробництву, переробці та збуту продукції, а також послуги ремонтні, будівельні, ветеринарні, закуповувати й постачати господарствам матеріально-технічні ресурси, здійснювати заготівлю та зберігання продукції.

Домогосподарства є однією з найважливіших економічних категорій. Якщо основна частина валового внутрішнього продукту створюється підприємствами різних форм власності, то споживання, без якого виробництво втрачає будь-який сенс, є прерогативою домогосподарств. Слід зазначити, що витрати домогосподарств під час економічної кризи зменшились не так суттєво, як доходи населення та обсяг валового внутрішнього продукту.

Список використаних джерел:

1. Мочерний С. Політична економія: навч. посіб. К., 2002. 687 с.
2. Заславська О. І. Проблема трансформації організованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси банків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Випуск 2 (48). С. 279.
3. Онищенко О. Ефективність господарств населення. *Економіка України*. 2003. № 1. С. 60–69.
4. Рябоконт В.П. Розвиток сільських домогосподарств в умовах трансформації аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2013. № 9. С. 12

Христенко Галина

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і менеджменту,

Стасєва Галина,

магістрантка спеціальності 051 «Економіка»

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Продовольча безпека є першочерговою, життєво важливою і загальнопланетарною проблемою, яку всі країни світу намагаються ефективно розв'язати і тому їй приділяється велика увага на державному рівні. На сьогодні існує значна кількість наукових праць з питань забезпечення економічної та продовольчої безпеки. Велику увагу дослідженню проблеми безпеки та її складових приділяли українські вчені, такі як І. Бойко, В. Власов, О. Єрмаков, С. Кваша, П. Лайко, Б. Пасхавер, П. Саблук, та ін.

Кожна країна має різні критерії національної продовольчої безпеки і визначає шляхи її забезпечення та розвитку аграрного виробництва в залежності від природних умов і стану національної економіки. У розвинутих країнах

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

продовольча безпека розглядається як важлива умова економічної незалежності держави і зокрема в міжнародних відносинах [1, с. 6]. Що стосується України, то на нашу думку, продовольча незалежність полягає у забезпеченні населення продовольством вітчизняного виробництва у кількості необхідній для активного і здорового життя, його фізична та економічна доступність.

Продовольча безпека населення є одним із ключових компонентів, що визначають якість життя громадян [3]. Досягти гідного рівня якості життя всіх категорій населення можна лише за умов наявності повноцінної фізичної та економічної доступності продуктів харчування стандартизованої якості, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам та не шкодить довкіллю.

На жаль, станом на сьогоднішній день, існуючий рівень життя населення не дозволяє забезпечити споживання харчових продуктів всіма верствами населення на рівні раціонально встановлених нормативів. Так, харчування населення характеризується переважним споживанням рослинних жирів та вуглеводів при одночасному недостатньому задоволенні потреб у білках, овочах та фруктах [2].

Так, рівень споживання м'яса і м'ясопродуктів, молока та молокопродуктів, риби й фруктів в Україні не досягає раціональних норм харчування (молока на 47%, м'яса – 35,4%, фруктів – 34,4%, риби – 34%), а овочів і картоплі перевищує їх (табл. 1). У цілому, рівень споживання м'яса на душу населення на рік в Україні на 35-45% нижчий, ніж у розвинутих країнах світу. Ураховуючи його якісний склад, він знизився до критичного. За науково обґрунтованої норми цей показник має бути 82 кг. Реально ж в Україні в 2021 р. м'яса споживається 53,0 кг на одну особу на рік, що значно менше від аналогічного показника країн ЄС (у середньому 65 кг на душу населення). За рахунок швидкого зростання обсягів вирощування птиці в Україні вдалося частково вирішити проблему дефіциту м'яса, хоча це призвело до порушення науково обґрунтованої структури його споживання та раціонального співвідношення між окремими видами [4].

Таблиця 1

Споживання основних видів продуктів населенням України

Продукти харчування	Норма харчування на 1 особу в рік		Фактичне споживання		Фактичне споживання у 2021 р. до норми, %	
	раціон.	мінім.	2010	2021	раціон.	мінім.
М'ясо і м'ясо продукти	82	52	52,0	53,0	64,6	101,9
Молоко і молокопродукти	380	341	206,4	201,5	53,0	59,1
Яйця, шт.	290	231	290	272	93,8	117,7
Хліб і хлібні продукти	101	94	111,3	92,7	91,8	98,6
Картопля	124	96	128,9	132,4	106,8	137,9
Овочі та баштанні	161	105	143,5	165,4	102,7	157,5
Плоди, ягоди і виноград	90	68	48,0	59,0	65,6	86,8
Риба та рибні продукти	20	12	14,5	13,2	66,0	110,0
Цукор	38	32	37,1	28,5	75,0	89,1
Олія	13	8	14,8	13,6	104,6	170,0

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

До переліку основних завдань державної політики, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки, на нашу думку, мають бути включені такі компоненти, як підтримка незалежності від імпорту основних продуктів харчування; забезпечення достатності резервів продовольства; покращення стандартів якості харчування громадян; підвищення платоспроможного попиту споживачів харчової продукції; усунення дисбалансу харчування різних соціальних груп та ін. Крім того, зважаючи на великий потенціал України як виробника харчової сировини, вважаємо доцільним акцентувати увагу на необхідності створення та розвитку переробних потужностей в країні задля створення додаткової вартості продукції, що матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави.

Список використаних джерел:

1. Бойко В.І. Зернове господарство: проблеми і напрями розвитку. К.: ІАЕ, 1998. 66с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Попова Т. Рівень та якість життя населення України як показник дієвості соціальної державної політики. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Popova.pdf>
4. Мудрак Р.П., Довгаль О. В. Актуальні проблеми глобальної економіки: зміни у світовому виробництві в пост пандемічний період. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2020. Вип.37. С. 116-131.

Шкарупа О.В.

д.е.н., професор

Власенко Д.О.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В АГРОБІЗНЕСІ: ТRENДИ ТА ПРОБЛЕМИ

Одним із суттєвих факторів ефективності виробництва сільськогосподарської продукції являється впровадження цифрових інновацій. Декілька років тому аграрний ринок не був актуальним для конкретно взятого господарства, так як практично весь обсяг продукції закупувався державою і велика частина прибутку від їх реалізації поступала державним заготівельним та переробним організаціям. Наряду з цим, більшість господарств, які зупинились перед новими викликами сьогодення, далі зіштовхуються з гострою проблемою збуту сільськогосподарської продукції. В цьому контексті важливу роль відіграють цифрові інновації. Вони впливають на оптимізацію процесів управління ресурсами (наприклад, використання сучасних систем моніторингу та IoT-технологій для контролю за рослинним та тваринним виробництвом) та ринками (цифрові ринки та платформи). Цифрові ринки в агросекторі являють собою перспективний інструмент для оптимізації обміну товарами та послугами, забезпечуючи новий рівень ефективності та конкурентоспроможності агробізнесу на основі цифрових інновацій. До ключових елементів тренду можна віднести:

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Електронні торгові платформи: Електронні платформи стають основою для зручних та ефективних трансакцій у сфері агробізнесу. Вони сприяють прямому зв'язку між виробниками та споживачами, роблячи процес збуту більш прозорим та безпечним. Так, наприклад, платформа «Prom.ua» в Україні дозволяє фермерам та постачальникам знаходити одне одного, укласти угоди та здійснювати ефективні торгові операції.

Blockchain та системи децентралізованого обліку: Використання технології блокчейн дозволяє створювати довірчі та безпечні системи обліку та підтвердження походження продукції, що робить усю ланцюгову поставку більш прозорою та відстежуваною. В країнах заходу діють проекти, наприклад «AgriDigital» (США), які використовують технологію блокчейн для створення довірчих систем обліку та відстеження походження сільськогосподарської продукції.

Розвиток глобальних торгових платформ для агросектору: Створення глобальних торгових платформ розширює можливості експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, забезпечуючи глобальну взаємодію між різними ринками.

Розвиток аналітики та цифрового прогнозування ринків агробізнесу: Використання аналітичних інструментів та цифрових технологій дозволяє господарям аналізувати ринкові тенденції, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо виробництва та реалізації. Так, наприклад, аналітичні інструменти «Gro Intelligence» дозволяють аграріям отримувати прогнози та аналіз ринкових тенденцій.

Електронні фінансові сервіси: Впровадження електронних фінансових сервісів полегшує фінансові трансакції, забезпечуючи зручні та безпечні умови для здійснення оплат та отримання платежів у сфері агробізнесу. Це дуже розвинутий сектор, в якому цифрові інновації дозволяють розвивати кредитування та мікрофінансування, страхування та управління ризиками. Електронні фінансові платформи також пропонують послуги зі страхування для фермерів, застосовуючи цифрові технології для оцінки ризиків та швидкого вирішення страхових випадків.

Варто навести ряд прикладів електронних фінансових сервісів, які використовуються в агробізнесі. Так, Національний банк «Ощадбанк» в Україні активно застосовує «AgroPay», спеціальний сервіс для сільськогосподарських підприємств. Сервіс надає послуги електронних платежів, кредитів та інших фінансових інструментів для фермерів. ПриватБанк також пропонує своїм клієнтам з агробізнесу спеціальний сервіс – «AgroPort». Цей сервіс включає в себе електронний обмін платежами, інструменти управління фінансами та можливості кредитування для агросектору. В світі відома система «Stripe». Це глобальна платіжна платформа, яка дозволяє агробізнесам отримувати онлайн-платежі за свою продукцію, що може бути корисним для фермерських ринків або агропідприємств, що реалізують свою продукцію через Інтернет.

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

Теоретично зазначені тренди у сфері цифрових інновацій посилюють можливості для агробізнесу в Україні, дозволяючи ефективно використовувати переваги сучасних технологій для розвитку та оптимізації виробничих процесів. В той же час, існує ряд викликів, які несуть цифрові інновації. Одна із головних проблем - це обмежений доступ до технологій у регіональних галузях. Незважаючи на потужний імпульс впровадження цифрових рішень в сільське господарство, деякі регіони можуть стикатися із значними труднощами у доступі до високотехнологічних рішень. До проблем відносять: 1) інфраструктурні обмеження (відсутність або нестабільність інтернет-з'єднань у віддалених регіонах може ускладнювати впровадження цифрових технологій та взаємодію з цифровими платформами); 2) економічні обмеження (додаткові витрати на придбання та впровадження сучасного обладнання та програмного забезпечення для ведення сільськогосподарської діяльності); 3) кіберзагрози та кіберзлочини (використання слабо захищених систем для незаконного доступу).

Список використаних джерел:

1. Brown, M., & Davis, R. The Role of Digital Platforms in Agricultural Markets. *International Journal of Agribusiness Management*, 8(4), 2019. P. 112-130.
2. Smith, J., & Johnson, A. Digital Transformation in Agriculture: Trends and Opportunities. *Journal of Agricultural Innovation*, 15(2), 2020. P. 45-62.
3. Williams, C., & Martinez, S. E-commerce in Agribusiness: A Comprehensive Review. *Journal of Agribusiness Technology*, 12(3), 2018. P. 78-95.

НАПРЯМ 2

**Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі:
користь і ризики**

Брюхачова Інна

к.с.-г.н., старший викладач

Кузьменко Михайло

к.с.-г.н., старший викладач

Буравська Надія

студентка

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

СПОЖИВАННЯ М'ЯСА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Питання споживання м'яса людиною надзвичайно дискусійне питання. Бо не всі люди їдять його. Адже м'ясо та м'ясопродукти завжди ставиться на одне з перших місць у харчуванні. М'язова тканина є основною їстівною частиною м'яса. Вона має найвищу харчову цінність. М'язова тканина складається із м'язових волокон і міжклітинної речовини. Кількість м'язової тканини в тушах насамперед залежить від : породи, статі, віку, вгодованості. Споживання виробів тваринного походження ґрунтується на фізіологічні потребами організму людини. Унікальність м'яса в його високій енергоємності, збалансованості амінокислотного складу білків, наявності біологічно активних речовин та досить високому засвоєнні, що в сукупності забезпечує нормальну фізичну та розумову діяльність людини. М'ясо з точки зору споживача, є тим видом сировини, з якого можна приготувати тисячі різноманітних страв та продуктів, які здатні задовольнити потреби кожної людини, без додавання різноманітних добавок та вітамінів.

Сучасні уявлення про кількісні та якісні потреби людини в поживних речовинах відображені в концепції збалансованого харчування. Згідно з даною концепцією в процесі нормальної діяльності людина потребує як необхідну кількість енергії, так і певні комплекси поживних речовин: білків, амінокислот, вуглеводів, жирів, жирних кислот, мінеральних солей, мікроелементів, вітамінів, причому багато з них є незамінними, тобто, не виробляються в організмі. Виходячи з цього, харчовий продукт має виконувати функції живлення яке компенсує наші енергетичні затрати на фізичну, розумову та нервову роботу та забезпечувати нас речовинами, необхідними для біологічного росту організму. Деякі люди в сучасному світі, що відмовились від споживання м'яса додають в свій раціон різноманітні вітаміни щоб отримати енергію яку вони колись отримували від споживання продуктів тваринного походження.

Найважливішими серед поживних речовин є білки. І саме вони становлять основу структурних елементів клітини і тканин організму. В середньому доросла людина потребує одержання з їжею 1-1,2 г. білка на 1 кг маси тіла. Проте потреба не просто в білку, а в білку певного складу. Це полімер, що складається із амінокислот, поєднання яких може бути різноманітним, тому в природі існують десятки видів білків. Білки, що входять до складу різних продуктів харчування, нерівноцінні. Із амінокислот є незамінними, на відміну від інших вони не синтезуються в організмі, він може одержати їх тільки з їжею. Білки тваринного

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

походження, і зокрема білки м'яса, за амінокислотним складом найбільш відповідають структурі людського тіла, а значить, найбільш відповідають потребам організму. З хімічної точки зору, склад м'яса вважається дуже поживним це можна помітити в таблиці номер 1.

Таблиця 1

Хімічного складу м'яса сільськогосподарських тварин.

Вид м'яса	Хімічний склад істотної частини м'яса				Калорійність м'яса, Ккал/100г
	вода	білки	жири	зола	
Яловичина	70,5	18,0	10,5	1,0	171
Телятина	72,8	19,0	7,5	0,7	147
Баранина	65,8	16,4	17,0	0,8	225
Свинина	45-60	14,5-17	21,5-38	0,7-1,1	277-420
Кони́на	66,3	21,5	10,0	1,7	183

І саме тому м'ясо і є необхідною частиною нашого раціону. Оскільки амінокислоти досить чутливі до дії високих температур, ферментів, води, кислот та інших зовнішніх факторів і можуть при цьому руйнуватися, то при переробці м'ясної сировини необхідно вибирати такі умови та режими, щоб біологічна цінність білка змінювалась як можна менше.

Велике значення в харчуванні людини мають і тваринні жири, вони складають більше однієї третини загальної калорійності їжі і містять в одиниці об'єму найбільшу кількість потенційної енергії, яка нагромаджується організмом при надлишковому харчуванні та витрачається ним при недоїданні. Крім того, жири є розчинником ряду біологічно активних речовин, які сприяють нормальному розвитку організму, зокрема, жиророзчинних вітамінів, і самі містять їх.

Поживна цінність жиру залежить від його виду та складу, оскільки тваринні жири за своєю фізіологічною характеристикою нерівноцінні. Жирні кислоти, що входять до складу жирів, розрізняються за складом і структурою, а це, в свою чергу, відображається на їх біологічній цінності. До складу м'яса також входить значна кількість вітамінів, мінеральних речовин та екстрактивних речовин.

Є факти що впливають на якість м'яса, вони дуже важливі в нашому житті тому їх не варто оминати. Якість м'яса залежить від: видової особливості, значення породи, вікові особливості, вплив статі, вгодованість, фізіологічний стан, анатомічне походження окремих частин туші, годівля, утримання.

Харчова цінність м'яса визначається насамперед тим, що воно є носієм повноцінного тваринного білка і жиру. Ось чому потрібно споживати м'ясо, тому що воно посідає одне із важливіших місць в харчуванні людей.

Список використаної літератури

1. Бабанов І. Г. Монтаж, експлуатація, діагностика та ремонт обладнання м'ясопереробних підприємств. Національний університет харчових технологій. Київ. Сталь. 2015. 599 с.

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

2. Бальприлипка Л. В. Актуальні проблеми м'ясопереробної галузі підручник. Київ. 2011. 288 с.
3. Бальприлипка Л. В. Інноваційні технології якісних та безпечних м'ясних виробів. за ред. С. Д. Мельничука. Київ. НУБіП. 2012. 207 с.
4. Іваніщева О. А. Пахомська О. В. Особливості впровадження системи НАССР на м'ясопереробних підприємствах України. 2020. 101с. Фрагмент статті.
5. Олабоді О. В. Технологія м'яса та м'ясних продуктів. Національний університет харчування технол. Наук.техн. Київ. 2021. 18 с.
6. Пешук, Л. В. Технологія переробки вторинних продуктів м'ясної галузі підручник. Національний університет харч. технол. Київ. ЦУЛ, 2018. 366 с.
7. Пешук Л. В., Янчева М. О., Гашук О. І., Кириченко С. Г. Технологія м'ясопродуктів із нетрадиційної м'ясної сировини. Національний університет харч. технол. Київ. 2017. – 300 с.

***Гуленко Богдан**
студент*

Лавська Наталія

*к.с.г.н., старший викладач кафедри агрономії
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ШЛЯХИ СПРЯМУВАННЯ ГЕННОЇ ІНЖЕНЕРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОСЛИН

На сьогоднішній день гена інженерія сільськогосподарських рослин розвивається переважно в руслі класичної селекції. Зусилля сучасних вчених зосереджені на захисті рослин від несприятливих факторів, покращенні якості продукції та зменшенні втрат при зберіганні сільськогосподарської продукції, підвищенні стійкості проти хвороб, шкідників, заморозків, солонцюватості ґрунту тощо, видаленні небажаних компонентів із рослинних олій, зміні властивостей білка і крохмалю в пшеничному борошні, покращенні лежкості та смакових якостей овочів та ін.

Якщо у традиційній селекції основними інструментами є схрещування і відбір, то гена інженерія дає можливість використання принципово нових генів, які визначають агрономічно важливі ознаки, і нових молекулярно-генетичних методів моніторингу трансгенів, що в багато разів прискорюють процес створення трансгенних рослин. Селекціонерів приваблює можливість цілеспрямованого генетичного «ремонт» рослин. Важливим напрямом є створення генетично модифікованих рослин (ГМР) з ознакою чоловічої стерильності. Крім того, завдяки генетичній модифікації рослини можуть виконувати не властиву їм раніше функцію. Прикладом є коренеплоди цукрових буряків, які накопичують замість сахарози низькомолекулярні фруктози. Завдяки введенню генів бактерій, вищі рослини набувають властивості руйнувати чужорідні органічні сполуки (ксенобіотики), що забруднюють довкілля. Вирощування ГМР, стійких до широкого спектра хвороб та комах-шкідників,

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

може суттєво знизити, а в подальшому звести до мінімуму пестицидне навантаження на довкілля [1].

Генетична інженерія рослин - розділ біотехнології, пов'язаний з цілеспрямованим конструюванням *in vitro* нових комбінацій генетичного матеріалу, здатного розмножуватися у клітині й змінювати її спадкові якості. Виділення окремих генів та введення їх у геном рослини забезпечує можливість створення генетично модифікованих рослин. Такі генетично модифіковані рослини отримали назву трансгенних рослин, що являють собою рослини нового типу, які дозволяють значно збільшити ефективність рослинництва. Під трансгенними рослинами сьогодні вже зайняті сотні мільйонів гектар.

Рослинні клітини мають тотипотентність, що дозволяє регенерувати цілу рослину з однієї клітини. Генно-інженерні методи використовують цю властивість для створення трансгенних рослин, які мають клітини з чужорідними генами. Гени можуть бути введені в рослинні геноми за допомогою ґрунтової бактерії *Agrobacterium tumefaciens*. Ці бактерії мають здатність інтегрувати свій генетичний матеріал у клітини рослин за допомогою Т-плазмід, які несуть Т-ДНК. Ця ділянка може інтегруватися в геном рослинної клітини, викликаючи утворення пухлин, *vir*-гени в Ті-плазміді відповідають за перенесення та інтеграцію Т-ДНК у геном рослин.

Трансгенні рослини отримують, використовуючи модифіковану Т-ДНК, де онкогени замінені на бажаний ген для інтеграції в рослинний геном. Цю неонкогенну плазмідку конструюють генно-інженерними методами, клонують в *E. coli* і потім вводять в *A. tumefaciens*, де *vir*-гени забезпечують перенесення та інтеграцію ділянки. Хоча агробактерії успішно трансформують дводольні рослини, модифікація однодольних рослин, таких як рис, пшениця та кукурудза, залишається складною.

Безвекторні системи дозволяють пряме введення чужорідної ДНК у рослинні клітини чи протопласти. Методи включають електропорацію, мікроін'єкцію та біолістичний метод. Мікроін'єкція використовує скляну голку для введення ДНК у ядро клітини. Біолістика використовує кульки, покриті ДНК, які «вистрілюються» у клітини. Ліпосоми, сферичні частинки з фосфоліпідами, можуть захищати та вводити ДНК у протопласти рослин, включаючи Ті-плазмідки та хромосоми.

Для ідентифікації трансформованих клітин і визначення рівня експресії чужорідних генів у трансгенних рослинах використовують репортерні гени. Наприклад, ген *GUS* кодує фермент, що забарвлюється в яскраво-блакитний колір, дозволяючи легко визначити його продукт. Інший ген, *GFP*, кодує флуоресцентний білок, який також можна легко виявити.

Експресія репортерного гена зазвичай відображає рівень експресії функціонального гена в трансгенній рослині. Щоб мінімізувати вторгнення в рослинний геном, розробляють безмаркерні трансгенні рослини, наприклад, застосовуючи дві різні ДНК: одну з маркерним геном і іншу з трансгеном. Після

Напрямок 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

відбору трансформантів можна видалити маркерний ген за допомогою схрещування. Для забезпечення високого рівня експресії чужорідного гена в рослинному геномі використовують сильні конститутивні промотори.

Часто в генетичній інженерії використовують 35S-промотор, такий як промотор РНК 35S вірусу мозаїки кольорової капусти. Він забезпечує експресію генів в різних рослинних геномах. Тканино специфічні промотори, наприклад, патиновий промотор, дозволяють експресувати гени тільки в певних тканинах, що корисно, наприклад, для експресії генів тільки у бульбах картоплі або коренях для захисту від ґрунтових патогенів [2].

Генетична модифікація рослин спрямована на покращення харчових якостей. Наприклад, додавання додаткових амінокислот у білки ендосперму зернових культур підвищує якість зерна. Також вдосконалюють жирний склад олійних культур та гальмують процес пом'якшення плодів, впливаючи на гени целюлози. Генетичні модифікації також націлені на стійкість рослин до гербіцидів і комах, що широко застосовуються для покращення врожаю.

Гербіциди впливають на рослини, інгібуючи біохімічні процеси фотосинтезу та синтезу амінокислот. З використанням генетичної трансформації в рослини можна вбудовувати гени, які роблять їхні види нечутливими до гербіцидів. Це дозволяє трансгенним культурам залишатися непошкодженими після обробки гербіцидом, в той час як бур'яни гинуть. Такі трансгенні рослини стійкі до різних класів гербіцидів, і були використані три підходи: забезпечення синтезу білка, чутливого до гербіциду; зменшення здатності цього білка до зв'язування з гербіцидом; та інактивація гербіциду в ході метаболізму рослини.

На сьогоднішній день генетична інженерія сільськогосподарських рослин розвивається переважно в руслі класичної селекції. Основні зусилля вчених зосереджені на захисті рослин від несприятливих факторів, покращенні якості, зменшенні втрат при зберіганні продукції рослинництва. Зокрема, це підвищення стійкості проти хвороб, шкідників, заморозків, солонцюватості ґрунту тощо, видалення небажаних компонентів із рослинних олій, зміна властивостей білка і крохмалю в пшеничному борошні, покращення зберігання та смакових якостей овочів та ін.

Генна інженерія дозволяє створювати рослини, стійкі до комах. Гени *Bacillus thuringiensis*, мікроорганізму, що утворює токсини проти комах, використовують для конструювання рослин, таких як картопля, томати, хліб, кукурудза і т.д., які стають стійкими до комах. Це дозволяє уникнути використання інсектицидів. Також розроблені інші системи захисту від комах, включаючи гени інгібіторів протеази, які блокують гідроліз рослинних білків у стравоході комах [3, с. 304].

Створення трансгенних рослин, що синтезують цінні речовини, є перспективним напрямком. Рослини, як продуценти фармакологічних білків, мають високу якість продукту та відповідність посттрансляційним модифікаціям

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

білків у людини. Вже створено трансгенні рослини-продуценти моноклональних антитіл, гормонів, факторів росту та інших білків з фармакологічною дією.

Список використаних джерел:

1. Сайт україномовної Вікіпедії. Електронний ресурс. URL : <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F>
2. Ващук А.І. Біоетичні, правові і соціальні проблеми та біобезпека медичної генетики, генної інженерії і генної терапії, генетичних технологій модифікацій людини та природи // Актуальні питання сучасної науки. Електронний ресурс. URL : <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/40/770/1652-1?inline=1>
3. Генетика : підручник / А.В. Сиволоб, С.Р. Рушковський, С.С. Кир'яченко та ін. ; за ред. А.В.Сиволоба. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 320 с.

Дімітров І. І.

студент 2-го курсу факультету міжнародної торгівлі та права

Болгов В. Є.

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Державний торговельно-економічний університет м. Київ, Україна*

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКСПОРТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабна агресія росії проти України стала викликом як для військово-політичного устрою, так і для всієї економічної системи нашої країни. Вітчизняна економіка є експортно-орієнтованою, тому зменшення експортного потенціалу нашої країни значно підриває її економічні можливості.

Українська економіка втратила не лише велику частку свого потенціалу для створення додаткової вартості, але і зазнала значних структурних змін, що стались в умовах війни.

Наразі питання експорту є актуальним для багатьох компаній. Війна яку розпочала росія на території України призвела до руйнування традиційних експортних маршрутів і в багатьох компаніях виникла необхідність аби збільшити присутність на доступних експортних ринках або відкривати нові ринки тому що навіть в умовах війни експортний потенціал України залишається дуже і дуже високим.

Українська економіка адаптувалась під час воєнного часу, прийняла виклики та розробляє і втілює перспективи, щодо покращення власних експортних позицій.

Війна в Україні завдала значних ударів по економіці країни. Експорт, який є одним з основних джерел валютних надходжень, також постраждав. За даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2022 року експорт товарів з України склав 33 млрд доларів США, що на 31,5% менше, ніж за аналогічний період 2021 року [1].

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

Найбільше скоротився експорт металопродукції, який упав на 77,5%. Також суттєво зменшився експорт машин і обладнання (-49,4%), нафтопродуктів (-47,6%) та хімічної продукції (-46,7%) [1].

Тим не менш, деякі галузі експорту демонструють позитивну динаміку. Так, експорт агропродукції у 2022 році збільшився на 11,5%, до 11,1 млрд доларів США. Це пов'язано з тим, що Україна є одним із найбільших світових виробників зернових і олійних культур, і попит на ці товари на світовому ринку залишається високим.

Основні торгові партнери

У 2022 році основними торговими партнерами України були [2]:

- Китай (13,5%);
- Німеччина (12,5%);
- Туреччина (10,7%);
- Польща (7,5%);
- Італія (6,7%).

Виклики для експорту:

Основними викликами для експорту в Україні під час воєнного часу є:

1. Зниження обсягів виробництва товарів. Внаслідок війни було пошкоджено або знищено значну частину промислової інфраструктури України. Це призвело до скорочення обсягів виробництва товарів, які можуть бути експортовані.

2. Зниження попиту на українські товари на світовому ринку. Війна в Україні спричинила економічні труднощі у багатьох країнах світу, що призвело до зниження попиту на імпортовані товари, у тому числі й українські.

3. Збільшення транспортних витрат. Через закриття морських портів в Україні експортні товари доводиться перевозити альтернативними маршрутами, що збільшує транспортні витрати.

Уряд України вжив ряд заходів для підтримки експорту країни. Зокрема, було скасовано низку митних та інших зборів для експорту, а також спрощено процедуру експорту [3].

Незважаючи на всі труднощі, український експорт продовжує відігравати важливу роль в економіці країни. Експорт забезпечує надходження валюти, яка необхідна для фінансування військових витрат та відновлення економіки після війни.

Перспективи експорту:

Незважаючи на численні виклики, експорт в Україні має перспективи для зростання. Основні фактори, які сприятимуть цьому, є:

1. Підтримка держави. Уряд України вжив низку заходів для підтримки експорту, зокрема, запровадив пільгові умови для експортерів, спростив митні процедури та сприяє пошуку нових ринків збуту.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

2. Зацікавленість країн-партнерів. Багато країн світу зацікавлені в підтримці української економіки, і тому вони готові збільшувати закупівлі українських товарів.

3. Можливості для диверсифікації експорту. Війна в Україні стимулює українських виробників до диверсифікації експорту та пошуку нових ринків збуту. Це може призвести до зростання експорту товарів, які раніше не були основними статтями українського експорту.

Очікується, що експорт в Україні у 2023 році становитиме близько 40 млрд доларів США. Це буде нижчим показником, ніж у 2021 році, але все ж таки свідчатиме про певне зростання.

Таким чином, можна стверджувати, що попри намагання країни-агресора послабити вітчизняну економіку, експорт тримає удар і навіть розвивається.

Список використаних джерел:

1. Гвоздьова О. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. Економічна правда, 2022, URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>

2. Хаджирадева В. Чому Україна цього року торгує гірше, ніж минулого. Кореспондент.net, 2023, URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4640628-chomu-ukraina-tsoho-roku-torhuie-hirshe-nizh-mynuloho>

3. Болгов В.Є. Соціологічні аспекти економіки в умовах війни, виклики та можливості для України. Вісник науки та освіти, 2022, №3(3), С. 258-268.

Кенко Валентина Миколаївна

к.е.н., доцент

Стаднік Леонід Іванович

к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Сукупність властивостей продуктів харчування, які обумовлюють їх придатність задовольнити певні потреби відповідно до призначення є показниками якості продукції. Адже показник якості - це сукупність характеристик і властивостей, які дають змогу продуктовому товару задовольняти обумовлені або передбачувані потреби споживача. Якість охоплює не всі характеристики продукту, а лише ті, які пов'язані із задоволенням конкретних вимог, для яких продукт призначений. Окрім споживчих характеристик, якість також включає інші характеристики продукту, які забезпечують задоволення вимог виробників.

Якість продукції, це міра однієї або декількох характеристик продуктового товару. Показник якості кількісно характеризує ступінь придатності продукції для задоволення певної потреби. Номенклатура показників якості для конкретного товару залежить від призначення товару. У випадку товару, що має кілька різнорідних застосувань, номенклатура характеристик може бути дуже широкою, тоді як для товарів з одним застосуванням вона значно вужча [1].

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

Останнім часом питання безпеки харчових продуктів викликають велике занепокоєння громадськості, включаючи генетично модифіковані продукти, інфекційні хвороби тварин та відкликання продуктів, пов'язаних з харчовими отруєннями. Наша держава законодавство встановлює низку вимог, яких повинні дотримуватися оператори харчового бізнесу. Серед них - відповідальність за безпечність продуктових товарів, реєстрація або дозвіл, простежуваність, відкликання продукції, якщо це необхідно, а також вимоги щодо гігієни.

Кожен з нас купує продукти харчування в магазинах, відвідує заклади харчування, щоб задовольнити свої потреби. Однак є багато випадків, коли продукти харчування, які ми купуємо, виявляються не якісними. Більшість споживачів не вживають заходів для захисту своїх прав у таких ситуаціях через брак часу, низьку ціну товару чи послуги та правову необізнаність. Наявність неякісної та небезпечної продукції на національних ринках є суттєвою загрозою продовольчої безпеки. Однак, якщо є знання своїх прав при виборі товару (послуги), то це допоможе уникнути непорозумінь або вирішити їх в рамках чинного законодавства.

Систематичний підхід до забезпечення безпеки продуктів харчування, заснований на попередженні появи можливих ризиків НАССР. Це є основою для розробки та впровадження систем управління для забезпечення безпечності харчових продуктів шляхом аналізу та контролю біолого-хімічних і фізичних ризиків на всіх етапах виробництва. Ці системи застосовуються виробниками та постачальниками у виробництві, постачанні та поводженні з продуктами харчування. НАССР це систематичний підхід до забезпечення безпеки продуктів харчування [3].

Також НАССР використовується для забезпечення безпечності харчових продуктів протягом усього ланцюга виробництва і реалізації харчового продукту. Такий ланцюг або агрохарчовий ланцюг – це послідовність етапів та виробничої діяльності (виготовлення та обіг харчових продуктів), включаючи всі етапи виробництва, оброблення, збуту, зберігання, транспортування, імпорту, експорту та розміщення на ринку харчових продуктів та їх інгредієнтів, починаючи з первинного виробництва включно до кінцевого споживання.

Для впровадження системи НАССР виробники повинні досліджувати не тільки їх власний продукт і методи його виготовлення. В ідеалі вимоги системи НАССР повинні бути застосовані і на підприємствах - постачальниках сировини та допоміжних матеріалів, і в системах обігу та роздрібної торгівлі – вздовж усього агрохарчового ланцюга [2].

Впровадження НАССР має низку переваг як для виробників харчових продуктів, так і для кінцевих споживачів. Окрім основної переваги НАССР - підвищення безпеки для кінцевого споживача, а отже, підвищення довіри до продукції виробника, існують й інші переваги. НАССР це систематичний підхід до забезпечення безпеки продуктів харчування [3].

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Добросовісний виробник завжди стежить за тим, щоб на кожному етапі виробництва всі компоненти були якісними та екологічно безпечними. Указане й підтверджує сертифікат якості. Тому, можна говорити про те, що обов'язкове підтвердження якості продукції може гарантувати Закон України «Про стандартизацію» [4].

Діючим законодавством передбачено, що збитки, завдані споживачеві товарами, роботами та послугами, підлягають відшкодуванню винним суб'єктом бізнесу у повному обсязі.

Таким чином, можна констатувати, що проблема безпечності харчових продуктів реально існує. Її вирішення неможливе без функціонування системи управління безпекою харчових продуктів на основі концепції НАССР.

Список використаних джерел:

1. Букліб. Якість товарів та їх показники. URL: <https://buklib.net/books/22621/> (дата звернення 27.11.2023).

2. USAID.ЛІНК УКРАЇНА. Проект «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» USAID. Посібник для малих та середніх підприємств м'ясопереробної галузі з підготовки та впровадження системи управління безпекою харчових продуктів на основі концепції НАССР. Київ 2011 р. URL: https://smr.gov.ua/images/misto/Pipryemstvo/Harchuvannya/6_posibnyk_nassr.pdf (дата звернення 27.11.2023).

3. СЕРТИФІКАНТ. Зроблено в Україні. ХАССП це систематичний підхід до забезпечення безпеки продуктів харчування. URL: <https://certificant.org/xassp-ce-sistemachnij-pidxid-do-zabezpechennya-bezpeki-produktiv-harchuvannya/> (дата звернення 27.11.2023).

4. Сатир Л. М., Кепко В. М., Стаднік Л. І., Роль Н. В. Екологізація, стандартизація та сертифікація як елементи управління якістю в системі захисту прав споживачів: аналітичний огляд // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №3. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-3-8666>

Кравченко Віталій

к.с.г., доцент

Непокрита Ілона

Шаповаленко Анастасія

студенти факультету Агрономії

Уманський національний університет садівництва

ЗВИЧАЙНИЙ КМИН ОБЦЯЄ НАДЗВИЧАЙНІ ПРИБУТКИ ФЕРМЕРАМ

Звичайний кмин (*Carum carvi* L.) вважається в Україні рослиною майже екзотичною – на полях та орних землях його зустрінеш рідко. Однак насіння цієї рослини досить активно використовують у харчовій промисловості. Кмин відноситься до родини Окружкові (*Ariaceae*). У частині України поширені його дикорослі види.

У перший рік життя дає лише розетку прикореневих листків, а на другий — розвиває порожнисте, всередині борознисте стебло, яке пускає гілки майже з основи. В Україні кмин займає близько 3,5 тис. га посівних площ. Основні площі

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

Його розміщені у Хмельницькій, Львівській і Тернопільській областях. Високі врожаї його збирають на чорноземних ґрунтах, які знаходяться в центральних областях. Урожайність насіння кмину становить 6—10 ц/га, а за умов високого агротехнічного обробітку досягає 15 — 20 ц/га і більше.

Його насіння використовують в різних промисловостях, зокрема у хібопекарській як приправу, консервній та під час соління. Кмин вважається ефіроолійною культурою, його насіння містить 4—7% ефірної олії, яку застосовують у горілко-лікерній промисловості, фармацевтичній, косметичній і миловарній промисловості. Крім того, плоди кмину містять до 16% жирної технічної олії. Кмин містить у своєму макусі багато білка і жиру, тому вона є цінним концентрованим кормом для сільськогосподарських тварин. Післяжнивні рештки соломі і полову кмину використовують як дієтичну і молокогінну добавку до концентрованих кормів.

В гілочках свіжого кмину багато каротину і вітаміну С, тому зелень в травні рекомендують включати в весняні салати. Кмин стійкий до холодів, тому посівний матеріал цієї спеції садять ранньою весною або восени перед заморозками. Насіння проростає при + 6 ... + 7 ° С. Для посадки краще вибрати добре проникні поживні ґрунти з нейтральною реакцією. На 1 м² при посіві використовується близько 2 г насіння. Посадковий матеріал кмину збирають із дикорослих рослин (хоча воно трохи дрібніше, ніж у культурних сортів, проте містить до 9% ефірної олії). Кмин найбільш відомий у випічці, але його можна застосовувати для різних страв. Використовують не лише насіння, а і його вегетативні частини пряної рослини. Його плоди - відмінна пряність для хлібобулочних виробів, квасу і пива. Їх можна класти в плов, ковбаси та консерви. Вони надають пряний смак і аромат всіх страв. Більш того, приправа поєднується з молочними продуктами (йогурт, кефір, сир). Щоб підсилити запах спеції, вона проходить терміну обробку. Ефірну олію з насіння кмину використовують не тільки у фармацевтичній промисловості, а й парфумерній. Також користується кмин чималим попитом в тютюновій промисловості та консервному виробництві.

Міжряддя посівів насіння з проміжком близько 35-45 см. Глибина посіву становить 1, 5-3 см. Щоб паростки зійшли раніше, ділянку з посадкою накривають плівкою. Насіння проростає за температури 6—8 °С. Сходи насіння проростають через 2-3 тижні. Рослини переносять недовгі зниження температури. Після того як сходи підростуть, проводять проріджування, залишаючи проміжок між ними 15-20 см. Розмножується рослина генеративно, насіння якої висівають рано на весні з розрахунку 100 г на 100 м², глибина сівби 2—3 см. Маса 1000 насінин — близько 2,5 г. Продукція цієї рослини, особливо за кордоном. У промислових масштабах кмин культивують в Нідерландах, Фінляндії, Болгарії, Угорщині, Польщі, Данії та інших європейських країнах.

Надзвичайно поширений кмин у Лісовій та Лісостеповій зонах України. Основні площі кмину в Україні зосереджені у Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях. Його урожайність становить 6-10 ц/га, може досягати 13-15 ц/га. Основні сорти кмину: Подільський 9, Случ, Тонус та інші. Його місце в сівозміні після озимих і ярих зернових, зернобобових культур. У рік плодоношення він рано звільняє поле, тому є добрим попередником для озимих та інших культур. Кмин культура дворічна – у перший рік вегетації проводять боронування і застосовують міжрядний обробіток не менше 4-5 разів. При потребі загущені посіви у фазі 3-4 справжніх листків проріджують. На другий рік рано навесні посіви боронують поперек рядків. Кмин холодостійка й скоростигла культура, тому рослина в перший рік життя спокійно перезимовує, рано навесні швидко відростає й наприкінці квітня дає товарну продукцію. А ось температура вище 30°C негативно впливає на формування врожаю. Водночас кмин вологолюбна рослина, тому дає високі врожаї лише у зоні достатнього зволоження. Волога насінням поглинається повільно, тому сходи з'являються лише через 18-25 днів після сівби.

Слід пам'ятати, що плоди кмину досягають неодноразово, і легко обсіпаються. Тому їх збирають роздільним способом при побурінні 35-40% плодів, а прямим комбайнуванням – 50-60%. Очищене насіння підсушують. Ще один плюс вирощування кмину. Як і його найближчі родичі аніс, фенхель, кріп, ця культура відноситься до цінних медоносів.

Список джерел

1. <https://m.agrarii-razom.com.ua/plants/kmin-zvichayniy>
2. <https://www.seeds.org.ua/>

Кравченко Віталій

к.с.г., доцент

Варич Данило

Веремєєнко Ярослав

студенти факультету Агрономії

Уманський національний університет садівництва

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОРГО ЦУКРОВОГО (SORGHUM SACCHARATUM) В БІОЕНЕРГЕТИЦІ

Цукрове сорго (*Sorghum saccharatum*) вирізняється із поміж інших сільськогосподарською культур своєю високою ефективністю використання води, здатна формувати досить високі врожаї навіть за несприятливих ґрунтово-кліматичних умов. Завдяки своїм біологічним особливостям, ця культура дає високу урожайність зеленої маси навіть на дуже бідних ґрунтах, солончаках, навіть якщо сума річних опадів складає близько 200 мм. Врожайність одного гектара сорго цукрового приблизно складає 90-120 т/га цукристої біомаси,

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

загальний вміст цукру в якій досягає 20%. Унікальною властивістю сорго цукрового є його посухо- та солестійкість, що переважає всі інші сільськогосподарські культури у світі. Як доказ високої ефективності використання води сорго, можна навести наступні дані: на формування 1 кг сухої речовини сорго витрачає 300 кг води, тоді як кукурудза – 388 кг, пшениця – 515 кг, соняшник – 895 кг.

Батьківщина сорго — Екваторіальна або Північно-Східна Африка. Центрами походження вважають Індію та Китай, звідки його завезли в інші країни. На його батьківщині – Індії - сорго вирощують з 3-го тисячоліття до нашої ери, в Китаї та Єгипті — з 2-го тис. до н. е. В Європу культура була завезена в XV столітті, до Америки в XVII столітті. Сорго з давніх давен вирощують в Центральній Азії. На півдні Східної Європи — з XIX століття.

У світі річне виробництво сорго цукрового становить близько 65 мільйонів тон на рік, хоча точну цифру складно визначити, оскільки вирощується культура в понад 60 країнах. Основне виробництво сорго зосереджено в Африці і Азії, однак більше 50% світового виробництва сорго припадає всього на п'ять країн – США (15%), Нігерію (12%), Ефіопію (9%), Мексику (9%) і Індію (8%).

Сорго цукрове переробляють з метою отримання цукровмісного продукту, який не поступається цукру цукрової тростини. США, переробляючи соргові стебла, виготовляє понад 10 млн. літрів сиропу на рік. Сироп може використовуватись для виготовлення питних соків, які часто вживають в чистому вигляді або з добавкою фруктових-ягідних компонентів; харчового цукрового сиропу; харчового оцту; лимонної кислоти. В Австралії дану культуру переробляють на заводах з виготовлення цукрової тростини. В Румунії, Італії та Угорщині проводяться дослідження по виготовленню цукровмісного продукту та біоетанолу. Із сорту Madhura-2 в Індії розроблена технологія переробки сорго цукрового на сироп, який реалізується на внутрішньому ринку країни, який інколи відправляється на експорт.

Сорго цукрове інтенсивно накопичує цукри в своїх стеблах після цвітіння, а найбільша їх концентрація досягається в період воскової і повної стиглості. Загалом, культура використовується у трьох основних напрямках: харчова промисловість, кормовиробництво і біоенергетика (біоетанол, біогаз, тверде біопаливо). Різні види сорго, які культивуються по всьому світу, мають серйозні фенотипічні та генетичні відмінності, що включають в себе безліч різних ознак. Різними можуть бути: форма волоті, колір, якість зерна, висота і товщина стебел та період дозрівання. За морфологією, а саме своїм суцвіттям (волоттю), цукрове сорго нагадує просо, але на відміну від нього, сорго має великі, гладкі, прямостоячі, соковиті стебла заввишки до 5 метрів. Цукрове сорго має потужну мичкувату кореневу систему, яка проникає у ґрунт на глибину 2,0-2,5 м і розгалужується на 1,2-1,3 м, що обумовлює високу посухостійкість культури.

Цукрове сорго – культура, зелена маса якої може використовуватись як у кормовиробництві та харчовій промисловості, зокрема для виробництва

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

біопалива. Різниця соку сорго від цукрової тростини полягає у відмінностях у складі цукрового продукту. Так, сік сорго за загальним вмістом цукру не поступається тростині, але на відміну від останньої, окрім сахарози, містить значну частку фруктози, глюкози, та розчинного крохмалю, що перешкоджає кристалізації. Тому із соку цукрового сорго виготовляють не кристалізований, а рідкий цукор, тобто сироп. Зважаючи на високий вміст цукру в сиропі, доцільно використовувати його для виробництва біоетанолу.

Сучасні вітчизняні високопродуктивні гібриди цукрового сорго дозволяють отримати до 4,5 т/га біоетанолу, що дорівнює 112,5 ГДж/га (26,9 Гкал/га) енергії. Сік становить 60% вологості стебла, після видалення соку, вологість складає не більше 40%, що робить стебла придатними для виробництва твердого біопалива, а саме брикетів та твердих паливних гранул. Сухої біомаси цукрового сорго, зібраної з 1 га достатньо для виробництва 25 т твердого біопалива, яке виділяє 400 ГДж теплової енергії при згоранні (95,3 Гкал). Враховуючи вищесказане, цілком можливо отримати 500 ГДж енергії з 1 га посівів сорго цукрового, що демонструє перспективність використання даної культури для біоенергетики.

З біомаси сорго цукрового можна виробляти біогаз. Його висока продуктивність дозволяє забезпечувати найбільший серед інших сільськогосподарських рослин вихід біогазу з одиниці площі – до 17,6 тис.м³ /га з вмістом метану до 60%. Побічна продукція біогазової ферментації містить значну кількість легкодоступного для рослин NPK та мікроелементів які можуть використовуватись в якості добрив, що за своєю дією не поступаються мінеральним добривам.

Список використаних джерел:

1. http://naas.gov.ua/news/?ELEMENT_ID=6307
2. <https://s-sorgo.com.ua/ua/a356245-sorgo-saharnoe-sorghum.html>
3. Біопаливо з цукрового сорго / О. І. Мулярчук, Ю. Г. Міщенко, І. М. Масик, Г. А. Давиденко // Вісник Сум. нац. аграр. ун-ту. – Суми, 2014. – Вип. 3. – С. 99–103.

Кузьмін Дмитро

к.ю.н, старший викладач.

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Весперіс Світлана

к.е.н., доц

Класичний фаховий коледж Сумського державного університету

РОЛЬ ІНОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ АТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Активний розвиток технологій, пов'язаний із Індустрією 4.0 (Industry 4.0) [1], впливає на більшість господарських процесів в світі та Україні, трансформуючи навіть самі консервативні та традиційні галузі економіки, у тому

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

числі і агропромисловий комплекс. Автомобільний транспорт в силу цілого ряду факторів (економічність, доступність, масовість) завжди був ключовим компонентом забезпечення сталого розвитку економіки, стабільності її галузей та забезпечення безпеки [2]. Роль автомобільного транспорту в аграрному секторі економіки з точки зору національної безпеки є виключною. Більшість перевезень товарів та продукції агропромислового комплексу здійснюється саме силами автомобільного транспорту. Саме тому є актуальними питання впровадження нових інноваційних технологій у функціонування автотранспортної інфраструктури в аграрному секторі України.

При обговоренні проблематики ефективності впровадження нових технологій у автотранспортну галузь потрібно зазначити, що реалізація змін дає позитивний результат при поєднанні і співпраці сучасної науки із ключовими галузями промисловості, економіки, управління та права, такими, як: успішні процеси цифровізації інформаційно-цифрових методів та засобів поширення інформації та комунікації, розвиток сучасної промисловості із урахуванням інноваційних підходів у виробництві, готовності та волі влади до реформування системи адміністрування з метою реалізації інфраструктурних рішень (на міжнародному, національному (державному) та регіональних рівнях), відповідності законодавства вимогам сучасності. Врахування необхідності єдиного планування вищезазначених процесів дозволить у економічному сенсі отримати множинний позитивний ефект, охопивши цілий ряд наукових установ, об'єктів промислового виробництва (міжнародного взаємовигідного партнерства). Подібним програмним проектом може стати, наприклад, розробка єдиної Стратегії розвитку автотранспортної інфраструктури для автомобільного транспорту в агропромисловому комплексі, що передбачатиме активне впровадження об'єктів інноваційної інфраструктури для автомобільного транспорту.

Основними завданнями будівництва нових об'єктів інноваційної транспортної інфраструктури є підходи на системному рівні при плануванні та будівництві, метою яких повинні стати питання безпеки, економічної вигідності та ефективності, комфорту, доступності та зручності експлуатації автомобільного транспорту та інфраструктурних об'єктів, екологічності, інформатизації та цифровізації послуг, пов'язаних із перевезенням товарів, пасажирів та їх багажу.

При прийнятті управлінських рішень щодо планування та будівництва інфраструктурних об'єктів, обов'язковим є розуміння «переходу до постфордистських виробничих систем» [3] та їх гармонійна інтеграція із сучасними технологіями Індустрії 4.0. Даний виробничий підхід базується на більшій увазі виробників на індивідуальних потребах кінцевих споживачів, що у

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

свою чергу веде до активної імплементації у сучасних електронних та технічних виробках комунікаційно-інформаційних технологій та є причиною постійно зростаючих за чисельністю інновацій в автотранспортній галузі.

Серед інноваційних підходів транспортної інфраструктури у агропромисловому комплексі України можливо виділити декілька підходів: розвиток сучасних автотранспортних засобів, впровадження у транспортну галузь іноформаційних та аналітичних систем та мереж, оптимізація логістичних маршрутів та розвиток транспортної інфраструктури, підвищення продуктивності та оптимізація витрат при наданні перевізниками транспортних послуг.

Під впливом технологій Індустрії 4.0 експлуатація автотранспортних засобів таких як автомобілі, вантажні автомобілі, транспорт для перевезення пасажирів, трактори, комбайни, сіялки та інші види транспорту, розглядаються не як окремо взяті відокремлені об'єкти, а як взаємопов'язана єдина інформаційна система, яка покращує якість виконаної роботи, пропонує за допомогою алгоритмів чи штучного інтелекту покращення методики використання транспортних засобів та автомобільної інфраструктури, надає можливість на логістичному рівні організувати збільшення швидкості перевезення вантажів та пасажирів. Яскравим прикладом подібних інноваційних підходів є використання прецизійного землеробства [4, с. 65] при якому на автоматизованому рівні за допомогою програмного забезпечення ведеться збір та аналіз інформаційних даних за допомогою отриманих показників від об'єднаних до єдиної мережі датчиків та автономних тракторів [5, с.21], застосовуються дрони сільськогосподарського призначення [6, с.236] та ведеться супутниковий моніторинг потреб рослинних культур і ґрунтів, на яких їх вирощують, та вносяться пропозиції господарюючому суб'єкту щодо прийняття рішень технічного характеру із використанням автомобільного транспорту, таких як: оптимізація використання добрив, організація поливу, боротьба із шкідниками рослин, вибір найкращого часу для проведення сільськогосподарських робіт.

Важливим елементом сучасної транспортної логістики став розвиток інформаційно-комунікативних систем у галузі транспортних перевезень, які надають можливості працівникам аграрного сектору забезпечувати організацію безпечного перевезення товарів та пасажирів, покращувати навігацію та вдосконалювати систему руху транспорту, наприклад через послуги GPS-навігації та GLONASS. Розвиток сучасної логістики дозволяє за допомогою використання методів передання інформації впроваджувати системи цифрового обліку наявності товарів на складі, доставки товарів, проводити ефективний

Напрямок 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

розрахунок транспортних витрат та тарифів перевезень, оминати складні відстані маршруту (наприклад такі, що пов'язані із виникненням заторів, негативними наслідками аварій та ведення військовими бойових дій), оптимізувати використання палива.

Отже, розвиток інноваційна інфраструктура при перевезенні автомобільним транспортом може стати фактором, який критично вплине на ефективність, економічність, доступність та продуктивність агропромислового комплексу України. Використання технологій Індустрії 4.0 на транспорті дозволить розробити ефективні методи забезпечення безпеки та підвищити ефективність транспортної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Lasi, H., Fettke, P., Kemper, H. G., Feld, T., & Hoffmann, M. (2014). Industry 4.0. Business & information systems engineering, 6, 239-242. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12599-014-0334-4>
2. Nistor, Filip, and Catalin C. Popa. "The role of transport in economic development." (2014): 25-26 <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/70586/>.
3. MacKinnon, Danny, Gordon Pirie, and Matthias Gather. "Transport and economic development." (2008). <https://trid.trb.org/view/934183>
4. Касім, М. М., Васюхін, М. І. Основні тенденції розвитку геоінформаційних навігаційних систем прецизійного землеробства в Україні. *Енергетика і автоматика*, 2016, 2: 64-73.
5. Гарафонова, Ольга, Маргасова, Вікторія. Перспективи впровадження інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу України. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2022. Том 3. № 45. С. 19-28.
6. Пономаренко, І. О., Тарасов, В. А., Ігнатченко, А. С., Химченко, Ю. В., Ковальов, Б. Л. Економічна ефективність використання дронів у сільському господарстві // *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 4. С. 235–240. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.4-27.

Одінцова Діана
студентка 2-го курсу
Болгов Владислав,
к.е.н., доцент

Державний торговельно-економічний університет м. Київ, України

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Біотехнологія - це міждисциплінарна галузь, яка вивчає та розробляє методи отримання корисних для людства продуктів за допомогою біологічних об'єктів: мікроорганізмів, клітин тварин і рослин.

У галузі медицини біотехнологія використовується для розробки нових ліків, вакцин, діагностичних методів і генної терапії. Вона дозволила розробити ефективні ліки проти таких смертельних захворювань, як СНІД, рак і туберкульоз. Вакцини, розроблені на основі біотехнології, допомогли

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

ліквідувати багато небезпечних інфекційних захворювань, таких як віспа, поліомієліт і кір. Діагностичні методи, розроблені на основі біотехнології, дозволяють своєчасно виявляти захворювання і запобігти їх прогресуванню. Генна терапія, яка використовується для лікування генетичних захворювань, є одним з найбільш перспективних напрямків біотехнології [1, с.90].

У галузі продовольчої промисловості біотехнологія використовується для підвищення врожайності сільськогосподарських культур, створення нових продуктів харчування і поліпшення якості харчових продуктів. Вона дозволила збільшити виробництво продовольства, що має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки світу. Біотехнологія також використовується для створення нових продуктів харчування з унікальними властивостями, наприклад, продуктів з підвищеним вмістом вітамінів і мінералів.

У галузі екології біотехнологія використовується для очищення довкілля, створення біопалива і біорозкладних матеріалів. Вона дозволяє переробляти відходи, очищати стічні води і повітря, а також виробляти енергію з відновлюваних джерел. Біотехнологія також використовується для створення біорозкладних матеріалів, які не забруднюють довкілля [2, с.67].

У галузі промисловості біотехнологія використовується для виробництва біологічних матеріалів, ферментів і біопалива. Вона дозволяє виробляти біологічні матеріали, які використовуються в медицині, косметології та інших галузях. Ферменти, що виробляються за допомогою біотехнології, використовуються в різних галузях промисловості, наприклад, в харчовій, текстильній і фармацевтичній. Біопаливо, вироблене за допомогою біотехнології, є альтернативним джерелом енергії, яке не забруднює довкілля.

Найсерйознішим ризиком, пов'язаним з біотехнологією, є її використання як зброї. Навмисне поширення небезпечних біологічних агентів може призвести до масштабних захворювань і загибелі людей. У зв'язку з цим важливо розробити міжнародні правила і норми щодо використання біотехнологій, а також посилити контроль за дослідженнями і розробками в галузі біотехнологій [3, с.78].

Іншим ризиком є ненавмисне поширення нових захворювань. В процесі досліджень і розробок в галузі біотехнологій можуть виникати випадки ненавмисного вивільнення небезпечних біологічних агентів. Це може призвести до спалахів захворювань, які можуть мати серйозні наслідки для здоров'я населення.

Біотехнологія також може призвести до зміни екосистем. Наприклад, створення нових трансгенних рослин, які можуть переносити шкідників або хвороби, може призвести до порушення природних екосистем.

Нарешті, існує ризик непередбачуваних наслідків використання біотехнологій. Наприклад, розробка нових ліків може призвести до побічних ефектів, які не були передбачені в процесі досліджень [4, с.32].

Список використаних джерел:

1. Юлевич О. І. Біотехнологія: навчальний посібник. Миколаїв: МДАУ, 2012. - 476 с

Напрямок 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

2. Каратєєва О. І., Юлевич О.І. Загальна біотехнологія : курс лекцій для здобувачів Миколаїв: МНАУ, 2022. – 107 с
3. Капрельянц Л. В. Теоретичні основи біотехнології навчальний посібник. Харків : Гімназія, 2020. 291 с.
4. Бєлих І. А. Конспект лекцій з дисципліни «Основи фармакології» для студентів спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія». Харків: НТУ «ХП», 2022. – 120 с.

Полева Руслана

викладач

*Відокремлений структурний підрозділ «Заліщицький фаховий коледж імені Є.
Храпливого Національного університету біоресурсів і природокористування
України»*

ІННОВАЦІЇ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Українським аграріям рекомендують переходити на цифрову технологію і ставати учасниками світового ринку розподілу праці. Це — використання digital trading (цифрові операції) в агробізнесі. «Це є інноваційний напрямок, яким ми маємо рухатися, насамперед в аграрному секторі економіки. Це шлях, за яким йдуть усі країни світу, не винятком є і Україна. Наша країна вже має багато напрацювань у цій сфері. Світові лідери, які використовують цифрові рішення в агросекторі, — США, Китай»

Процеси діджиталізації на підприємствах вимагають всеосяжного охоплення цифрових технологій з готовністю їх впровадження та фінансового забезпечення. Суб'єкти аграрного бізнесу в залежності від розміру виробництва використовують різний спектр технологій. Так, космічні технології, штучний інтелект, інтернет-технології активно впроваджують суб'єкти великого аграрного бізнесу, оскільки дані продукти мають високу вартість. Інформаційнокомунікаційні ж технології, сенсори та датчики можуть активно використовувати й інші господарючі суб'єкти.

Нинішні світові тенденції диктують нові правила щодо переходу агробізнесу від традиційного ведення сільського господарства та землеробства до більш прогресивних нових технологій.

Прогресивні технології посилюють цифрову трансформацію аграрного виробництва та забезпечують ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств

Багаторічний досвід розвинених країн світу підтверджує, що ефективний розвиток аграрного сектора економіки та забезпечення його конкурентоспроможності в сучасних умовах досягаються завдяки активізації інноваційної діяльності. Стаття присвячена дослідженню ролі інновацій у сталому розвитку аграрного виробництва, а також аналізу поточних тенденцій, ідентифікації проблем та розгляду перспектив у даній сфері. Дослідження базується на сучасних положеннях економічної теорії та результатах наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, у сфері інноваційних

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

трансформацій з урахуванням викликів, пов'язаних з глобальним сталим розвитком. Метою статті є виявлення тенденцій та можливостей для інноваційного розвитку аграрного виробництва, а також ідентифікація факторів, що можуть уповільнювати або перешкоджати цьому процесу. Авторами акцентується увага на значущості інноваційних підходів для сталого розвитку аграрного сектору, який має важливе значення для економіки країни та забезпечення її продовольчої безпеки. У статті розглядаються переваги впровадження інноваційних технологій у господарську діяльність аграрних підприємств, серед яких підвищення продуктивності праці, зростання урожайності, оптимізація управління витратами, зниження відходів виробництва, мінімізація вуглецевого сліду тощо. Визначаються проблеми, що стоять перед аграрним сектором, зокрема висока вартість обслуговування нової техніки, обмеженість доступу до інноваційних рішень та технологій, а також складнощі впровадження нововведень у виробництво, пов'язані із недостатнім практичним досвідом та неспроможністю ефективно користуватися новою технікою та програмним забезпеченням, і, як наслідок, отримати вигоду від застосування інноваційних технологій. В статті досліджуються перспективи розвитку аграрного сектору за допомогою інноваційних рішень, зокрема зосереджуючись на можливостях збільшення продуктивності, покращенні якості продукції, зменшенні впливу на навколишнє природне середовище та розвитку сталої агрокультури. Обґрунтовано, що найближчою перспективою з метою відновлення української економіки, інфраструктури та промисловості, що постраждали від наслідків війни необхідним буде підвищення конкурентоспроможності шляхом впровадження інноваційних підходів. Це дозволить українським виробникам створити переваги на внутрішніх та міжнародних ринках, а також зайняти гідне місце серед розвинених країн світу.

Отже, при достатньому фінансовому забезпеченні цифровізація агробізнесу сприятиме модернізації наявного програмного забезпечення, застосуванню цифрових технологій у процесі діяльності та підвищенню кваліфікації працівників. Подальшого дослідження потребують питання пошуку позабюджетних шляхів підтримки впровадження передових цифрових технологій усіма бізнесовими структурами.

Список використаних джерел:

1. Король С., Половик Є. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economics*. 2019. №18. С. 67-73. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-11) (дата звернення: 08.11.2021 р.).
2. Руденко М.В. Проблеми та перспективи використання Інтернет технологій у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2019. № 10. URL:http://www.agrosvit.info/pdf/23_2019/3.pdf(дата звернення: 08.11.2021 р.).
3. Клочан В.В. Система інформаційно консультативного забезпечення аграрної сфери. Миколаїв: МДАУ. 2012. 371 с.
4. Кропивко М.Ф. Стратегічні напрями реформування управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій. Київ: ННЦ ІАЕ. 2018. 82 с.

Соловей Олена
викладач

ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

БІОТЕХНОЛОГІЯ ТВАРИН ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ САМОК

Біотехнологія - це наука, яка вивчає можливості використання біологічних процесів у різних галузях сільського господарства, промисловості та медицини з метою розробки методів і технологій отримання бажаних організмів і корисних речовин.

Біотехнологія прискороного й спрямованого управління розмноженням сільськогосподарських тварин стала можливою завдяки штучному осіменінню, гормональному регулюванню статевих циклів самок, трансплантації (пересадці) ембріонів, методам клітинної та генної інженерії. Сільськогосподарська біотехнологія в рослинництві досягла значних успіхів у виведенні нових сортів рослин, у тваринництві вона спрямована переважно на створення бажаних генотипів, що забезпечують високу продуктивність тварин та їх інтенсивне відтворення нетрадиційними методами.

Особливість біотехнології розмноження тварин: ксенотрансплантація, партеногенез, клонування соматичних клітин, клонування ембріональних клітин, отримання химер, виведення трансгенних тварин, запліднення ооцитів *in vitro*, прогноз і поділ сперми за статтю, збереження зникаючих видів і порід тварин, оздоровлення стада від інфекційних хвороб, ділення ембріона на частини (однойцеві близнята), підсадка або пересадка ембріонів, кріоконсервація сперми і ембріонів, трансплантація ембріонів для прискороного відтворення тварин, штучне запліднення тварин [1].

Трансплантація ембріонів - біотехнологічний метод відтворення високопродуктивних тварин шляхом інтенсивного використання генетичного матеріалу.

Трансплантація ембріонів полягає у тому, що їх вилучення з яйцепроводів або матки однієї тварини (самка-донор) і пересадка в яйцепровід або матку іншої тварини (самка-реципієнт), яка перебуває в тій самій фазі статевого циклу, що й донор. У подальшому ембріон розвивається в організмі реципієнта. Теля-трансплантат успадковує тільки генетичні якості батька і матері-донора, реципієнт не впливає на якість приплоду.

Трансплантація ембріонів - прогресивний напрям прискороного відтворення поголів'я, який дає можливість вирішувати такі завдання: інтенсивно використовувати генетичний потенціал корів - рекордисток, прискорити створення високопродуктивних родин та ліній, одержання двійнят пересадкою двох ембріонів одному реципієнту, створення банку ембріонів від

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

видатних тварин способом глибокого їх заморожування (кріоконсервації), збереження генетичних ресурсів нечисленних і зникаючих порід, спрощення транспортування живого матеріалу (ембріонів) у різні регіони Земної кулі.

Ксенотрансплантація - в разі успіху ксенотрансплантація здатна забезпечити органом-трансплантантом людей, які потребують пересадки серця, нирок та інших органів.

Застосовують також метод мікрохірургічного поділу ембріонів із метою одержання однойцевих близнят-двійнят, що дає змогу набагато раціональніше використовувати генофонд видатних плідників і маток. Метод поділу ембріонів на окремі бластоміри з подальшою пересадкою їх реципієнтам збільшує вихід телят під час трансплантації в два рази, що значно підвищує її економічну ефективність. Крім того, монозиготні близнята є цінним матеріалом для вирішення багатьох генетичних і селекційних питань.

Орган для пересадки може бути отриманий з химерної чи клонованої свині, що містить в клітинах геном майбутнього реципієнта.

Клонування тварин – штучне одержання генетичних копій без статевого розмноження (шляхом трансплантації ядра клітини). Сукупність таких потомків – копій, які походять від однієї тварини, називають клоном. У 1997 р. ембріолог та генетик Йена Уїлмата з Росліновського інституту провели успішні експерименти з генетичного клонування овечки Доллі. Ядро соматичної клітини молочної залози вівці ввели в яйцеклітину без ядра. Утворену диплоїдну зиготу стимулювали до дроблення електрошоком і трансплантували у вівцю реципієнта. Через 148 днів у неї народилась жива овечка – Доллі [4]. Успішне соматичне та ядерне клонування нині здійснено у різних видів сільськогосподарських тварин (великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз).

Одержання химер – химери – особини, які розвиваються із ембріональних клітин двох чи більшої кількості тварин, які відносяться до різних порід і навіть до різних видів. У тварин-химер частина клітин має походження від однієї пари батьків, а частина – від іншої. Таким чином химерні тварини мають чотирьох батьків. Химерні тварини – унікальний об'єкт для теоретичних досліджень. Виникає можливість простежити, як з окремих клітин розвиваються клони, тканини, органи.

Генетична інженерія - нова прикладна гілка молекулярної біології та генетики, застосування якої у тваринництві створює реальну основу для виведення бажаних форм тварин із зміненою спадковістю, молекулярною реконструкцією організму. Цього можна досягти планомірною дією на фізіологічні процеси відтворної функції за допомогою зоотехнічних і біотехнологічних заходів й оптимально управляти технологією та організацією процесів відтворення поголів'я [3].

Напрям 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

Сучасна біотехнологія досягла великого розвитку, але перспективи її ще більші. Перенаселення планети призвело до різкого погіршення екології, недостатнього виробництва продуктів харчування, появи великої кількості хвороб та скорочення тривалості життя. У майбутньому біотехнологія має намір:

- розробити методи лікування спадкових хвороб за рахунок пересадки повноцінних генів хворому організмові;
- розробити генотехнологічні методи виробництва біологічно-активних речовин. Під генотехнологічними методами розуміють методи, які базуються на роботі окремих генів чи їх груп у відповідних штучних реакторах;
- розробити елементну систему харчування людини, яка буде базуватися не на поглинанні натуральних продуктів, а на споживанні лише тих елементів, які необхідні для повноцінного функціонування клітин;
- розробити генотехнологію виробництва електроенергії як це спостерігається у окремих тварин – електроскати, електровутрі та ін.

Тому на сьогодні неможливо передбачувати майбутнє біотехнології в усій його повноті, але можливо очікувати від неї великих звершень [5].

Список використаних джерел:

1. Буркат В. П., Дзіцюк В. В., Ковтун С. І. Прикладні аспекти генетики та біотехнології в тваринництві // Вісн. Укр. т-ва генетиків і селекціонерів. – 2005. – Т. 3, №1-2. – С. 131-144.
2. Євстафієва Ю.М., Бучковська В.І. Біотехнологія – типове породження нашого бурхливого, динамічного ХХІ століття / Ю.М. Євстафієва, В.І. Бучковська // Модернізація національної системи управління державним розвитком: виклики і перспективи : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. 8-9 грудня. 2016 р. Ч. 1. – Тернопіль: Крок, 2016.
3. Ковтун С. І., Куновський Ю. В., Галаган Н. П. Вплив наноматеріалів на заплідненість яйцеклітин свиней // Тваринництво України. – 2007. – №2. – С. 72-74.
4. Павлюк М.В. Технологія відтворення сільськогосподарських тварин//Київ: НМЦ «Агроосвіта», 2017. – 140 с.
5. Хмельничий Л.М., Супрун І.О. Основи генетики та селекції сільськогосподарських тварин:/навчальний посібник – К.: Аграрна освіта, 2011. – 497 с.

Тютюнник Владислав

*к.с.г.н., старший викладач кафедри агрономії
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ТРЕНДИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

1. Діджиталізація сільського господарства:

Проблема: Старі традиційні методи сільського господарства ускладнюють конкурентоспроможність та здатність господарств втілювати ефективні агротехнології.

Суть проблеми: Відсталість використання сучасних технологій призводить до низької продуктивності та збитковості господарств. Старі кадри в

більшості своїй не хочуть змін – не хочуть виходити із зони комфорту. Є гальмом цифровізації господарства

2. Повна заміна механізатора на його робочому місці:

Проблема: Відсутність автоматизації та інтеграції робототехніки призводить до збільшення витрат на працю та зниження ефективності виробництва. Відсутність досконалого рішення по заміні механізаторів на робочому місці призводить до залежності господарств від низько кваліфікованих кадрів.

Суть проблеми: Низька автоматизація призводить до перевищення витрат на зарплату працівників та обмежує розвиток високотехнологічного сільського господарства. Відсутність автоматизації в господарстві веде до збільшення фонду ЗП, збільшення кількості працюючих, невідповідність якості знань механізаторів та сучасним вимогам цифрового господарства, збільшення коштів на ремонті техніки.

3. Цифровізація господарства:

Проблема: Відсутність цифрових інфраструктур та інформаційних систем у господарствах гальмує можливості оптимізації процесів та вирощування високоякісної продукції. Відсутність довгострокового планування, відсутність коректив та відстеження витрат на підприємстві.

Суть проблеми: Відсутність доступу до сучасних інформаційних технологій або їх ігнорування, як елемент безкорисності (на думку власників або менеджменту) ускладнює ведення господарства, обмежує можливості прогнозування, аналізу та якісного контролю технологічних операцій.

4. Відсутність доступного кредитування:

Проблема: Недостатній доступ аграріїв до дешевих кредитних ресурсів для впровадження точного землеробства та придбання сучасного обладнання.

Суть проблеми: Відсутність доступу до фінансових інструментів обмежує можливості впровадження сучасних агротехнологій та модернізації господарств. Проблема відсутності доступного кредитування є ключовою для розвитку сільського господарства, зокрема для впровадження точного землеробства. Розв'язання цієї проблеми вимагає впровадження сприятливих кредитних умов та фінансової підтримки для аграріїв, щоб забезпечити їхню здатність використовувати передові технології та підвищувати ефективність господарювання.

5. Капіталізація господарства через впровадження точного землеробства:

Проблема: Недостатній обсяг капіталовкладень у розвиток господарств призводить до відсталості та обмежує їхню конкурентоспроможність. Недостатнє розуміння ефективності та потенціалу точного землеробства як інструменту для збільшення прибутковості. Відсутність бажання впроваджувати точне землеробство господарствами призводить до відсталості господарювання та гальмування розвитку країни.

Суть проблеми: Низька привабливість для інвесторів та обмежені фінансові ресурси господарств призводять до відмови від впровадження сучасних технологій. Відсутність усвідомлення переваг точного землеробства та стратегій капіталізації через використання новітніх технологій та нерозуміння їхньої користі через гальмування даного процесу менеджментом господарств.

6. Відсутність якісно підготовлених працівників:

Проблема: Недостатня кількість та якість спеціалізованих кадрів для роботи з сучасними технологіями у галузі точного землеробства. Відсутність практичного досвіду у розумінні процесу впровадження та контролю.

Суть проблеми: Відсутність професіоналів у галузі призводить до неефективного використання новітніх агротехнологій та гальмує розвиток господарств. Відсталість та гальмо розвитку точного господарства є менеджмент та працівники які далекі від бажання впроваджувати елементи точного землеробства, відсутність мотивації в менеджменті до змін, якщо це не впливає на їхню зацікавленість, працівники роблять усе можливе і неможливе для гальмування впровадження елементів точного землеробства. Відсутність практичних навиків у впровадженні точного землеробства веде до настороженості персоналом до нових викликів часу і вони гальмують даний процес, або зводять його нанівець.

Висновок:

Виклики та проблеми, пов'язані з діджиталізацією та капіталізацією господарств у контексті точного землеробства, потребують комплексного підходу та широкого впровадження інновацій для забезпечення сталого розвитку галузі в складних економічних умовах.

Царук Ілля

асистент

Риженко Анатолій

старший викладач

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**ЕКОЛОГІЧНА ПЛАСТИЧНІСТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ОЗИМИХ
КАПУСТЯНИХ КУЛЬТУР ПІД ВПЛИВОМ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИРОЩУВАННЯ**

Ефективність елементів технології вирощування за їх впливом на формування продуктивності сільськогосподарських культур можна оцінити різними способами. Саме оцінювання екологічних складових формування продуктивності культур є інноваційним способом вивчення їх. Адже умови вирощування та елементи технології вирощування по суті є контрольованим екологічним фактором, що може розширити або звужити межі мінливості культури в одних і тих же умовах вирощування [1].

Традиційно способом екологічного оцінювання сільськогосподарських культур є стабільність та пластичність згідно методики Ебергарда-Рассела. Ці дві

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

ознаки по суті представлені пластичністю (b), що є регресійною реакцією на зміну умов вирощування та стабільністю (W) цієї регресійної реакції (середнє квадратичне відхилення від регресії) [2].

По суті що це нам дає, за дотримання умов в досліді, що сприяють формуванню продуктивності культур з низьким показником пластичності (b) та W ми маємо ліміт факторів середовища за іншими параметрами. Тобто всупереч ширині міжрядь чи нормі удобрення рослини використали решту факторів та ми не спостерігаємо значного зниження урожайності, але вирощування культур в таких умовах нерентабельне. Адже додаткові витрати, скажімо на добрива, не компенсуються формуванням рослинами високого рівня продуктивності навіть в кращі роки, оскільки існує дефіцит інших факторів [3, 4].

А от за умови коли ми фактично маємо високу пластичність продуктивності культур та низький показник W створюються умови формування високої продуктивності за оптимального використання елементів технології додатково залучених нами. Тобто не тільки формується високий рівень урожайності а й за таких умов рослини не піддаються впливу з обмеження критичних факторів що можуть кардинально зменшити рівень їх продуктивності в цілому [5].

Метою роботи було установити особливості формування екологічної пластичності продуктивності озимих капустяних культур залежно від елементів агротехніки – ширини міжрядь та норм внесення мінеральних добрив. Дослідження проводили впродовж 2018–2021 рр. в умовах ВП НУБІП України «Ніжинський агротехнічний інститут» (Чернігівська обл.) за загальноприйнятими методиками. Схема польового дослідження передбачала вирощування тифона сорту 'Оракам' за різних способів сівби (ширина міжрядь – 15, 30 і 45 см) та норм мінерального удобрення (без добрив, $N_{80}P_{60}K_{60}$ та $N_{120}P_{90}K_{90}$).

Аналіз урожайності насіння показує нам що кращі умови для реалізації біологічного потенціалу створювались рослинам тифону сорту Оракам за застосування мінерального удобрення $N_{80}P_{60}K_{60}$ або ж $N_{120}P_{90}K_{90}$ та вирощування їх з шириною рядка 15 та 30 см. За таких умов формування урожаю насіння відбувалось з високим рівнем пластичності та загалом умови відповідали інтенсивним умовам вирощування, що сприяло гарній реалізації рослинами біологічного потенціалу та ефективному використанню елементів технології, зокрема удобрення. А от аналіз виходу енергії з сформованої біомаси, як інтегральної ознаки формування високого рівня біомаси задля переробки її на біоенергетичні цілі показує нам, що рослини тифону сорту Оракам за застосування мінерального удобрення $N_{80}P_{60}K_{60}$ або ж $N_{120}P_{90}K_{90}$ та вирощування їх з шириною рядка 15 та 30 см мали гарні умови для свого розвитку. За таких елементів технології вирощування накопичення біомаси та загальний вихід енергії з неї відповідав високому рівню пластичності та умови відповідали інтенсивним умовам вирощування.

Напря́м 2
«Digital-агро: тренди та проблеми.
Біотехнологія в сучасному світі: користь і ризики»

Досліджено, що кращі умови для реалізації біологічного потенціалу та формування рослинами тифону сорту Оракам урожайності насіння та загального виходу енергії з біомаси створювались за застосування мінерального добрива $N_{80}P_{60}K_{60}$ або ж $N_{120}P_{90}K_{90}$ та вирощування їх з шириною рядка 15 та 30 см. За таких умов формування урожаю насіння та накопичення енергії в біомасі відбувалось з високим рівнем пластичності та загалом умови відповідали інтенсивним умовам вирощування, що сприяло гарній реалізації рослинами біологічного потенціалу та ефективному використанню елементів технології, зокрема добрива.

Список використаних джерел:

1. Bloomfield JA, Rose TJ, King GJ (2014) Sustainable harvest: managing plasticity for resilient crops. *Plant Biotechnol J* 12:517–533. <https://doi.org/10.1111/pbi.12198>
2. Des Marais DL, Hernandez KM, Juenger TE (2013) Genotype-by-environment interaction and plasticity: exploring genomic responses of plants to the abiotic environment. *Annu Rev Ecol Evol Syst* 44:5–29. <https://doi.org/10.1146/annurev-ecolsys-110512-135806>
3. Negin B, Moshelion M (2016) The advantages of functional phenotyping in pre-field screening for drought-tolerant crops. *Funct Plant Biol* 44:107–118. <https://doi.org/10.1071/FP16156>.
4. Palmer AR (2012) Developmental plasticity and the origin of novel forms: unveiling cryptic genetic variation via “Use and Disuse.” *J Exp Zoo B Mol Dev Evol* 318:466–479. <https://doi.org/10.1002/jez.b.21447>
5. Роїк М. В., Присяжнюк О. І., Коровко І. І., Дячинська О. М. Параметри екологічної пластичності та стабільності гібридів вітчизняної селекції буряків цукрових. *Сільське господарство та лісівництво*. 2017. Вип. 7, Т. 2. С. 25–32.

НАПРЯМ 3

**Обліково-аналітичне забезпечення
суб'єктів господарювання в умовах
сталого розвитку**

Боднар Ореста

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

Бухгалтерський облік в сучасних умовах виступає системою генерування інформаційних ресурсів, що забезпечує відповідні однойменні потреби та запити зацікавлених сторін. Посилення вимог до якості таких ресурсів обумовлені зростанням ролі та значення облікової інформації в економічному розвитку на мікро-, мезо-, макро-, мега- та мета- економічних рівнях.

Якість результатів функціонування системи бухгалтерського обліку є питанням номер один для міжнародної бухгалтерської спільноти [1].

Втім, в умовах динамічних змін, постають питання подальшого розвитку теоретичних положень та удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку для забезпечення якості інформації. Зокрема, необхідним є обґрунтування напрямів трансформації завдань бухгалтерського обліку та облікової інформації, систематизація якісних властивостей облікової інформації, обґрунтування властивостей об'єктів бухгалтерського обліку у взаємозв'язку із якісними властивостями інформації, розширення механізму використання елементів методу бухгалтерського обліку, розробка нового механізму оприлюднення інформації про господарську діяльність [2].

Бухгалтерський облік є системою генерування інформації та формування інформаційного ресурсу для стейкхолдерів, які є учасниками соціально-економічних відносин. Основним завданням бухгалтерського обліку є формування інформації, при чому така інформація має відповідати якісним характеристикам, для того, щоб сформований інформаційний ресурс був корисним його користувачам.

Інформаційні запити користувачів бухгалтерського обліку є основними індикаторами розвитку якості бухгалтерського обліку. Основними користувачами бухгалтерського обліку, від рішень яких залежить досягнення стратегічних цілей господарської діяльності підприємства є постачальники фінансових ресурсів, а саме інвестори. Сьогодні інвестор у світовій бухгалтерській практиці є замовником інформаційного ресурсу та основним інститутом впливу на систему регулювання бухгалтерського обліку. Окремі інвестори можуть навіть впливати на формування облікової політики підприємства, структури звітності та системи корпоративного управління [3].

Система бухгалтерського обліку має забезпечити якісні властивості інформаційних ресурсів, для вирішення не лише питань розвитку окремого суб'єкта господарювання, але й інвестиційного клімату держави. Відповідно українська система регулювання якості бухгалтерського обліку реформується у відповідності з міжнародними стандартами фінансової звітності та Директив Європейського Союзу. Це дозволяє стандартизувати якісні властивості інформації про господарську діяльність, яка оприлюднюється суб'єктами господарювання.

У даному контексті оприлюднену інформацію можуть читати користувачі, що є резидентами і нерезидентами [4].

Першоосною проблем формування уявлення про якість інформаційних ресурсів, що генеруються в системі бухгалтерського обліку є питання ідентифікації властивостей об'єкту, які будуть цікаві користувачам й відповідно формуватимуть якість інформаційного ресурсу.

Отже, за результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

- розвиток якісних властивостей інформаційних ресурсів через звітність сталого розвитку не завжди дозволяє сформувати якісний інформаційний ресурс. В будь-якому випадку, запровадження нових видів звітування з метою інформування широкого кола користувачів вимагає внутрішньої трансформації системи бухгалтерського обліку зокрема та управління в цілому;

- для формування якісного інформаційного ресурсу є потреба у врахуванні сукупності факторів, які визначають специфіку господарської діяльності підприємства;

- для дієвої, ефективної та якісної системи облікового забезпечення формування та верифікації звітності сталого розвитку як нового більш якісного механізму оприлюднення інформації є потреба в розробці на підприємстві інтегрованого підходу до впровадження нових методичних підходів, що передбачають трансформацію застосування окремих елементів методу бухгалтерського обліку, трансформацію бізнес-процесів та управлінського обліку, впровадження нового підходу до застосування аналітичних показників, які можуть бути представлені в звітності сталого розвитку, розширення спектру планових показників в частині соціальної та екологічної складових.

Список використаних джерел:

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. №3 (157). С. 57-65.
2. Гуцаленко Л. В. Поліпшення якості та прогнозованості облікової інформації для забезпечення прибутковості підприємства. *Економіка АПК*. 2010. № 7. С. 67-71.
3. Єршова Н. Ю. Якість облікової інформації: методичний підхід до оцінювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 8 (158). С. 368-374.
4. Плахтій Т. Ф. Якість в бухгалтерському обліку: економічний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 1. С. 51-61.

Буряк Анастасія Павлівна,
здобувачка вищої освіти ступеня магістр,
НУ «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ДРОПШИПІНГУ

В умовах цифровізації все більшої популярності набувають альтернативні шляхи збуту продукції з використанням мережі Інтернет. Особливу прихильність серед підприємців-початківців має система дропшипінгу, яка

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

дозволяє розпочати підприємницьку діяльність без вагомих вкладів коштів та часу. Проте законодавчо в Україні питання обліку операцій дропшипінгу є не визначеними.

Вивченням особливостей ведення бізнесу за системою дропшипінгу займалися такі вчені та науковці-практики як М. Л. Калужський, В. Федоричак, Т. Купчик, В. М. Ходиревська, І. В. Припадчева, Є. М. Заїкін, Г. А. Яшева, О. Ольховик, Г. Л. Норд, Н. І. Цегельник, А. В. Тирінов та інші. Однак єдиної думки щодо правил обліку дропшипінгу так і не було досягнуто.

Дропшипінг – це схема ведення діяльності, за якою продавець не зберігає в себе товар, а продає його одразу зі складу продавця [3]. Така схема, на перший погляд, схожа до комісійної торгівлі, де продавець виступає посередником між виробником та покупцем. Проте, в окремих випадках операції дропшипінгу доцільно оформити як купівлю-продаж товарів.

Найбільш простим в обліку буде шлях оформлення операції як купівля-продаж товару. Для цього підприємцю-початківцю достатньо зареєструватися фізичною особою-підприємцем на спрощеній системі 2 групи. Основною перевагою даної системи оподаткування є фіксована ставка податку – 20% від мінімальної заробітної плати на місяць (1340 грн станом на 2023 рік).

Оформлення операції як купівлі-продажу підійде підприємцям, які планують здійснювати відправку від власного імені [1]. Сучасні засоби поштового зв'язку дозволяють виробнику здійснювати відправку від імені підприємця за завчасно створеною товарно-транспортною накладною. Отже, оформлення операції як купівля-продаж потребує дотримання таких правил:

1. Оплата надходить на рахунок підприємця.

2. Відправка здійснюється від імені підприємця.

3. Право власності на товар переходить до підприємця до відправки товару кінцевому споживачу (у момент сплати, при передачі перевізнику тощо).

4. Зобов'язання щодо обміну, гарантії та повернення несе підприємець.

Серед переваг даного методу є можливість самостійно встановлювати ціну на товар та отримувати вигоду з різниці в цінах [2]. Окремо слід враховувати, що для ФОП другої групи існує обмеження щодо обсягу доходу – 834 мінімальних заробітних плат (5,5878 млн. грн. у 2023 році). При цьому доходом будуть вважатись всі надходження на рахунок підприємця.

При оформленні договору комісії є певні обмеження: ФОП на 2 групі не має права надавати послуги суб'єктам господарювання на загальній системі оподаткування, відповідно до п.4 ст. 291 ПКУ. Тобто постачальників слід шукати серед ФОП-ів та юридичних осіб на спрощеній системі оподаткування.

У випадку, якщо послуги посередника будуть надаватись суб'єктам господарювання на загальній системі, то доцільно обрати третю групу платників єдиного податку. Слід враховувати збільшення податкового навантаження – ФОП-и 3 групи сплачують 5% єдиного податку від всіх коштів, зарахованих на рахунок у банку та отриманих готівкою. І оскільки п.1 ст. 1020 ЦКУ передбачена

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

можливість отримання посередником оплати на власний рахунок, утримання своєї комісії та перерахунок залишку виробнику, то в даному випадку ФОПу необхідно буде зберігати всю первинну документацію з підтвердженням фактів надання послуг та перерахування залишку виробнику, щоб сплачувати 5% лише від доходу у вигляді комісії, а не всіх надходжень на рахунок. Отже, для віднесення операцій до комісійної торгівлі мають бути дотримані наступні правила:

1. У договорі комісії має бути встановлена ціна, за якою здійснюється продаж товарів.

2. Зобов'язання щодо обміну, гарантії та повернення несе виробник.

При роботі комісіонером слід враховувати, що продаж товарів здійснюється за попередньо узгодженою з власником товару ціною. У випадку продажу за ціною нижчою від узгодженої, посередник повинен буде перерахувати замовнику послуг кошти в повному обсязі, якщо не зможе довести неможливість продати товар за відповідною ціною, згідно з п.3 ст. 1017 ЦКУ. За умови продажу товару за ціною вищою, ніж узгоджена, суму різниці комісіонер зобов'язаний перерахувати замовнику послуг (п.2 ст. 1014 ЦКУ).

Дана схема є більш складною і потребує знань основ бухгалтерського обліку. Вона є більш зручною для впевнених підприємців, ніж початківців. З урахуванням того, що п.2 ст. 1012 ЦКУ передбачена можливість зобов'язання комісіонера співпрацювати з єдиним замовником, підприємствам дуже зручно перераховувати кошти ФОП за надані послуги і таким чином завищувати власні витрати. При цьому співпраця з єдиним контрагентом передбачена договором і не може викликати підозр. Таким чином, юридична особа, по-перше, завищує власні витрати і тим самим мінімізує суму податку на прибуток, а по-друге, забезпечує виведення коштів з рахунку товариства на «законних» підставах – плата за послуги посередництва. То ж такі зв'язки між ФОП та юридичної особою потребують підвищеної уваги з боку контролюючих органів.

Як бачимо, в законодавстві України є певна невизначеність щодо оформлення операцій дропшипінгу, що є підставою для маніпуляцій при відображенні в обліку і оподаткування таких операцій.

Список використаних джерел:

1. Норд Г. Л., Цегельник Н. І. Облікове відображення розрахунків із покупцями та замовниками в умовах дропшипінгу. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6869>

2. Тирінов А. В. Сутність та особливості обліку операцій дропшипінгу в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 28. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/76>

3. Що таке дропшипінг: принцип роботи, як почати продавати по системі прямих поставок. *Interkassa*. веб-сайт. URL: <https://interkassa.com/blog/sho-take-dropshipping-princip-roboti-yak-prodavati-po-sistemi-pryamih-postavok>

Габор Володимир

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ВИЗНАЧЕННЯ РЕГУЛЯТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Реформа бюджетної децентралізації покликана сприяти формуванню нового механізму бюджетних відносин, направлених на збільшення фінансової забезпеченості ОТГ. Водночас використання податкових інструментів як сукупності фіскальних важелів впливу на фінансове забезпечення розвитку територій має базуватися на принципах: зміцнення фінансової незалежності територіальних одиниць і підвищення зацікавленості місцевого самоврядування в адмініструванні податків; використання податкового інструментарію на основі максимального врахування податкового потенціалу території; довгостроковості, незмінності та передбачуваності використання податкових інструментів. У контексті окреслених концептуальних уявлень актуалізуються питання, пов'язані з функціонуванням податку на доходи фізичних осіб – вагомої складової фінансового потенціалу держави.

На даний час в Україні потрібно здійснити певні трансформаційні зміни, провести структурні реформи, які б забезпечили розбудову конкурентоздатної економічної системи. Кардинальні зрушення в економіці відбудуться лише у випадку активного державного регулювання її найважливіших секторів, в першу чергу фінансового. Водночас здійснення цих реформ повинно зробити економіку ефективною і соціально орієнтованою як для населення, так і для держави.

Науковими дослідженнями доведено, що необхідність державного регулювання вища в країнах із трансформаційною економікою, оскільки самоорганізація властива досить стійким системам і недостатньо ефективна в перехідний період від однієї системи до іншої. Функція держави полягає у стимулюванні, сприянні трансформаційним реформам, наданні економічним процесам чіткої напряду до визначених завдань, цілей, потреб та інтересів країни. Значну увагу необхідно звернути на реформу децентралізації владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування. Фінансова сторона цієї реформи є однією із найсуттєвіших, від якої, у значній мірі, залежить успішність проведення самої реформи. При цьому потрібно зазначити, що податки - це головний фінансовий метод акумуляції державних та місцевих доходів, податки є вагомим засобом формування доходної частини державного та місцевих бюджетів.

Одним з основних податків, що забезпечують формування місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, який водночас виступає у ролі соціального регулятора, оскільки стосується кожного члена суспільства. Для розвитку конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки варто здійснювати ефективне реформування системи оподаткування в цілому, і, зокрема, модернізацію механізмів державного регулювання податку на доходи

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

фізичних осіб. Це дасть змогу забезпечити виконання справедливих соціально-економічних функцій держави і безпосередньо призведе до зростання добробуту населення, збільшення довіри населення до органів державного управління.

Податок на доходи фізичних осіб - надзвичайно значуще джерело доходів бюджету держави, місцевих бюджетів, яке впливає на регулювання доходів і накопичень різних соціальних верств населення. Державне регулювання податку на доходи фізичних осіб в умовах децентралізації країни - це політико-економічний процес, який забезпечує реалізацію відповідної державної податкової політики як механізму державного впливу на суб'єктів оподаткування та отримувачів податків. Мета державного регулювання податку на доходи фізичних осіб полягає у визначенні оптимальної моделі функціонування і розвитку взаємовідносин, які виникають при адмініструванні та розподілі даного податку. Державне регулювання ПДФО здійснюється за допомогою прийняття нормативно-правових актів.

Через податок на доходи фізичних осіб реалізується взаємозв'язок між державою (в особі фіскальних органів), органами самоврядування ОТГ та громадянами-платниками, тим самим населення стає причетним до формування доходів бюджету, внаслідок чого набувають прав для контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів. У сьогоденних умовах крім фіскальної функції значну увагу держава повинна приділяти регулюючій функції податку на доходи фізичних осіб, бо даний податок суттєво впливає на рівень і структуру доходів населення, а, відповідно, і споживання. Значущість податку на доходи фізичних осіб обумовлена тим, що він: 1) безпосередньо зачіпає інтереси всіх без винятку верств економічно активного населення країни; 2) один з основних податків, який дозволяє в максимальному ступені реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягаря; 3) дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою; 4) впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення; 5) дозволяє обкладати доходи, які отримуються з різних джерел [1]. Впровадження законодавчо-нормативних актів формує правову систему державного регулювання податку на доходи фізичних осіб.

У сучасних українських реаліях реформа бюджетної децентралізації покликана сприяти формуванню нової моделі бюджетних відносин, спрямованої на збільшення фінансової спроможності територіальних громад. Водночас використання податкового інструментарію як сукупності фіскальних важелів впливу на фінансове забезпечення розвитку територій має базуватися на принципах: зміцнення фінансової незалежності територіальних одиниць і підвищення зацікавленості місцевого самоврядування в адмініструванні податків; використання податкового інструментарію на основі максимального врахування податкового потенціалу території; довгостроковості, незмінності та передбачуваності використання податкових інструментів [2, с. 27].

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

В Україні, на відміну від більшості європейських країн, застосовують плоску ставку ПДФО без застосування неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб, крім того, усе навантаження зі сплати ЄСВ покладено на роботодавців. Це недоліки чинної системи оподаткування праці України, які можна виправити, застосувавши в майбутньому запропоновану модель. Нова модель сприятиме розвитку підприємств, зниженню рівня тінізації економіки та справедливому розподілу фінансових ресурсів між різними верствами населення України.

Список використаних джерел:

1. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації*. 2016. № 1 (16).
2. Крисоватий А.І., Герчаківський С.Д. Взаємозв'язок оподаткування та регіонального розвитку: теоретична концепція. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні домінанти реалізації в Україні: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. С. 9-27.

Герчанівська Світлана

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЇЇ РОЛЬ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Заробітна плата є основним джерелом доходів найманих працівників в сучасному світі і залишатиметься надалі, адже завдяки своїм особливим властивостям відіграє важливу роль у розвитку всіх галузей національної економіки. За мету заробітна плата має: відтворення робочої сили, стимулювання продуктивності праці та вирішення соціальних потреб суспільства. Значною мірою результативність використання існуючого творчого і кваліфікаційного потенціалу працівників залежить від наукової обґрунтованості використаних на підприємстві форм і методів оплати праці.

Економічна сутність поняття «заробітна плата» характеризується різносторонністю і потребує комплексного підходу до її трактування. Формування та розвиток соціально-трудова відносин супроводжується еволюцією поняття «заробітна плата». Так, В. Петті та Д. Рікардо вважали, що зарплата є грошовим виразом «мінімуму засобів існування». Вперше заробітну плату як ціну праці визначив відомий англійський економіст В. Петті у XVII ст. Концепція заробітної плати як ціни праці стала одним із класичних варіантів її тлумачення у економічній теорії. Величину заробітної плати англійський дослідник трактував через «природну ціну праці», рівень якої визначається фізіологічним мінімумом засобів існування найманого робітника та членів його сім'ї [1].

Крім терміна «заробітна плата», у науковій літературі та практичній діяльності широко використовують поняття «оплата праці». Проте серед

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

науковців немає однаковості в розумінні співвідношення цих термінів. У правовій літературі і в законодавстві України під час визначення працівникам грошової винагороди застосовують терміни «оплата праці» й «заробітна плата», вважаючи їх синонімами.

Існує велика кількість трактувань сутності заробітної плати, що пояснюється різними науковими поглядами дослідників. Найбільш повне визначення даного поняття пропонує О. Грішнова, яка розглядає поняття «заробітна плата» з кількох позицій: з позиції економічної теорії, з позиції ринкової економіки, з позиції економіки праці, з позиції найманого працівника та з позиції підприємця. Так, з позиції економічної теорії, заробітна плата – це економічна категорія, що відображає відносини між роботодавцем і найманим працівником з приводу розподілу новоствореної вартості. В умовах ринкової економіки заробітна плата – це елемент ринку праці, що складається в результаті взаємодії попиту на працю та її пропозиції й виражає ринкову вартість використання найманої праці. З позицій економіки праці, заробітна плата – це винагорода або заробіток, обчислений у грошовому виразі, який за трудовим договором роботодавець сплачує працівникові за роботу, яку виконано або має бути виконано. З позиції найманого працівника, заробітна плата – це основна частина його трудового доходу, який він отримує в результаті реалізації здатності до праці і який має забезпечити об'єктивно необхідне відтворення робочої сили. З позицій підприємця, заробітна плата – це елемент витрат виробництва і водночас головний чинник забезпечення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці [2, с. 274]..

Сутність будь-якого поняття проявляється в функціях, які воно виконує. Функція оплати праці – це її призначення, роль, складова сфери практичної діяльності в узгодженні та реалізації інтересів головних суб'єктів соціально-трудоких відносин.

До основних функцій оплати праці відносять:

- відтворювальна функція - полягає у забезпеченні працівників та членів їхніх сімей необхідними життєвими благами для відновлення робочої сили;
- стимулююча функція – полягає у встановленні залежності розміру заробітної плати від кількості та якості праці конкретного працівника, його трудового внеску в результати роботи підприємства. Ця залежність повинна бути такою, щоб заохочувати до постійного покращення результатів праці;
- розподільча (регулююча) – полягає в оптимізації розміщення робочої сили за регіонами, галузями господарств, підприємствами з урахуванням ринкової кон'юнктури;
- соціальна функція – полягає у забезпеченні соціальної справедливості, однакової винагороди за однакову працю. Значення цієї функції полягає у забезпеченні соціальної справедливості, по-перше, при розподілі

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

доходу між найманими працівниками і власниками засобів виробництва, і по-друге, при розподілі між найманими працівниками згідно з результатами їхнього трудового внеску [3].

Отже, оплата праці є фактором, який мотивує працівників для якісного виконання своїх обов'язків, що приводить до економічного зростання підприємства та його економічної діяльності. Вона є головним показником рівня матеріального добробуту працюючого населення, одним із ключових компонентів у вартості товарів і послуг.

Список використаних джерел:

1. Васюренко Л. В. Еволюція теоретичних засад щодо поняття організації оплати праці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 146-149. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/29.pdf> (дата звернення 27.11.2023)
2. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник. К.: Знання, 2009. 390 с.
3. Лисак В.Ю. Сутність заробітної плати та її значення в процесі економічного управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 4. С. 264-269.

Горбач Андріана

здобувач освіти III курсу

ВСП «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого НУБіП України»

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток ринку праці України в умовах війни характеризується посиленням впливу кризових явищ, пов'язаних із погіршенням макроекономічної ситуації внаслідок значних руйнувань промислової, енергетичної, транспортної інфраструктури, зниження рівня економічної активності підприємств та скорочення кількості робочих місць. Водночас, слід враховувати, що негативним чином на розвиток українського ринку праці також впливає погіршення демографічної ситуації, обумовлене значним відтоком економічно активного населення (передусім, жінок працездатного віку з дітьми) за кордон.

з початку 2023 триває поступове відновлення ринку праці в Україні. Втім, безробіття залишається вищим за період до початку великої війни та набуває ознак структурного явища.

Зокрема, поглиблюються професійні та регіональні диспропорції, що стримує подальше відновлення зайнятості.

Наслідки війни (руйнування, закриття та релокація підприємств), виїзд біженців за кордон та збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) створюють ситуацію невідповідності географічного розташування робочих місць та робочої сили. Станом на травень 2023 року рівень безробіття становив близько 20%.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Приватний бізнес стикається насамперед із браком кваліфікованих працівників. Відчувається дефіцит окремих спеціальностей, незважаючи на високий рівень безробіття.

Причини такого явища: 1) виїзд до інших країн кваліфікованих працівників, насамперед жінок, як біженців; 2) мобілізація чоловіків до Збройних сил (до 1 млн осіб працездатного віку).

Паралельно з цим посилюється тінізація ринку праці – зростає кількість працівників без офіційного оформлення і зарплатами "в конвертах". Як наслідок, такі особи не мають соціальних гарантій, їх робочий час не зараховується до трудового стажу.

За оцінками Державної служби зайнятості України, станом на березень 2023 року близько 3 млн осіб працювали без офіційного оформлення, що становить понад 20% працездатного населення України.

За умов відсутності значних шоків рівень безробіття буде знижуватись через активізацію економічної діяльності. Процес відновлення економіки України дозволить усунути структурні диспропорції, зокрема завдяки інвестиціям у постраждалі регіони та поверненню біженців та переселенців до своїх домівок.

Великою проблемою, насамперед у середньо- та довгостроковій перспективі, залишатимуться міграційні процеси – кількість українців, які мають статус тимчасового захисту в Європі, наразі складає 5,14 млн осіб.

Ще близько 250 тисяч біженців переїхали до США та Канади. З демографічної точки зору це переважно жінки з дітьми, що значно ускладнює ситуацію з робочою силою в Україні у майбутньому.

Зі зменшенням безпекових ризиків повернення біженців прискориться, але зберігається загроза зворотного руху - об'єднання родин чи пошук роботи за межами України.

Процес старіння населення України буде прискорюватися (станом на 1 січня 2022 р. середній вік в Україні становив 42,2 роки), що зменшить потенціал робочої сили.

Освіта відіграє вирішальну роль у формуванні людського капіталу, особливо в умовах несприятливого демографічного розвитку. Високоякісна система освіти, перепідготовки та професійного розвитку може допомогти зменшити дефіцит робочої сили.

Але зусилля щодо підвищення якості та актуальності освіти, особливо професійно-технічної, вищої та освіти для дорослих, є недостатніми.

Інвестиції в людський капітал, такі як програми перепідготовки дорослих, не були пріоритетом в Україні навіть до війни.

Напрямок 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Війна також прискорила знецінення людського капіталу, спричинивши значну колективну психологічну травму, яка ще довго впливатиме на психічне та фізичне здоров'я людей, що у свою чергу вплине на продуктивність праці.

За даними Державної служби зайнятості, однією з головних проблем на ринку праці є професійно-кваліфікаційний дисбаланс і певні диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили.

Нині роботодавці мають найбільший попит на кваліфікованих робітників фізичної праці. Проте серед зареєстрованих безробітних 43% мають вищу освіту, а в деяких великих містах ця кількість досягає 60% і вище.

Причому кількість безробітних серед колишніх керівників, професіоналів і спеціалістів втричі перевищує кількість відповідних вакансій.

Для стабілізації чисельності та продуктивності робочої сили необхідно визначити пріоритетність підготовки спеціалістів насамперед в економічних секторах, які потребують відновлення.

Україна стоїть перед важливим завданням економічного відновлення та розвитку. Результати дослідження демонструють, щоб досягти цих цілей, необхідно зосередитися на розвитку робочої сили, яка буде здатна забезпечити стійке та стале зростання. Для цього необхідна реалізація наступних кроків:

1. Економічна свобода. Для стимулювання економічного зростання рекомендується зменшити податковий тиск, насамперед, на малий і середній бізнес та полегшити адміністративне навантаження для підприємницької діяльності в Україні.

2. Дерегуляція ринку праці. Продовження існуючих протягом воєнного часу ініціатив з дерегуляції ринку праці та поступовий відхід від радянського законодавства до стандартів ЄС може допомогти зменшити неформальну зайнятість.

3. Необхідна комплексна реформа трудового законодавства, яка б враховувала вплив нових технологій та ставила пріоритетом підвищення вимог до кваліфікації робочої сили.

4. Освіта та розвиток робочої сили. Політика держави щодо технічної та вищої освіти має бути спрямована на підтримку та розвиток людських ресурсів для реконструкції та інноваційних перетворень у національній економіці.

Необхідно також змінити систему підготовки спеціалістів у напрямку переходу від кваліфікаційних вимог до професійних стандартів, заснованих на компетентності.

5. Аналіз даних про ринок праці. Використання сучасних підходів та технологій для збору й аналізу даних про навички робочої сили в різних секторах і регіонах (здібності, досвід, бажання професійного розвитку, демографічні показники, потреби в навчанні тощо). Платформи аналізу талантів можуть

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

використовувати цю інформацію, щоб забезпечити навчання та кваліфікацію, що відповідає потребам ринку праці.

6. Політика щодо повернення біженців. Українці, які виїхали за кордон, повертатимуться лише за умов адекватної оплати праці, безпечного робочого середовища, інноваційної моделі розвитку та високого рівня державної підтримки (забезпечення житлом, розвиток інфраструктури).

7. Імміграційна політика. Окрім заохочення українців повертатися з-за кордону, рекомендується заповнити недоліки робочої сили шляхом залучення іммігрантів з інших країн.

8. Гендерний фактор. Перегляд гендерних стереотипів у професіях, де домінують чоловіки, і наймання більшої кількості жінок може дати новий погляд на ринок праці.

9. Працевлаштування ветеранів. Мають бути реалізовані масштабні програми допомоги ветеранам, зокрема, ветеранам з обмеженими можливостями в пошуку роботи та отриманні психологічної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни». Випуск № 8. Січень 2023. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7084> (дата звернення: 16.04.2023 р.).

2. Робоча сила в Україні: як війна впливає на її майбутнє? <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/8/700951/>

3. Мінсоцполітики назвало точну кількість українських трудових мігрантів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/12/28/643978> (дата звернення: 19.04.2023 р.)

Довбня Богдан

спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, група 072-4

Волкова Валерія

*доцент кафедри фінансів і банківської справи, к. е. н., доцент
Донецький національний університет іменні Василя Стуса*

**РОЗВИТОК СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ (НА
ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)**

Актуальність проблеми. Основним джерелом потенціалу громади є її жителі. Протягом різних фаз життя будь-яка особа, що проживає у громаді, може зіткнутися з труднощами та потребувати професійної соціальної підтримки для їх подолання. Тому в кожній територіальній громаді необхідно активно розвивати та забезпечувати доступ до соціальних послуг, спрямованих на запобігання складним життєвим ситуаціям, подолання або зменшення їх негативних наслідків для осіб та сімей, які переживають ці труднощі та які є частиною громади.

Напрямок 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Мета. Висвітлення важливості розвитку та сучасних тенденцій процесу надання соціальних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі у вітчизняній літературі проблемам теоретичного та наукового осмислення функціонування системи надання соціальних послуг в умовах децентралізації приділяється не достатньо уваги. Найчастіше у дослідженнях ідеться про фінансові аспекти. Так, Л. Лисяк, О. Новікова та Л. Логачова

Надання соціальних послуг стає важливим для всіх жителів громади, оскільки вчасно надана підтримка сприяє запобіганню виникненню проблемних ситуацій. Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587. Ключовим документом, що визначає пріоритети розвитку територіальної громади, є стратегічний план її розвитку. У цьому документі на довгострокову перспективу, яка охоплює 7 років і більше, встановлюються основні напрями розвитку важливих аспектів життя громади. Для цього здійснюється ретельний аналітичний аналіз, виявляються сильні та слабкі сторони громади, формулюється бачення її майбутнього розвитку, встановлюються стратегічні та оперативні цілі, і розробляються конкретні завдання, виконання яких спрямоване на досягнення визначених цілей. Під час формулювання цілей важливо керуватися методологією SMART, яка є аббревіатурою з англійських слів і вказує на розумний підхід до постановки цілей. Згідно з цією методологією, ціль повинна відповідати наступним принципам:

1) бути максимально конкретною, що передбачає чітке уявлення про закінчений результат.

2) бути вимірюваною, щоб можна було визначити, коли ціль буде досягнута.

3) бути досяжною, ураховуючи зовнішні обставини та внутрішні ресурси.

4) співпрацювати з іншими стратегічними цілями і спрямовувати зусилля на їх досягнення.

5) бути чітко визначеною за часом, щоб встановити термін досягнення цілі.

Сучасні підходи до надання соціальних послуг у об'єднаних територіальних громадах передбачають створення інтегрованої моделі центру соціального обслуговування, в якому беруть участь всі наявні в громаді постачальники соціальних послуг, незалежно від їхньої форми власності. Ця практика дозволяє застосовувати метод кейс-менеджменту з метою розширення кількості, різноманітності та покращення якості соціальних послуг, доступних мешканцям громади.

Інтегровані соціальні послуги - це підхід до надання широкого спектру соціальних послуг в громаді, який включає в себе, окрім соціального захисту, також освіту, медичний догляд, профілактику ювенальної девіації та інші види

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

допомоги з метою підвищення соціального благополуччя громади та її вразливих жителів. Таким чином Вінницька міська територіальна громада робить значні зусилля для забезпечення доступності даних послуг для своїх мешканців. Зокрема, громада реалізує такі заходи:

1. впровадження електронних сервісів. Громада активно впроваджує електронні сервіси, які дозволяють мешканцям отримувати послуги дистанційно, без необхідності відвідувати відповідні органи. Зокрема, у Вінниці доступні такі електронні сервіси: електронне подання заяв на отримання адміністративних послуг, електронний реєстр житлових і нежитлових приміщень, електронний реєстр земельних ділянок, електронний реєстр нерухомості.

2. створення єдиного порталу адміністративних послуг. У Вінниці створено єдиний портал адміністративних послуг, який дозволяє мешканцям отримувати інформацію про всі адміністративні послуги, що надаються на території громади, а також подавати заявки на отримання цих послуг.

3. розробка та впровадження стандартів відкритих даних. Громада розробила та впровадила стандарти відкритих даних, які дозволяють оприлюднювати дані про свою діяльність у відкритому доступі.

На основі даних, які надає Вінницька міська територіальна громада, можна зробити такі висновки щодо доступності даних послуг у громаді:

1. Доступність електронних сервісів. У Вінниці доступні понад 100 електронних сервісів, які дозволяють мешканцям отримувати послуги дистанційно.

2. Створення єдиного порталу адміністративних послуг. Єдиний портал адміністративних послуг у Вінниці є зручним та інформативним ресурсом, який дозволяє мешканцям отримувати інформацію про всі адміністративні послуги, що надаються на території громади, а також подавати заявки на отримання цих послуг.

3. Розробка та впровадження стандартів відкритих даних. У Вінниці розроблені та впроваджені стандарти відкритих даних, які дозволяють оприлюднювати дані про діяльність громади у відкритому доступі. Це дозволяє мешканцям та громадськості отримувати доступ до інформації про діяльність громади, а також використовувати її для власних потреб.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт реформи децентралізації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/571/Bilovodsk.pdf>

2. Міністерство соціальної політики. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/92/uploaded-files/yasnennya-dlya-kerivnikiv-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.pdf>

Клименко Мирослава,
здобувачка вищої освіти групи ЗМОА-231 кафедри економіки, обліку і
оподаткування.

Перетяцько Юлія, к.е.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПДВ

Ключові слова: ПДВ, експорт, імпорт, відшкодування

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, податок на додану вартість виступає одним із основних джерел формування доходної частини бюджету. У світовій практиці, податок на додану вартість (ПДВ) визнається одним з найбільш ефективних інструментів оподаткування, який сприяє розвитку внутрішнього виробництва. Характерна особливість нарахування та сплати ПДВ полягає в тому, що його обчислення відбувається на кожному етапі переміщення товару від виробника до споживача. Сума ПДВ, яка сплачується до бюджету, визначається як різниця між сумою податкових зобов'язань і податкового кредиту. У випадку, якщо податковий кредит перевищує податкове зобов'язання, підприємство має право на бюджетне відшкодування. Процедура бюджетного відшкодування може бути здійснена двома способами: поверненням коштів на банківський рахунок платника (з обов'язковою перевіркою платника податків, термін якої не повинен перевищувати 30 днів) або заліком у рахунок податкових зобов'язань майбутніх податкових періодів.

Проблема отримання заявлених сум ПДВ до відшкодування від держави залишається актуальною. З початком повномасштабного вторгнення у суб'єктів господарювання виникли суттєві труднощі з веденням бізнесу, державні реєстри тимчасово перестали працювати, знизилась надходження до держбюджету та місцевих бюджетів відповідно це негативно вплинуло на отримання платниками податків бюджетного відшкодування ПДВ. В діаграмі (Рис.1) [2] наведено інформацію щодо заявлених та підтверджених сум бюджетного відшкодування ПДВ у 2021-2022 рр. Як бачимо, ситуація з відшкодуванням ПДВ під час воєнного стану суттєво погіршилась. У 2021 році відшкодовували 91% від усіх звернень, тоді як за весь 2022 рік ДПС відшкодувала лише 69% від суми звернень.

Рис.1. Запити та відшкодування ПДВ

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

За даними Звіту Рахункової палати України щодо виконання Державного бюджету у першому півріччі 2023 року, обсяги бюджетного відшкодування ПДВ в порівнянні з відповідним періодом 2022 року збільшилися у 1,8 рази, що в свою чергу призвело до зменшення накопичених у 2022 році обсягів невідшкодованого ПДВ. У січні – червні 2023 року при скороченні експорту товарів на 11,3% платниками ПДВ заявлено до відшкодування на поточний рахунок 57,3 млрд грн, що на 3,7 млрд грн, або 6,8 %, більше, ніж у відповідному періоді попереднього року. Відшкодовано на поточний рахунок платників ПДВ у першому півріччі 2023 року 72,0 млрд грн, що на 31,1 млрд грн, або 76,1%, більше, ніж у відповідному періоді попереднього року. У результаті, залишок невідшкодованого платникам ПДВ із початку 2023 року скоротився на 19,5 млрд грн, або 48,8%, – до 20,5 млрд гривень [4, с.17].

Типовими заявниками відшкодування ПДВ є експортери. Враховуючи особливості оподаткування експортних операцій, саме у таких підприємств/фізичних осіб-підприємців податковий кредит накопичується і перевищує суму податкових зобов'язань. Зупинка або відмова в реєстрації податкових накладних дуже негативно впливає на процес формування податкового кредиту. Добросовісні платники мають витратити купу часу на доведення реальності своїх господарських операцій, щоб мати право включити суми ПДВ до складу податкового кредиту, досить часто доводиться звертатися до суду. Щодо платників-імпортерів зазначимо, що до складу податкового кредиту вони відносять суми ПДВ, сплачені при імпорті товарів/необоротних активів на підставі оформлених митних декларацій. В процесі проведення перевірки заявлених сум до відшкодування ДПС перевіряє дані митних декларацій і в разі наявності невідповідності може відмовити у відшкодуванні ПДВ.

Навіть якщо платник податку не стикається або рідко стикається з блокуванням податкових накладних йому ще належить пройти перевірку органами ДПС (камеральну, планову або позапланову) щодо заявленого бюджетного відшкодування. На цьому етапі у перевіряючих також є можливість відмовити в підтвердженні відшкодування посилаючись на «ризиковість» або проблемність контрагента. Причому, враховуючи реалії сьогодення, дуже часто податківці знаходять «російський слід» в бізнесах контрагентів з якими співпрацює заявник відшкодування і відмовляють йому. Відповідно українському бізнесу важко знаходити надійних, не проблемних контрагентів, адже невідомо, де наступного разу може з'явитися «російський слід». Як наслідок формується «спірна» заборгованість з відшкодування і далеко не завжди суди приймають рішення на користь платника податку. Накопичення заборгованості з відшкодування ПДВ призводить до падіння конкурентоспроможності українського експорту, що змушує компанії підвищувати ціни на свою продукцію та обмежує можливості витрат на розвиток виробництва. Серед наслідків невчасного повернення заборгованості є

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

зменшення стимулів для інвестування в експорт-орієнтовані виробництва, погіршення бізнес-середовища та обмеження можливостей для економічного зростання.

Дослідження проблем бюджетного відшкодування ПДВ демонструє, що податкова система України далеко не ідеальна, але є деякі позитивні зрушення. Незважаючи на складні часи держава залишається відкритою до діалогу з представниками бізнесу і намагається враховувати скарги/зауваження при прийнятті законів або внесенні змін до вже існуючих законодавчих актів. Для вирішення проблем відшкодування експортно-імпортного ПДВ доцільно:

- удосконалити СЕА ПДВ та СМКОР задля коректності відслідковування саме «схемних» операцій;
- зобов'язати працівників ДПСУ неухильно дотримуватися норм закону шляхом запровадження чітких інструкцій для уникнення різночитань норм законодавства та можливостей приймати рішення «на власний розсуд»;
- розширити можливості відкритих інформаційних ресурсів щодо моніторингу платниками ПДВ своїх контрагентів на предмет благонадійності/неблагонадійності;
- забезпечити рівноправність в представленні, захисті для бізнесу і ДПСУ в судових інстанціях на всіх рівнях;
- регулярно вести діалог між ДПСУ і представниками українського бізнесу щодо проблемних питань та можливих шляхів їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Онищенко В. Бюджетне відшкодування ПДВ 2023. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7660-vidshkoduvannya-pdv-2020>;
2. Податкова відшкодувала лише 69% від запитаного відшкодування ПДВ у 2022 році. Чому блокуються відшкодування ПДВ під час великої війни? URL: <https://opendatabot.ua/analytics/vat-refund>;
3. Трут Д. «4 головні проблеми відшкодування ПДВ в Україні». URL: <https://gmk.center/ua/opinion/4-golovni-problemi-vidshkoduvannya-pdv-v-ukraini/>.
4. Висновок про результати аналізу виконання закону про державний бюджет України на 2023 рік у першому півріччі. Рішення Рахункової палати 22.08.2023 № 17-1. URL: <http://rp.gov.ua>

Колодій Мар'яна

здобувач освіти III курсу

ВСП «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого НУБіП України»

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОБЛІКУ
ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ**

У ринкових умовах господарювання головними умовами ефективного управління виробничим підприємством є повнота, достовірність та оперативність інформації про витрати, які формують собівартість виготовленої продукції. Таку інформацію надає облік витрат виробництва, що є центральною підсистемою в інформаційній системі бухгалтерського обліку. Від належної

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

організації обліку витрат та калькулювання собівартості продукції залежать рівень економічного управління підприємством, ступінь впливу результатів діяльності окремих підрозділів на підвищення ефективності виробництва, обґрунтованість планування якісних та кількісних показників й оптимальне ціноутворення.

Виробництво призначене для виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг для задоволення потреб людей.

У процесі виробництва використовуються основні, оборотні кошти і праця робітників. Усі витрати матеріальних і трудових ресурсів утворюють витрати виробництва. Сукупні витрати підприємства на виготовлення та реалізацію продукції (робіт і послуг) у грошовому виразі називаються собівартістю продукції.

Розмір собівартості – один із показників ефективності виробництва – визначає, у що обходиться підприємству виготовлення і збут продукції. Чим нижча собівартість, тим ефективніше виробництво. Зниження собівартості дає змогу підприємству впевнено відчувати себе на конкурентному ринку.

Мета управління витратами і калькулювання собівартості продукції, робіт полягає у своєчасному, повному й достовірному визначенні фактичних витрат, пов'язаних із виробництвом і збутом продукції, виконанням робіт, визначенні фактичної собівартості окремих видів і всієї продукції, робіт, контролі над використанням ресурсів і грошових коштів. Виявлення можливих відхилень від установлених норм, причин, винуватців цих відхилень повинно задовольнити потреби оперативного управління виробництвом.

Також важливу роль відіграє контроль над витратами виробництва. Контроль витрат є невід'ємною, постійно діючою функцією системи управління підприємством. Кожному підприємству необхідно мати чітко врегульовану систему внутрішнього контролю, оскільки це основа для прийняття управлінських рішень.

Основним документом, що визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Норми цього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які, відповідно до законодавства, складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності). У Положенні (стандарті) зазначено, як визнаються витрати, з чого вони складаються, з чого формуються собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість. Витрати операційної діяльності за їх економічним змістом групують за економічними елементами та статтями витрат.

Процес ведення бухгалтерського обліку на підприємстві являє собою сукупність інформаційних і контрольно-організаційних операцій. До інформаційних відносяться операції збирання, реєстрації, передачі, зберігання і

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

обробки даних. Контрольно-організаційні операції пов'язані з контролем і використанням одержаної в результаті виконання інформаційних операцій, які становлять найбільшу питому вагу у діяльності бухгалтерського апарату та є відображенням об'єкту бухгалтерського обліку як функціональної управлінської роботи. Організація процесу обліку витрат на виробництво представляється у вигляді деякої системи робочих місць, яка відображає їх взаємодію під час здійснення реалізації облікових функцій. У цю схему повинні входити робочі місця робітників, функціональні обов'язки яких будь-якою мірою пов'язані з веденням бухгалтерського обліку. До них слід віднести не тільки осіб, які здійснюють документування, систематизацію та узагальнення інформації, її використання під час виконання функцій бухгалтерського обліку, а й технічний персонал, який забезпечує оформлення документів, їх архівування, відображення і тому подібне.

Цільова функція обліку витрат на виробництво, виявлення й усунення недоліків організації виробництва і матеріально-технічного забезпечення спрямовані на максимальну економію матеріальних і трудових витрат, підвищення продуктивності праці.

Більше уваги слід було б приділити обліку і розподілу непрямих витрат. Варто було б вести облік витрат на утримання та експлуатацію машин й устаткування в підрозділах підприємства. Доцільно було б фіксувати у спеціальних журналах фактичну завантаженість окремих апаратів і обладнання, щоб можна було оцінити рівень ефективності їх використання. Крім того, це дало б змогу більш чітко і точно визначити фактичну участь конкретних видів обладнання у виробництві конкретних видів виробів, таким чином, більш точно розподілити витрати на утримання й експлуатацію машин і механізмів у розрізі видів виробів.

На основі інформації про витрати сировини і матеріалів за кожну зміну в розрізі видів виробів у порядку, викладеному вище, і даних про вихід продукції за кожну зміну можна і необхідно аналізувати результати виробничого процесу за кожну зміну шляхом зіставлення фактичних даних із нормативними, виявляти відхилення й оперативно визначати причини відхилень, що дає можливість своєчасно впливати на хід того чи іншого процесу, використовувати в потрібному напрямі.

Фіксація виробничих активів і запуску сировини основних матеріалів на виробництво і вихід півфабрикатів і готової продукції з виробництва за кожну зміну створили б умови для залучення до аудиту результатів виробництва не тільки спеціалістів економічних і технологічних служб, а й безпосередніх виробників: майстрів, бригадирів і навіть робітників. Для цього в первинних документах, в яких б фіксувалися дані про фактичний обсяг витрат сировини: основних матеріалів за кожну зміну і виходу продукції, необхідно передбачити реквізити (норми, позиції) для відображення в них нормальних даних.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Список використаних джерел:

1. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 688 с. URL : http://pidruchniki.com/1635031853207/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/buhgalterskiy_oblik. Назва з екрана.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
3. Карпенко О.В. Управлінський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с. URL : http://pidruchniki.com/1420101951030/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/upravlinskiy_oblik

*Маслак Юлія,
студентка 2 курсу спеціальності «Облік і оподаткування»
Дворник Інна
к.е.н., доцент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА Й РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Сільськогосподарська галузь, спеціалізована на вирощуванні зернових культур, залишається провідною українською галуззю аграрного ринку і всієї економіки. Розвиток виробництва зернових, стійке й ефективне функціонування їх ринку, є ключовими факторами у вирішенні завдань забезпечення продовольчої та національної безпеки України в умовах сучасності.

Національний ринок зернових культур в Україні не лише задовольняє внутрішні потреби, але й відіграє ключову роль у постачанні зерна багатьом країнам світу. Україна визначається як один з провідних учасників міжнародного ринку зернових, регулярно збільшуючи обсяги виробництва та експорту. Цей тренд до постійного зростання виробництва залишається стійким протягом тривалого періоду. Якщо аграрії продовжать інвестувати в сучасні технології та розширення виробництва, очікується позитивний розвиток у збільшенні виробництва та експорту зерна в Україні [1].

Останнім часом виробництво достатньої кількості зерна стає дедалі більш важливим завданням, не лише для задоволення внутрішніх потреб країни, але і для посилення позицій держави на світовому ринку. Тому стан ринку зерна стає важливим показником економічного розвитку держави та якості її продукції взагалі.

До теперішнього часу ринок зерна є об'єктом найбільш інтенсивних досліджень, проте його функціонування на сьогодні важко назвати ефективним.

У виробничому сезоні 2021-2022 рр. українським фермерам вдалося встановити новий рекорд у виробництві пшениці, досягнувши обсягу 32,2 млн т. Це на 29% більше, ніж у попередньому сезоні (24,9 млн т). Такий вражаючий результат був досягнутий завдяки збільшенню посівної площі пшениці на 8%, порівняно з попереднім сезоном (7,1 млн га у порівнянні з 6,6 млн га), а також значному зростанню урожайності до рекордних 45,3 ц/га (+19%) [2].

Напрямок 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Було передбачено, що експорт зернових також встановить новий рекорд у 2022 році, але війна, яку розпочала Росія проти України 24 лютого, суттєво вплинула на ситуацію. Внаслідок ворожих обстрілів українські порти в Азовському та Чорному морях припинили свою роботу, що призвело до практичної зупинки вивезення пшениці на зовнішні ринки. Оскільки основними покупцями зернової продукції є країни Північної Африки, Південно-Східної та Південної Азії та Близького Сходу, які отримують зерно морським транспортом, постачання значно ускладнилося через військові дії.

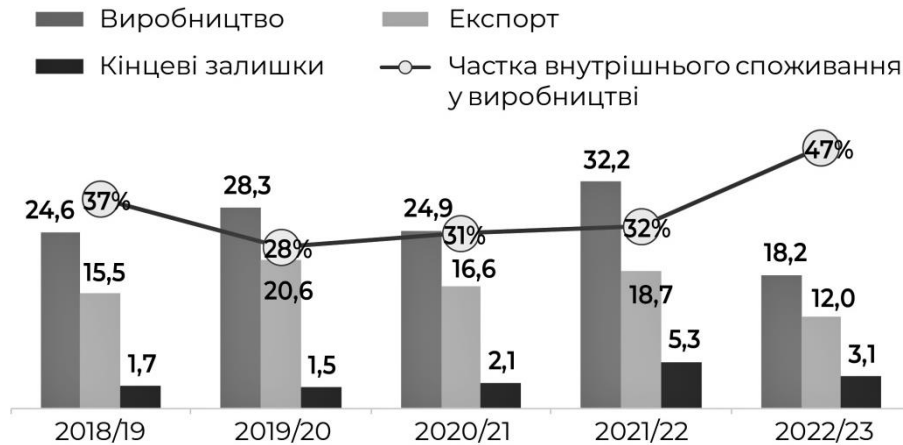

Рис. 1. Динаміка виробництва та експорту пшениці 2018-2023 рр. [2]

Підсумовуючи виробничий сезон 2021-2022 рр., експорт пшениці з України склав лише 18,7 млн т, що виявилось на 17% менше, ніж очікувалося на початку лютого того ж року, коли прогнозували 22,5 млн т. Тривалий період воєнних подій суттєво вплинув на цей показник. Незважаючи на це, фактичний обсяг експорту виявився вищим на 13% порівняно з показниками попереднього сезону, який в свою чергу становив 16,6 млн т [2].

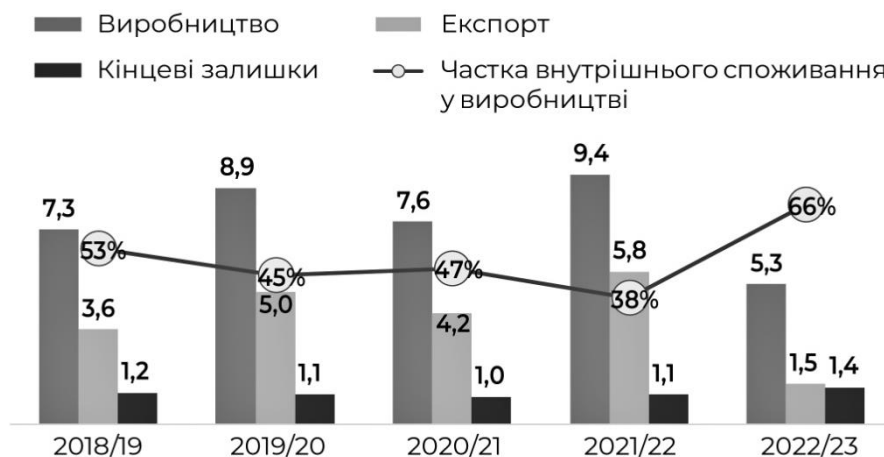

Рис. 2. Динаміка виробництва та експорту ячменю 2018-2023 рр. [2]

Щодо вивезення ячменю на зовнішні ринки протягом звітного сезону, варто відзначити, що, відмінно від ситуації з пшеницею, експортний потенціал ячменю був майже повністю реалізований до початку російської військової агресії на територію України. До моменту вторгнення, було вивезено 95% від прогнозованих обсягів, а саме 6,0 млн т. За підсумками виробничого сезону 2021-

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

2022 рр. експорт ячменю з України склав приблизно 5,8 млн т, що на 37% перевищує показники попереднього сезону, коли було вивезено 4,2 млн т [2].

Основними причинами скорочення виробництва та експорту у цій галузі зумовлено відповідними факторами. Зокрема, це включає тимчасову окупацію частини українських територій, ведення військових дій, процес заміщення визволених територій, падіння врожайності, порівняно з 2021 роком, рух транспортування продукції на зовнішні ринки, а також ускладнений та значно витягнутий у часі збір врожаю через дощі восени та інші негативні погодні умови.

З метою зменшення негативного впливу факторів, які можна контролювати, не торкаючись війни, та уникнення перешкод на шляху до підвищення врожайності, необхідно:

- визначити найоптимальніші сорти пшениці та кукурудзи, які найбільше пристосовані до змін клімату та потепління;

- проводити дослідження нових сортів зернових, вивчати умови їхнього вирощування, оптимальну глибину та норми посіву, застосовувати науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур в землі та в часі, що дозволить підвищити врожайність, знизити витрати коштів і праці;

- здійснювати своєчасний захист посівів від хвороб та шкідників, обробляти ґрунти, здійснювати підживлення і відновлення посівних площ, а також контролювати використання добрив, пестицидів та інших засобів;

- надавати виробникам сільськогосподарської продукції можливості отримання вигідних кредитів та доступ до останніх технологічних розробок;

- впроваджувати доступну систему страхування врожаїв для зменшення ризиків для виробників.

Шляхом вирішення ефективності виробництва й реалізації зерна є знаходження його оптимальної кількості та формування в країні доданої вартості за рахунок створення сучасної переробної галузі.

Список використаних джерел

1. Месель-Веселяк В. Я. Виробництво зернових культур в Україні: потенційні можливості. Економіка АПК. 2018. № 5. С. 5.
2. АПК Інформ. Зернова культура. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1528022>

*Михайленко Анна,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ
ПРОФЕСІЙНИМИ БУХГАЛТЕРАМИ**

Одна з важливих проблем сучасного часу є проблема професійної етики. Професійна етика – це кодекс правил, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці, норм, які відповідають існуючим законам та відомчим нормативним документам, професійним знанням, стосункам у колективі,

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків [1]. Загалом вона стосується тієї сфери діяльності, де існує взаємодія людей та їх залежність від діяльності професіоналів.

Професійним бухгалтером є особа, яка здійснює бухгалтерський облік діяльності у різних секторах, зокрема у торгівлі промисловості, сфері послуг, освіті державних органах професійних організаціях.

Кодекс етики визначає наступні основоположні принципи, яких повинен дотримуватися професійний бухгалтер:

- чесність;
- об'єктивність;
- професійна компетентність і належна ретельність;
- конфіденційність;
- професійна поведінка [2].

Надаючи професійну послугу, професійний бухгалтер повинен бути максимально уважним та педантичним, підтримувати свою майстерність та знання на тому рівні, який гарантує клієнтам отримання професійних послуг з урахуванням останніх змін та нововведень.

Професійна бухгалтерська діяльність включає не лише задоволення потреб роботодавця або окремого клієнта, за професійними правилами та бухгалтерськими стандартами значний вплив мають і інтереси суспільства. Користувачі інформації, якщо мають такі дані, покладаються на об'єктивність, незалежність, достовірність роботи бухгалтерів при прийнятті економічних рішень.

Безсумнівно, обов'язкове вивчення кодексів професійної етики є необхідним компонентом освітньої програми, оскільки знайомство із нормами професійної поведінки перестає бути особистою справою кожного фахівця. Адже моральність – це сукупність духовних якостей людини, чітко визначені істинні моральні цінності та припущення, здатність застосовувати категорії моралі до реальних життєвих ситуацій [1].

Публічна сторона бухгалтерської професії диктує необхідність створення етичних комітетів та систем загального контролю за дотриманням положень Кодексу етики.

Система підготовки повинна коригувати можливі перепади, що не відповідають вимогами суспільства галом, професійним спільнотам та якостям особистості, що базуються на стійких цінностях, які виступають життєвим фундаментом громадянина.

Таким чином, дотримання етичних принципів у роботі професійного бухгалтера сприятиме підвищенню рівня довіри усіх зацікавлених сторін до наданої інформації, що сприятиме створенню позитивного іміджу професії, а також можливості розкриття реального стану справ в організації, прийнятті обґрунтованих управлінських рішень та посиленні конкурентоздатності в довгостроковій перспективі.

Також слід зазначити, що інтеріоризація професійних цінностей неможлива без адекватної системи безперервного навчання з обов'язковою освітньою складовою, яка повинна розглядатися у вигляді єдиної системи від початкової освіти до продовження освіти на робочому місці.

Список використаних джерел:

1. Орехова А. І. Проблемні аспекти дотримання етичних норм професійними бухгалтерами. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 5–9. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.5
2. Професійна етика бухгалтера: підручник. С.Ф. Голов, Я.В. Голубка, В.М. Костюченко, Р.В. Кузіна, Л.В. Чижевська, - Житомир, ПП Рута 2022. – 260 с.

Панасюк Ірина

здобувач освіти III курсу

*Відокремлений структурний підрозділ «Заліщицький фаховий коледж
імені Є. Храпливого Національний університет біоресурсів і
природокористування України»*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Аналітична робота займає певне місце в системі обліку, в основі якого, в свою чергу, лежать виробничий облік і калькулювання. Проте, поряд з обліковою, плановою та контрольною функціями, фінансовому та управлінському обліку притаманна також і аналітична функція, завдяки якій можливо достовірно оцінювати фінансовий стан підприємства, його конкурентоспроможність на ринку товарів і послуг, а також своєчасно вживати оперативних заходів щодо попередження банкрутства.

Аналітичні процедури, що проводяться в аспекті ефективного прийняття управлінських рішень доцільно поділяти на такі:

- моніторингові, призначені для тривалого аналітичного спостереження за розвитком ситуації з метою забезпечення можливості прийняття управлінських рішень, що носять упереджувальний характер;
- ініційовані, проведені аналітичними службами для уточнення виявлених при проведенні моніторингових досліджень проблемних ситуацій;
- кумулятивні, котрі характеризуються високими вимогами до оперативності їх проведення, застосуванням окремих методів обробки інформації.

Для усіх видів досліджень передбачається проведення багатостороннього аналізу досліджуваної ситуації з урахуванням динаміки її розвитку, результатів досліджень аналогічних ситуацій, а також використання науково-методичного інструментарію і технічних можливостей.

Аналіз як важлива складова обліку володіє такими функціями:

- аналітична обробка відомостей про діяльність підприємства;

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

- виявлення відхилень від планових показників, оцінка та на її основі прогнозування їх впливу на очікувані результати прибутку;
- аналіз ризиків діяльності;
- обґрунтування і прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності інвестиційних проектів;
- функціонально-професійна мотивація всіх учасників виробничої, господарської, фінансово-економічної та іншої діяльності, спрямована на забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності як підприємства в цілому, так і продукції, робіт, послуг, що є основним видом його діяльності

; – управлінський контроль.

Дослідження принципів формування обліково-аналітичних систем, дали змогу виділити наступні аспекти:

- виявлення інформаційних потреб і способів найбільш ефективного їх задоволення;
- об'єктивність відображення процесів виробництва, обігу, розподілу та споживання, використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів;
- єдність інформації, що надходить з різних джерел, а також планових даних;
- усунення надмірного дублювання в первинній інформації;
- оперативність інформації, яка забезпечується застосуванням новітніх засобів обчислювальної техніки.

Методики аналізу базуються на методах економічного аналізу. В основі методики – поділ витрат на змінні і постійні, використання маржинального доходу, котрий відіграє значну роль у достовірній оцінці діяльності підприємства і, відповідно, обґрунтуванні управлінських рішень підвищення його ефективності. Методики аналізу базуються на вивченні співвідношень між окремими групами найважливіших економічних показників.

Особливістю сучасної організації обліково-аналітичної системи підприємства при прийнятті фінансових рішень є те, що вона залежить не тільки від фази життєвого циклу, але і від стратегії розвитку підприємства, управління ризиком, а також від урахування впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Розвиток економіки країни в умовах конкуренції та змінами у бізнес-середовищі, сприяє ускладненню ведення обліку та аналізу. В умовах єдиного підходу до формування фінансової інформації (уніфікованості звітних форм, методики ведення обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності), що подається користувачам, для яких і стає актуальним розгляд різних аналітичних показників з метою прийняття управлінських рішень, що пов'язані з оцінкою фінансової стійкості, як правило, може базуватися на традиційній і альтернативній методиці аналізу.

З метою найбільш ефективного використання інформаційних ресурсів і найбільш повного задоволення потреб зацікавлених користувачів в інформації,

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

що формується в обліково-аналітичній системі пропонуємо вирішення наступних завдань:

- зосередження функцій управління в центрах прийняття рішень з метою досягнення узгодженості дій в плануванні, обліку, контролі та економічному аналізі на всіх рівнях управління: виробничих відділах, підрозділах і службах підприємства;

- делегування повноважень і відповідальності не тільки щодо лінійних і функціональних керівників, у діяльності яких повинні бути посилені саме ці функції, але й відносно облікових працівників, що здійснюють контроль за достовірністю, законністю і доцільністю господарських операцій;

- своєчасне забезпечення керівництва інформацією, котра є необхідною для прийняття управлінських рішень;

- координація роботи облікового апарату, що знаходиться в лінійних і функціональних центрах прийняття рішень;

- вдосконалення системи інформаційних зв'язків у середині підприємства;

- створення організаційних умов для розвитку та взаємопроникнення методів планування, обліку, контролю, оцінки і аналізу;

- інформаційне забезпечення фінансового планування.

Ефективність обліково-аналітичної системи залежить, насамперед, від урахування специфіки діяльності економічного суб'єкта. І оскільки в основі обліково-аналітичної системи лежить системний підхід, що дозволяє розглядати підприємство як складний об'єкт, що складається з ряду підсистем, то і обліково-аналітична система на підприємстві повинна складатися з ряду підсистем.

У загальному вигляді в обліково-аналітичній системі виділені наступні підсистеми: інформаційного забезпечення, облікова, аналітична і підсистема контролю. Всі елементи підсистем мають різні цілі, завдання, об'єкти, методи, призначені для різних користувачів інформації. Однак важливою рисою, їх об'єднує, є те, що їхня інформація використовується для прийняття рішень на підприємстві.

Таким чином, все різноманіття методів і методик аналізу в системі удосконалення обліку і аналізу сприяє ефективному вирішенню завдань як ретроспективного, поточного, так і прогнозного характеру, що гарантує підприємству стійку конкурентоспроможність на ринку. Однак, не кожному суб'єкту господарювання вдається зберегти фінансову стійкість. Це у більшій мірі пояснюється тим, що підприємства орієнтуються головним чином на дотримання вимог бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності, іноді при цьому тенденції розвитку та динаміки показників не завжди аналізується. Якщо аналіз діяльності і проводиться, то виконується в основному без урахування сучасних методів. Успіх ефективної діяльності визначається правильно обґрунтованих управлінських рішень, при якому велике значення відводиться аналітичній роботі із застосуванням сучасних методів економічного аналізу.

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Список використаних джерел:

1. Бруханський Р.Ф. Модернізація обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств : колективна монографія : у 2-х т. Дніпропетровськ : Герда, 2013. С. 21–34.
2. Будько О.В. Класифікація обліково-аналітичної інформації з метою інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства. Інноваційна економіка. 2015. № 1 (56). С. 207–212.
3. Будько О.В. Моделювання системи обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. Проблеми економіки. 2015. № 1. С. 285–291.

Панченко Ольга
старший викладач

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ
ФАКТОР ЙОГО РОЗВИТКУ

Існує думка, що бухгалтерський облік характеризується низьким рівнем інновацій, але це не так. Нині значна частина облікових процесів здійснюється автоматизовано з використанням цифрових технологій, що дозволяє налагоджувати співпрацю обліково-виробничих, управлінських підрозділів всередині підприємства та взаємодіяти із зовнішніми контрагентами, державними інституціями тощо.

Відмінності між традиційним і діджиталізованим обліком відображено в табл. 1.

Таблиця 1.

Відмінності між традиційним і діджиталізованим бухгалтерським обліком

Традиційний бухгалтерський облік	Діджиталізований бухгалтерський облік
Облікова система / програмне забезпечення як сховище інформації	Облікова система як інструмент, що полегшує ведення обліку
Введення та ручне завантаження файлів для формування звітності	Можливість синхронізації з третіми сторонами
Трудомісткі, ручні та повторювані процеси	Миттєві, цифрові та автоматизовані процеси
Звіти потребують обробки протягом декількох днів	Миттєві звіти
Недостатньо часу для аналізу інформації на запит користувачів	Нааявний час для додаткового аналітичного опрацювання та ширшого відображення інформації на запит користувачів
Інформація опрацьовується за малий часовий інтервал	Опрацювання даних за великі часові проміжки, що сприяють прийняттю обґрунтованіших рішень
Обсяги опрацювання даних та підготовки звітів залежать від кількості працівників	Обсяги опрацювання даних та підготовки звітів залежать від цифрових компетенцій працівників

Джерело: підготовлено за даними [1].

До переваг діджиталізація бухгалтерського обліку варто віднести:

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

- економію часу та підвищення продуктивності (зменшується значна частина ручної праці, що сприяє оптимізації робочого часу і надає можливість зосередитися на аналітичних процесах);
- масштабність (дозволяє обробляти великі обсяги даних);
- точність (зменшує кількість помилок при відображенні облікових даних, забезпечує послідовність облікових процесів);
- віддалений доступ (за рахунок використання хмарного обліку з'являється можливість доступу з різних пристроїв та місць).

Серед перешкод, які стоять на шляху діджиталізації бухгалтерського обліку, можна виокремити: неефективне нарощування процесу автоматизації, висока вартість хмарного програмного забезпечення, нерегулярний доступ до інтернету, ризики безпеки зберігання даних. Для подолання останніх потрібно вдосконалити законодавче регулювання даних процесів та посилити боротьбу з кіберзагрозами [3, с. 110].

Параметри, які кількісно оцінюють очікуваний ефект від впровадження програмних роботів, штучного інтелекту, блокчейну або їх комбінацій у бухгалтерському обліку, можуть бути виражені такими основними коефіцієнтами:

1. Коефіцієнт економії часу на обробку первинних документів інформує про час, витрачений на обробку одного документа, і розраховується як відношення кількості умовних одиниць часу (періодів часу) до кількості оброблених документів. Стандартною одиницею часу може бути година, робочий день (8 годин), декада, місяць, три місяці тощо.

2. Коефіцієнт помилок інформує про кількість помилок на один оброблений документ за стандартну одиницю часу й розраховується як відношення кількості документів з помилкою до кількості оброблених документів. Зменшення цього показника свідчатиме про підвищення якості обробки інформації та інтенсивну ефективність від заходів з модернізації автоматизованої обробки облікової інформації. Оберненим до цього показника є коефіцієнт надійності. Він показує кількість безпомилкових опрацювань документів на одну помилку.

3. Коефіцієнт ресурсозбереження інформує про розмір вивільнених коштів на кожну гривню додаткових коштів, витрачених на модернізацію автоматизованої обробки облікової інформації, і розраховується як відношення абсолютного відхилення витрат на обробку облікової інформації до і після модернізації до витрат, понесених підприємством на саму модернізацію і подальше обслуговування програм, що використовуються, за стандартну одиницю часу (рік) [2].

Отже, діджиталізація бухгалтерського обліку має важливе значення як безпосередньо для бухгалтерів, так і для управлінського персоналу і зовнішніх контрагентів, оскільки дозволяє спростити основні процеси збору, обробки, відображення облікових даних для формування звітності та процеси обміну

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

інформацією. Зважаючи на потреби в діджиталізації облікових процесів цифрової трансформації вимагає і сама професія бухгалтера. Нині фахівцям необхідно змінити парадигму власного підходу та постійно вдосконалювати технологічну грамотність, щоб залишатися затребуваними на ринку.

Список використаних джерел:

1. Bogasiu I.-R., Ardelean N. Advantages and Disadvantages of Digitalisation in Accounting. *EIRP Proceedings*. 2021. № 16 (1). P. 294-299.
2. Gnatiuk T., Shkromyda V., Shkromyda N. Digitalization of accounting: implementation features and efficiency assessment. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2023. Vol. 10. № 2. P. 45-58. Doi: 10.15330/jpnu.10.2.45-58.
3. Petchenko M., Fomina T., Balaziuk O., Smirnova N., Luhova O. Analysis of trends in the implementation of digitalization in accounting (Ukrainian case). *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1 (48). P. 105-113. Doi: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3951>.

Рагуліна Анастасія,

здобувач вищої освіти, бакалавр обліково-фінансового факультету

Стамат Вікторія,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ПРОДУКТИВНОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Цифровізація є однією з ключових тенденцій у розвитку сучасного суспільства, вона значно змінює парадигму функціонування різних галузей, включаючи аграрну сферу. Впровадження цифрових технологій має значний потенціал для трансформації сільського господарства і поліпшення його продуктивності та стійкості. Інтеграція цифрових інструментів та технологій у виробничі процеси дозволяє аграріям отримувати точну та актуальну інформацію, аналізувати великі обсяги даних та приймати виважені рішення на кожному етапі виробництва.

Дослідження даного питання можна розглянути в наукових працях Шпичака О.М., Шенгерій Т.О., Самсонової В.В., Жука В.М., Могилової М.М.

З розвитком науково-технічного прогресу спостерігається інтенсифікація впровадження Інтернет-маркетингу. Це явище має значні переваги, адже таким чином споживачі отримують велику кількість інформації про товари чи послуги, підвищується результативність, охоплення цільової аудиторії розширюється, а також зростає глобальна пропозиція та попит на аграрну продукцію [1, с. 128]. Розглянемо модель етапів впровадження цифрових технологій в управлінні аграрною сферою (рис.1):

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Етапи впровадження цифрових технологій до аграрної сфери

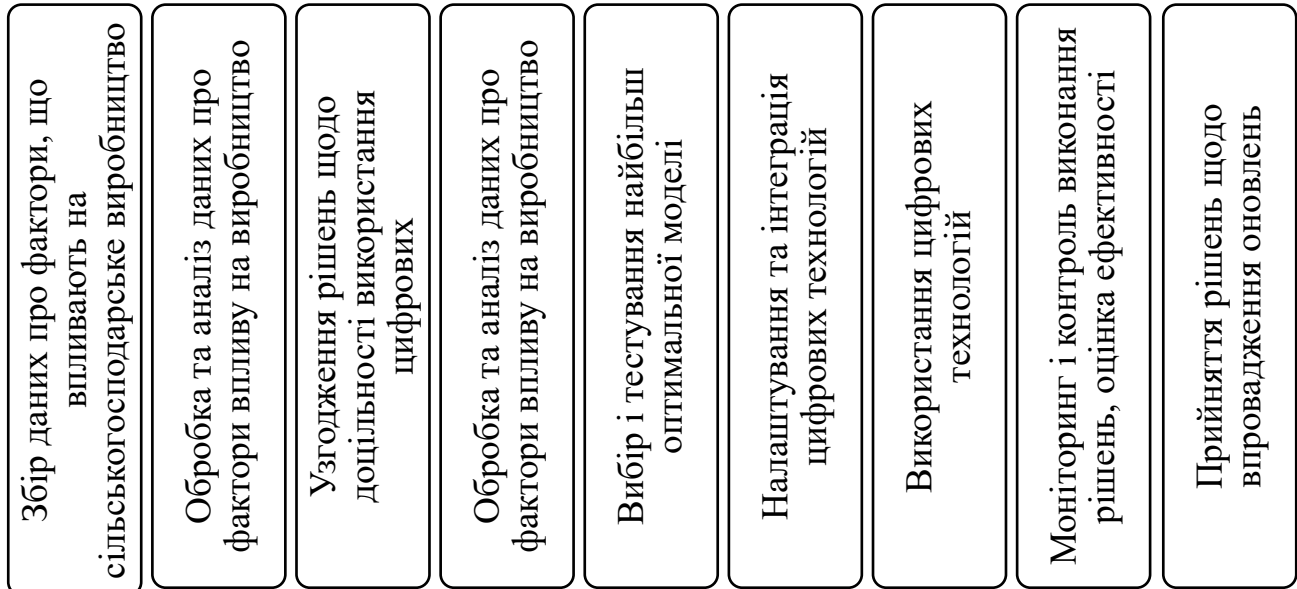

Рисунок 1. Етапи впровадження цифрових технологій до аграрної сфери

Джерело: побудовано авторами з використанням джерела [2, с. 4].

Як бачимо, впровадження новітніх технологій – це комплексний процес, який включає кілька етапів для ефективної інтеграції технологій в агро господарство. Цей цикл вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін в технологічному середовищі.

Важливо зазначити як цифрові технології впливають на аналітичне забезпечення аграрної сфери, як це відбивається на продуктивності галузі та які перспективи відкриваються завдяки впровадженню інновацій в аграрному господарстві. Цей аспект дозволить зрозуміти ключові виклики та можливості, які стоять перед аграріями в умовах сталого розвитку та глобальних технологічних трансформацій.

На сьогодні існує велика кількість програмних продуктів для ведення діяльності в аграрній сфері, що значно полегшує цей процес. Наприклад, BAS АГРО. Бухгалтерія, М.Е.ДОС, ІН-АГРО тощо. Розглянемо детальніше перший варіант. BAS АГРО. Бухгалтерія [3] – це програмне забезпечення призначене для автоматизації управління діяльністю середніх і великих підприємств в галузі сільського господарства різних організаційно-правових форм.

Функціонал програми розповсюджується на наступні галузі:

- рослинництво
- тваринництво
- птахівництво
- обробка агропромислової продукції
- реалізація отриманого продукту.

Напрям 3 «Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку»

Розроблене програмне забезпечення дозволяє автоматизувати облік у двох ключових аспектах: бухгалтерському та податковому. Програма передбачає підготовку стандартизованої звітності для комерційних структур, які функціонують у галузі агропромислового комплексу, або в тих, що зосереджені на оптовій та роздрібній торгівлі сільськогосподарською продукцією. Також програма враховує тих, хто надає послуги в суміжних галузях, таких як переробка продукції, виконання робіт на замовлення, комісійна та субкомісійна торгівля.

Інша програма, ІН-АГРО [4], орієнтується на керування торгівлею зерном. Система забезпечує керівництву компанії необхідні інструменти для ефективного управління всіма аспектами її діяльності, зокрема:

- Розробка стратегій ціноутворення в комерційній діяльності.
- Складання бюджетів для оптимальних закупівель і продажів.
- Робота з укладанням та плануванням контрактів.
- Моніторинг якості продукції.
- Управління закупівлями, торговими представниками та філіями, включаючи логістичний аспект.
- Ефективне управління грошовими коштами та оперативний облік.
- Ведення бухгалтерського і податкового обліку.

Як бачимо, ІН-АГРО дозволяє створити єдину інтегровану систему управління підприємством, що охоплює планування виробництва, оперативний контроль виконання завдань, відстеження стану активів, матеріальних і фінансових ресурсів, а також проведення аналізу результатів діяльності.

Отже, впровадження цифрових технологій в аграрну сферу відіграє ключову роль у покращенні аналітичного забезпечення цього сектору. Одним із ключових аспектів впливу цифровізації на аналітичне забезпечення є збільшення доступності та обробка великого обсягу даних. Аграрії можуть використовувати аналітичні інструменти для збору, обробки та аналізу інформації, що дозволяє їм приймати обґрунтовані рішення з урахуванням всіх аспектів виробництва.

Застосування сучасних технологій в аграрному господарстві також сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, зменшенню витрат і покращенню якості продукції. Аналітичне забезпечення на основі цифрових рішень дозволяє аграріям точно регулювати процеси виробництва, уникати стратегічних помилок та впроваджувати інноваційні підходи.

Загалом, вплив цифровізації на оптимізацію продуктивності аналітичного забезпечення аграрної сфери є суттєвим та перспективним. Розширення можливостей аналізу даних, автоматизація процесів та використання інноваційних технологій створюють необхідні умови для сталого розвитку аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення ефективного використання природних ресурсів. Це сприяє підвищенню продуктивності, оптимізації витрат та створенню стійкого та конкурентоспроможного аграрного господарства.

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

Список використаних джерел

1. Стамат В., Феттер А. Державно-приватне партнерство з використанням інтернет-маркетингу в аграрній сфері економіки України. Інституційний репозитарій Миколаївського національного аграрного університету: Головна сторінка. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jsui/handle/123456789/14138> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Tsvetkova I. I., Vakhovskaya M. Y. The use of digital technologies in agricultural management. E3S web of conferences. 2023. Vol. 392. P. 01028. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202339201028> (date of access: 19.11.2023).
3. BAS АГРО. Бухгалтерія. Финсофт - программы для автоматизации бизнеса и бухгалтерии в Украине. URL: <https://finsoft.ua/products/bas-agro-buh> (дата звернення: 19.11.2023).
4. Управління торгівлею зерном (Зернотрейдер) ► ІН-АГРО. РАСК. ІН-АГРО. URL: <https://inagro.com.ua/inagro-zernotreider> (дата звернення: 19.11.2023).

Сливінська Оксана

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Важливу роль в успішному функціонуванні банків відіграє інформаційне забезпечення. Саме розвиток інформаційного забезпечення є сьогодні, з одного боку, об'єктивно необхідною передумовою, а з іншого – невід'ємною умовою для становлення й удосконалення системи управління в банках.

Найважливішою інформацією, яка підтримує процеси управління, є економічна інформація. Під економічною інформацією слід розуміти безперервний і цілеспрямований добір відповідних інформаційних показників, які використовують при прийнятті управлінських рішень.

Основою економічної інформації є облікова інформація, на яку припадає майже 90 % її обсягу. Обліковою (бухгалтерською) інформацією є відомості про господарські операції банківської установи, зафіксовані в носіях облікової інформації. Цінність облікової інформації визначається можливостями, які вона надає для прийняття ефективних управлінських рішень, оскільки відіграє провідну роль в управлінні потоком економічної інформації.

Правильно сформована бухгалтерська інформація відіграє важливу функцію в системі захисту комерційного банку від банкрутства., оскільки підвищує якість керування банком та активно впливає на зміну характеру управлінських рішень відповідно до умов конкуренції, нестабільності фінансових ринків, які негативно позначаються на рівні ризикованості банківської діяльності [2, с. 50].

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку обліковою вважають інформацію про стан, структуру і рух майна організації та джерела його утворення, господарські процеси і результати фінансової та виробничо-господарської діяльності організації [3].

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Специфіка облікової інформації полягає в тому, що вона є основною інформацією, яка надходить від об'єкта управління до його суб'єкта, а її значення полягає в можливості суб'єкта здійснювати попередній, поточний і подальший контроль за об'єктом.

Облікова система виступає важливим інструментом управління діяльністю банківської установи, який поєднує об'єктивні передумови цієї діяльності із суб'єктивними діями посадовців, покликаних до практичної реалізації цієї системи. Отже, дані про фінансово-господарську діяльність банку є входом до інформаційної системи, а необхідна інформація для осіб, які приймають рішення і контролюють процес його виконання, – виходом із системи [4, с. 29].

Володіючи широким спектром облікової інформації, керівний склад банківських працівників має можливість обґрунтовувати доцільність раціональних зміни у стратегії й тактиці ведення банківського бізнесу.

У банківських установах облікову інформацію опрацьовують в автоматизованому режимі з використанням сучасних інформаційних комп'ютерних технологій. Тривалість періоду збору та обробки облікової інформації називають циклом, оскільки процес збирання й обробки облікової банківської інформації постійно повторюється з новими даними стосовно кожного наступного облікового періоду. У циклі можна виділити кілька послідовних фаз: сама господарська операція; опрацювання інформації в обліковій системі впродовж облікового періоду; складання фінансових звітів на кінцевій фазі.

На відміну від підприємств, банки складають баланс щодня. День для банківських установ є найкоротшим обліковим періодом, після закінчення якого повторюється обліковий цикл. Отже, упродовж кожного наступного звітного періоду облікова система повинна нагромаджувати та опрацьовувати нову інформацію про всі проведені банком операції.

Результативність облікового процесу визначається чіткістю постановки оперативних, тактичних і стратегічних управлінських завдань, а отримана інформація позитивно впливає на обґрунтування напрямів і варіантів їх розв'язання.

Облікова інформація повинна містити максимум відомостей, які були б корисними для зацікавлених осіб, а також надавати необхідні пояснення, щоб не дезорієнтувати тих, хто буде нею користуватися. Зацікавленими користувачами інформації, яка формується в бухгалтерському обліку, є особи, які потребують інформації про конкретну банківську установу і мають достатні знання для того, щоб зрозуміти, оцінити і використати таку інформацію.

Внутрішніми користувачами облікової інформації банку є акціонери банку, Рада банку, Правління банку, внутрішні аудитори та банківські працівники.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Облікову інформацію внутрішні користувачі використовують для планування, оцінки та контролю за щоденними операціями банку. Керівництво банку задовольняє свої інформаційні потреби при оцінюванні фінансового стану банку, розробленні стратегії розвитку банківського бізнесу та прийнятті поточних управлінських рішень щодо доцільності здійснення окремих банківських операцій і впровадження нових банківських продуктів.

Зовнішніми користувачами облікової інформації є Національний банк України, наявні та потенційні інвестори, банки-кореспонденти, клієнти, податкові та статистичні органи. Узагальнену у фінансовій звітності облікову інформацію використовують для оцінки минулих подій та при прогнозуванні майбутніх результатів діяльності банку.

Потреби користувачів щодо облікової інформації про діяльність банку, безумовно, не є однотипними. Спільним, що об'єднує всіх користувачів, є бажання потенційного клієнта отримати правдиву інформацію стосовно надійності та фінансової стабільності конкретного банку для вирішення питання: можна йому довірити власні кошти чи не варто.

Спеціалісти виділяють декілька якісних показників, на які повинна спиратися облікова інформація. Основними властивостями облікової інформації вважається її доречність і вірогідність [5, с. 145]. Під доречністю розуміють те, що облікова інформація повинна мати змогу впливати на прийняття рішень. Вірогідність означає, що облікова інформація має бути точною, неупередженою і підлягає перевірці.

Ф.Ф. Бутинець відзначає, що облікова інформація характеризується безперервністю, циклічністю (облікова інформація зазнає однакової обробки за одні й ті ж часові періоди, але її зміст і числове наповнення змінюються), масовістю (наявність однорідних масових арифметичних операцій при обробці), суттєвістю (не потрібно втрачати час на облік незначних фактів), складністю розрахунків (середня кількість арифметичних, логічних та інших дій, що припадають на одну форму показника, і чим вони складніші, тим більше часу потрібно на автоматизацію даного завдання чи комплексу завдань) [1, с. 94].

П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Положення «Про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України» виділяють чотири основні якісні характеристики інформації: дохідливість, доречність, достовірність та зіставність [3, с.10].

Таким чином можна стверджувати, що необхідність збирання, систематизації й обробки великого обсягу різноманітної інформації, а також постійного проведення моніторингу ситуації, коригування на основі його результатів раніше розробленого фінансового плану, обліку значного обсягу додаткової інформації вимагає розробки інформаційної системи управління банківською діяльністю.

Напряв 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Список використаних джерел:

1. Інформаційні системи і технології в обліку: підручник. / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, В.В. Євдокимов, С.В. Легенчук; за ред. Ф. Ф. Бутинця Вид. 2-е, перероб. і доп. Житомир: ПП «Рута», 2002. 544 с.
2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік в управлінні банком. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 7. С. 49-51.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. №87.
4. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія і практика: моногр. К.: КНЕУ, 2002. 286 с.
- Велш Глен А. Основи фінансового обліку. Пер. з англ. К.: Основи, 1997. 943 с.
5. Про організацію бухгалтерського обліку і звітності в банківських установах України: положення, затверджене постановою Правління НБУ від 30.12.98 № 566. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0056-99.9> (дата звернення 24.11. 2023 р.).

Слободян Тетяна,
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Стамат Вікторія
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Безпека економічної діяльності є однією з головних складових успішної діяльності підприємств різних сфер економіки. Вона залежить від того [1], наскільки ефективно керівники та фахівці здатні уникати потенційних загроз та запобігати шкідливим наслідкам від певних негативних чинників зовнішнього й внутрішнього середовища.

Для забезпечення ефективного управління економічною безпекою необхідно мати систему обліково-аналітичного забезпечення, яка дозволить збирати, обробляти та аналізувати інформацію про фінансовий стан підприємства.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення полягає в тісному взаємозв'язку між підсистемою бухгалтерського обліку та підсистемою економічного аналізу [1].

Одним з основних інструментів обліково-аналітичного забезпечення є бухгалтерський облік. Він включає в себе ряд процедур, таких як складання фінансової звітності, контроль за оборотними коштами, управління податковими платежами та інші.

Механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств – це сукупність законодавчих актів, правових норм, стимулів та мотивів, методів та засобів, за допомогою яких здійснюється відповідна діяльність у сфері обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств [2].

Даний механізм передбачає наступне [2]:

1. Збір інформації
2. Методи узагальнення інформації
3. Оцінка та аналіз достовірності інформації
4. Методи представлення інформації до користувачів
5. Достовірна оцінка рівня та стану економічної безпеки підприємства;
6. Достовірна оцінка рівня та стану економічної безпеки потенційних партнерів та конкурентів, які можуть впливати на економічну безпеку підприємства своєю діяльністю.

Система обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств має такі функціональні складові:

— інформаційна складова забезпечує збір, обробку, накопичення та оцінку інформації щодо фактів та показників господарського життя, факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, оцінює рівень та стан економічної безпеки підприємства, потенційних партнерів та конкурентів, формує тактику та стратегію протидії загрозам підприємству, а також його прогресивного розвитку.

— правова складова передбачає створення організаційно-правових механізмів функціонування системи забезпечення обліку та аналізу економічної безпеки підприємств, включаючи чинне законодавство України, постанови Кабінету Міністрів України, корпоративні статuti та інші нормативні документи підприємств.

— методична складова забезпечує використання різних методів. Тобто спосіб, у який виконуються певні завдання або застосовуються певні процедури для досягнення цілей.

— технологічна складова – наявність сучасних передових технологій збору, зберігання, обробки, систематизації та подання інформації користувачам.

— організаційна складова – це побудова з організаційної точки зору обліку, аналізу та управління діяльністю підприємства, служби економічної безпеки підприємства.

Ще одним важливим аспектом обліково-аналітичного забезпечення є фінансовий аналіз. Цей інструмент дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, виявити його слабкі та сильні сторони, а також зробити прогнози щодо майбутнього розвитку. Фінансовий аналіз включає в себе ряд методик, таких як аналіз балансу, рентабельності, ліквідності та інші.

Крім того, для ефективного управління економічною безпекою підприємства необхідно мати систему внутрішнього контролю. Це включає в себе встановлення процедур та правил, які дозволяють уникнути фінансових ризиків та зловживань. Внутрішній контроль може бути забезпечений за допомогою автоматизованих систем, контролю за доступом до фінансової інформації та інших заходів.

Обліково-аналітичне забезпечення є складовою інформаційного забезпечення підприємств та невід'ємною інформаційною системою. Головним є

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

забезпечення зацікавлених користувачів якісною та своєчасною економічною інформацією. Відповідно до цього визначення та її ролі в процесі забезпечення безпеки підприємства в економічній сфері аналітична та облікова інформація повинна відповідати таким вимогам [3]: достовірність, точність, своєчасність, ретроспективність, адекватність, цінність, лаконічність, релевантність, конфіденційність, повнота, конкурентоздатність, багатофункціональність.

Загалом, вимоги до формування економічної безпеки підтверджуються основними засадами бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які визначені нормами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України» [4], зокрема принципи повного охоплення та переваги сутності над формою.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» принцип повного охоплення передбачає, «...що фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій і подій, які можуть вплинути на рішення, прийняті на її основі...» [4]. Відповідно, якісний зміст обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства має охоплювати аналітичні дані, які зараз не відображаються у фінансовій звітності.

Організація обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства створюється для того, щоб виконувались необхідні умови для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері протидії різноманітним загрозам. У сучасних умовах процес організації збирання, обробки та узагальнення облікової інформації максимально автоматизовано. Процес автоматизації передбачає можливість збору та обробки облікової інформації за допомогою спеціалізованого комп'ютерного програмного забезпечення, а також формування аналітичних звітів за різними аспектами в залежності від потреб управлінського персоналу.

Система облікового та аналітичного забезпечення економічної безпеки постійно трансформується під впливом розвитку інформаційних технологій та вимог до облікової інформації. Основою такої підтримки є дані бухгалтерського обліку та звітності, а також публічні джерела інформації про ситуацію на ринку, яка також базується на публічних звітах. У свою чергу, забезпечення якості облікової інформації, ефективна організація обліково-управлінських процесів є невід'ємною частиною як аналітичної, так і управлінської складових системи формування належного рівня економічної безпеки підприємства. Інформаційне забезпечення таких процесів має бути не тільки повним і достовірним, але й економічно доцільним і актуальним за своїм змістом, бути дуже корисним. Формування власних баз даних і спеціалізованих форм управлінської звітності, описових елементів ведення бізнесу створить передумови для швидкого реагування на посилення впливу внутрішніх або зовнішніх загроз на бізнес. За таких умов виникає необхідність посилення вимог до кваліфікації та відповідальності облікових працівників, усвідомлення ними сутності та

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

важливості оволодіння новітніми методами узагальнення облікової інформації, облікових оцінок, аналізу зведеної інформації.

Отже, можемо зазначити, що обліково-аналітичне забезпечення є важливим інструментом управління економічною безпекою підприємства. Воно дозволяє збирати та аналізувати фінансову інформацію, приймати обґрунтовані управлінські рішення та запобігати фінансовим ризикам. Тому керівництво будь-якої компанії повинно надавати цьому питанню належну увагу та ресурси для його вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства. *Опорний конспект лекцій*. Тернопіль : ТНЕУ, 2017.
2. Скорук О.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства. *Конспект лекцій*. Луцьк, 2021. 94 с.
3. М.М. Бенько. Обліково аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : підручник. Київ : Ліра-К, 2021. 560 с.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

*Тищенко Анастасія
студентка 2 курсу,*

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Михайленко Анна

*старший викладач кафедри обліку і оподаткування
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Чим частіше проводиться інвентаризації каси та касових операцій на підприємстві, тим менше помилок, порушень законодавства та зловживань виявляють фіскальні органи [1].

Метою проведення інвентаризацій є встановлення відхилень облікових даних від фактичної наявності господарських засобів, що може бути спричинено помилками в обліку, природними втратами або псуванням матеріальних цінностей, зловживанням матеріально відповідальних осіб тощо.

Серед завдань інвентаризації слід відзначити:

- забезпечення контролю за наявністю і станом майна, його рухом, використанням матеріальних, фінансових, нематеріальних, природних та енергоресурсів відповідно до затверджених норм, плану тощо;
- виявлення майна, що втратило свої споживчі властивості, зіпсованого, невикористаного і непотрібного у господарстві, а також того, що знаходиться поза обліком;
- виявлення стану розрахунків, встановлення фактичної наявності або підтвердження розмірів дебіторської заборгованості;

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

- виявлення понаднормово використаних та невикористаних матеріальних цінностей;
- перевірку дотримання правил і умов збереження майна;
- контроль за станом обліку і звітності матеріально відповідальних осіб;
- перевірку дотримання діючих положень про матеріальну відповідальність [2].

При плануванні інвентаризаційної роботи розглядають два види планування:

- короткотермінове планування (планування кількості та черговості проведення інвентаризацій за об'єктами);
- оперативне планування кожної окремо взятої інвентаризації [3].

Залучення кваліфікованого персоналу - це найбільш проблематичне питання будь-якого ВЗО.

Голова та члени інвентаризаційної комісії (робочих комісій) забезпечують дотримання правил проведення інвентаризації, повноту та точність внесення до інвентаризаційного опису (актів інвентаризації) даних про фактичні залишки активів та повноту відображення зобов'язань, правильність і своєчасність оформлення матеріалів інвентаризації [4].

Відповідальність за виконання документа несуть особи, зазначені у розпорядчому документі (наказі, розпорядженні), резолюції керівника, безпосередні виконавці. Коли документ виконується кількома працівниками, відповідальним за організацію виконання є перший зазначений у резолюції.

Безпосередній контроль за виконанням документів покладається на канцелярію. У структурних підрозділах безпосередній контроль за виконання документів здійснює секретар [5].

Особливу увагу під час інвентаризації слід звернути на таке:

- Усі надходження й видачі готівки мають бути занесені до касової книги (типова форма КО-4).

• Прибуткові касові ордери й квитанції до них та видаткові касові документи бухгалтер повинен виписувати лише чорнильною або кульковою ручкою, за допомогою друкарських машинок, комп'ютерних засобів чи іншими способами, які забезпечують їх надійне зберігання протягом установлених термінів.

• Бухгалтерія повинна зареєструвати прибуткові й видаткові касові ордери у журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (типова форма КО-3).

• На наявність, правильність і своєчасність заповнення Книги обліку прийнятих та виданих касиром грошей (типова форма КО-5).

• На наявність, правильність і своєчасність заповнення Журналу реєстрації посвідчень на відрядження й дотримання граничних термінів відрядження.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

- Приймання готівки за прибутковими та її видача за видатковими касовими ордерами може проводитися тільки в день їх складання.
- Виправлення помилок у прибуткових та видаткових касових документах забороняється (такий документ вважається недійсним).
- На наявність на прибуткових касових ордерах та видаткових касових документах усіх реквізитів, дозвільних підписів, підписів касира та осіб, які отримують кошти (підписують одразу ж після одержання або видачі за цими документами готівки), наявність на доданих до них документах штампа або напису касира "Оплачено" із зазначенням дати (число, місяць, рік). Якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, заявах, рахунках тощо є дозвільний напис керівника, то в такому випадку підпис керівника на самому ордері є необов'язковим.
- На наявність у платіжних відомостях на виплату заробітної плати, пенсій, стипендій проти прізвищ фізичних осіб, яким не здійснено виплату належної суми, штампів або написів: "Депоновано". Наприкінці відомості обов'язково мають бути написи про фактично виплачену та невиклачену (депоновану) суми, включені до конкретної платіжної відомості.
- На наявність реєстрів депонованих сум.
- На наявність видаткових касових ордерів на фактично видані суми за платіжними відомостями.
- Виправлення у касовій книзі не допускаються. Але якщо вони все ж є, то мають бути засвідчені підписом касира та головного бухгалтера або особи, яка його заміщує.
- Усі касові документи повинні бути укомплектовані в хронологічному порядку, пронумеровані й переплетені в окремі папки [1].

Інвентаризація грошових коштів на підприємстві є необхідним етапом для забезпечення фінансової стабільності та достовірності обліку. Виконання інвентаризації з урахуванням вищезазначених особливостей дозволить підприємству ефективно управляти грошовими ресурсами та вчасно виявляти можливі ризики та невідповідності.

Список використаних джерел:

1. Порядок проведення інвентаризації каси. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/16652/>
2. Особливості проведення інвентаризації в сільськогосподарських підприємствах URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2508>
3. Планування інвентаризації URL: <https://finance-credit.news/buhgalterskogo-ucheta-osnovyi/planuvannya-inventarizatsiji-64436.html>
4. Склад та повноваження інвентаризаційних комісій URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-hozyajstvennye-operacii-9-sozdanie-inventarizacionnoj-komissii>
5. Організація контролю за виконанням документів URL: <https://buklib.net/books/33255/>

Тищенко Анастасія,
студентка 2 курсу,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Дворник Інна, к.е.н., доцент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, подолавши численні виклики економічного та політичного характеру, стикається з новим випробуванням – воєнною ситуацією, яка неминуче впливає на всі сфери її функціонування, зокрема на макроекономічні показники. Поглиблення конфлікту та введення воєнного стану суттєво змінюють умови економічної діяльності, викликаючи значні коливання у таких ключових секторах, як виробництво, інвестиції, зовнішньоекономічна діяльність та інші.

У даному контексті аналіз дослідження спрямований на розкриття взаємозв'язків між економічними показниками та динамікою воєнного конфлікту в Україні. Першим ключовим макроекономічним фактором є інфляція.

Індекс інфляції в Україні у жовтні 2023 склав 100,8 %.

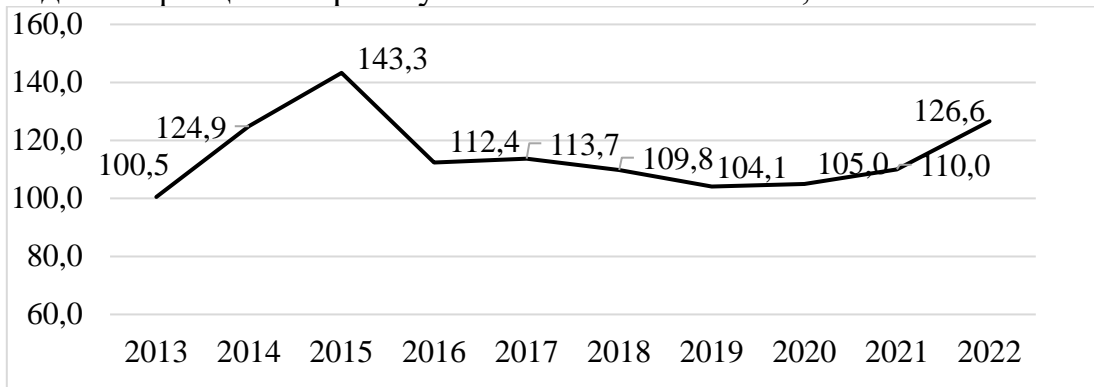

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції

Мінімальна заробітна плата — це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може встановлюватися оплата за виконану працівником місячну норму робіт.

Середня заробітна плата — макроекономічний показник, що обчислюється як середнє арифметичне значення заробітних плат певної групи працівників.

Прожитковий мінімум — це вартісна оцінка споживчого кошика, що містить мінімальні набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, необхідних для збереження здоров'я людини і забезпечення її життєдіяльності.

Відповідно до пп.4 п.2 ст.41 Бюджетного кодексу до вступу в силу Закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний період прожитковий мінімум застосовується в розмірах і на умовах, що діяли в грудні попереднього бюджетного періоду [1].

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

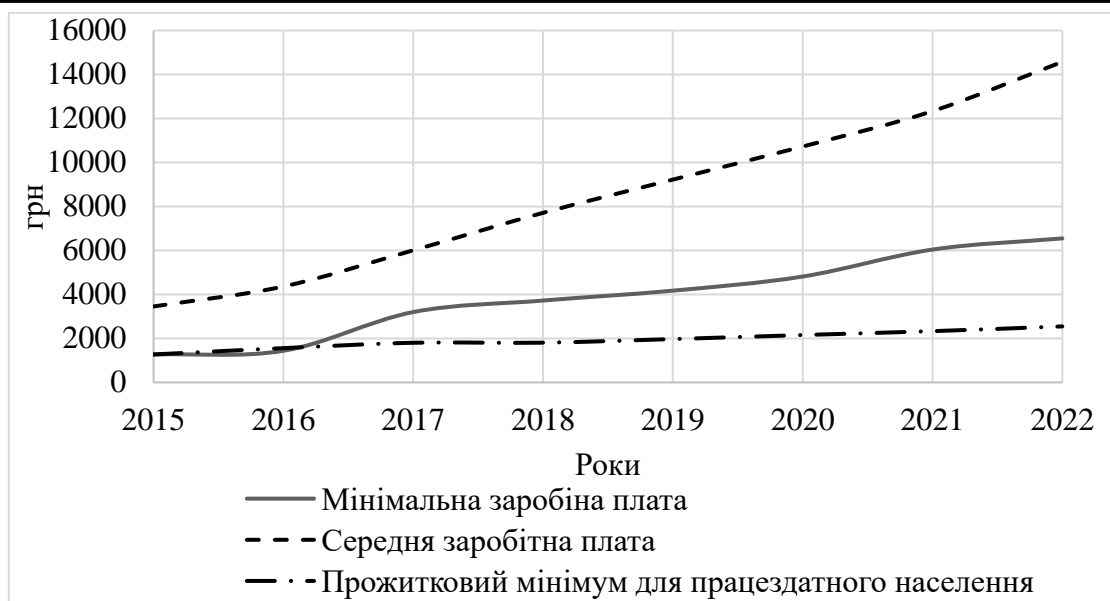

Рис 1. Динаміка мінімальної та середньої зарплатної плати і прожиткового мінімуму

Співвідношення мінімальної та середньої зарплатної плати до прожиткового мінімуму для працездатного населення вказує на те, наскільки ці рівні зарплатної плати можуть забезпечити достойний рівень життя.

Мінімальна зарплатна плата у Франції на 2023 рік становить 69 655,65 грн [2], а в Україні складає 6700 грн.

Розрізняють номінальний і реальний ВВП. Номінальний, або абсолютний ВВП визначається в поточних (фактичних) цінах даного року. Реальний ВВП (з поправкою на інфляцію) визначається в цінах попереднього (або будь-якого іншого базового) року. У реальному ВВП, таким чином, враховується, в якій мірі зростання ВВП виявляється реальним зростанням виробництва, а не зростанням цін.

Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі [1].

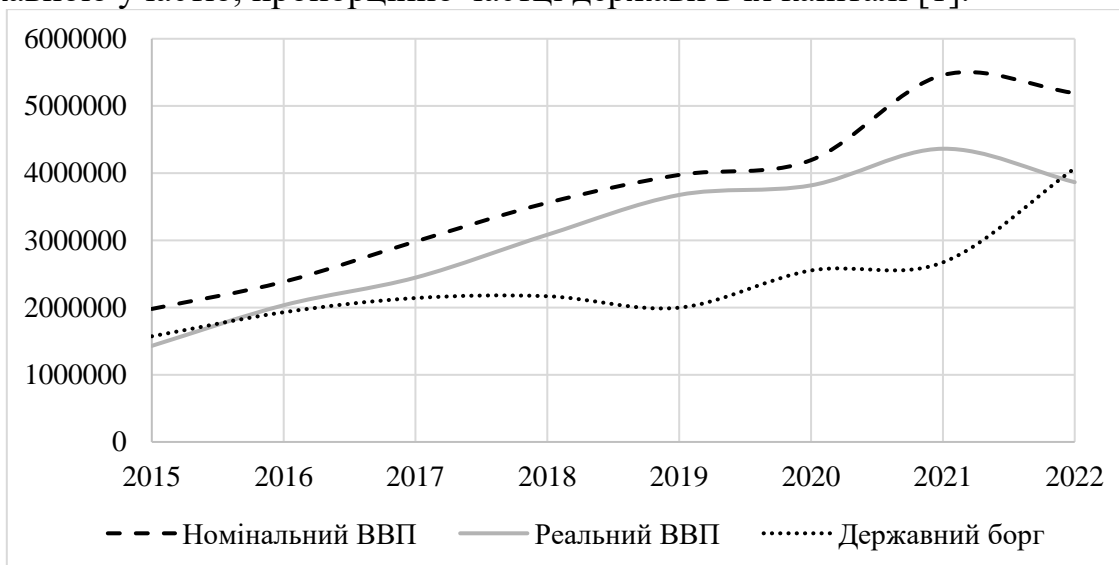

Рис 2. Динаміка номінального, реального ВВП та державного боргу

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Номинальний та реальний ВВП свідчать про загальний розвиток економіки України з 2015 по 2022 рік. Зростання державного боргу у 2022 році вказує на потенційні фінансові ризики. Важливо виважено управляти борговим навантаженням, зберігаючи фінансову стійкість та економічну безпеку.

Державний борг Франції в 2020 році становив 115,7% річного ВВП [3], а України – 60,85%.

Економічна ситуація в Україні у жовтні 2023 року ускладнена воєнним станом та високим рівнем інфляції. Низькі рівні заробітної плати та відмінності в економічних показниках порівняно з іншими країнами можуть створювати виклики для соціально-економічного розвитку. Управління державним боргом та заходи з контролю інфляції можуть виявитися ключовими для забезпечення стабільності економіки в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Мінфін. Індекс інфляції. Мінімальна заробітна плата. Середня заробітна плата. Прожитковий мінімум. ВВП та державний борг. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2023/>
2. Економіка Франції. Статистика онлайн. URL: <https://take-profit.org/statistics/countries/france/#group5>
3. Франція з безпрецедентно високим державним боргом вперше за більш, ніж 70 років URL: <https://news.eurabota.ua/uk/france/economy/francija-z-bezprecedentno-visokim-derzhavnim-borgom-vpershe-za-bilsh-nizh-70-rokiv/>

Царук Наталія
к.е.н., доцент

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОБЛІК ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Виробництво продукції тваринництва є одним із основних видів господарської діяльності значної частини аграрних підприємств країни. Особливість даної галузі полягає у тому, що в ній використовують біологічні активи.

Методологічні засади організації даних бухгалтерського обліку про біологічні активи тваринництва та одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові активи й сільськогосподарську продукцію на сьогоднішній день регламентується П(С)БО 30 «Біологічні активи» [3], який був введений в дію ще в 2007 році, та Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку біологічних активів [2].

У тваринництві витрати обліковують за видами і групами тварин, від яких одержують конкретну продукцію. Тому об'єктами обліку витрат є групи тварин, а об'єктами визначення собівартості - конкретні види продукції.

Аналітичні рахунки відкривають у Виробничому звіті або Книзі обліку виробництва. Витрати обліковують за встановленими статтями, а вихід продукції - за її назвою за кількістю та сумою.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Для синтетичного обліку витрат і виходу продукції тваринництва використовують рахунок 23 "Виробництво", субрахунок 232 "Тваринництво". Це активний калькуляційний рахунок, за дебетом якого відображають витрати на виробництво, а за кредитом - вихід продукції.

Відповідно до нормативно-правових актів у сфері бухгалтерського обліку перелік об'єктів обліку витрат, як одного з елементів облікової політики, визначається підприємством самостійно. Для сільськогосподарських підприємств перелік об'єктів обліку витрат наведено в Методичних рекомендаціях з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджених наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132 [1].

Облік витрат у галузі тваринництва рекомендується вести за такими статтями витрат: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; засоби захисту тварин; корми; роботи та послуги; витрати на утримання основних засобів (амортизація, паливо, будівельні матеріали тощо) ; витрати на управління і обслуговування виробництва та інші.

Особливість первинних об'єктів обліку витрат полягають у тому, що до визначеного етапу виробництва вони виступають в якості ознаки або фактора, за якими групуються витрати (ресурси підприємства), а в момент передачі їх у виробництво переходять в категорію витрат і формують собівартість виготовленої продукції (затрати праці та матеріальних ресурсів, затрати на утримання та експлуатацію машин, обладнання, споруд тощо).

До складу виробничих ресурсів сільськогосподарського підприємства відносять запаси на складах, в коморах цехів, а також інших виробничих підрозділах, які, пройшовши через різні стадії технологічного процесу виробництва, набувають форми продуктів праці.

Важливим моментом при виділенні деяких первинних об'єктів обліку витрат є їх оцінка, оскільки до певного етапу виробничого процесу вони знаходяться в категорії короткострокових біологічних активів рослинництва. Відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції здійснюється за справедливою (ринковою) вартістю [3].

Для формування оперативної та достовірної інформації про витрати підприємства для потреб управління необхідно правильно відобразити дані в системі рахунків бухгалтерського обліку. Удосконалення обліку виробництва продукції тваринництва передбачає предметну диверсифікацію аналітичних рахунків, їх побудову відповідно до виділених об'єктів витрат, що дасть змогу формувати інформацію, адекватну сучасним вимогам управління. Базовим джерелом для формування повної інформації за об'єктами обліку витрат є управлінський облік, оскільки в його межах формується оперативна інформація, що є максимально наближеною до виробничих реалій.

Напря́м 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Таким чином, вибір об'єктів обліку витрат, об'єктів калькулювання собівартості продукції та калькуляційних одиниць обумовлюються особливостями технологічних процесів виробництва та характером продукції, що виробляється. Інформація, згрупована за обраними об'єктами обліку витрат, повинна відповідати вимогам управління та слугувати основоположним базисом для калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції. Результатом необґрунтованого вибору об'єктів обліку витрат та недотримання порядку формування номенклатури об'єктів калькуляції є спотворення фактичної виробничої собівартості конкретних виробів і знеособлення витрат по відношенню до даного виду продукції, що є ключовою проблемою обліку виробництва та калькулювання собівартості продукції тваринництва. В сучасних реаліях господарювання на конкретному сільськогосподарському підприємстві під час визначення об'єктів обліку витрат необхідно виходити не лише із загальноприйнятих правил, а й враховувати власну специфіку. При цьому одержують різні характеристики, тому встановлювати об'єкти обліку витрат індивідуально кожним підприємством пропонується, виходячи із представленої номенклатури, з метою отримання інформації, придатної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та залежно від мети калькулювання.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Міністерства аграрної політики від 18.05.2001 року № 132 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.122.0>

2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені Наказом Міністерства фінансів від 29.12.2006 року № 1315 із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України від 22.12.2008 року № 1524 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=93360

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 30 «Біологічні активи», затверджене наказом Мінфіну України від 18.11.2005 року № 790 із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України від 11.12.2006 року № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92&ArtID=117>

Юзденська Ангеліна

здобувач ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»,

Волкова Валерія

к.е.н., доцент економічних наук кафедри фінансів і банківської справи

ДонНУ імені Василя Стуса

ДОБРОВІЛЬНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Медичне страхування є важливим елементом системи охорони здоров'я. Воно забезпечує громадянам доступ до медичних послуг у разі потреби. Проблеми медичного страхування в Україні очевидна, і вирішення цих проблем є важливим завданням для уряду та суспільства в цілому. Спільні зусилля у

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

напрямку покращення медичного страхування можуть сприяти покращенню стану системи охорони здоров'я та якості життя громадян.

Медичне страхування є гарантією надання медичної допомоги застрахованій особі у разі необхідності. Страхування покриває фінансові витрати на медичне обслуговування, ліки та інші супутні послуги, які обумовлені в договорі в межах певної суми. У багатьох країнах Європи та США медичне страхування є обов'язковим для всіх. В Україні ще діє добровільна система медичного страхування [1].

Сьогодні в Україні діє добровільне медичне страхування – один із видів особистого страхування, який забезпечує можливість повної або часткової виплати коштів за надання медико-профілактичних послуг застрахованим особам у разі розладів здоров'я відповідно до умов укладеного договору та правил страхування. Зазначимо, що добровільне страхування функціонує майже в усіх країнах світу. Це зумовлено тим, що державних асигнувань недостатньо для розвитку медицини за для фінансування системи надання медичної допомоги населенню. Якщо розглядати добровільне страхування з економічного погляду, то мається на увазі механізмом компенсації громадянам витрат та збитків, що пов'язані з настанням хвороби або нещасного випадку [2].

На нашу думку, до переваг добровільного медичного страхування можна віднести:

- Позитивний імідж роботодавця
- Привабливий соціальний пакет
- Перевага на ринку праці
- Доказ стабільності компанії
- Економія робочого часу
- Впевненість в захисті при погіршенні здоров'я
- Якісні оздоровчі послуги
- Зручний запис на обстеження
- Фінансова підтримка при втраті працездатності. Далі представимо рейтинг страхових компаній з добровільного медичного страхування за 12 місяців 2022 року (табл.1).

Як видно з таблиці 1 загальні платежі та виплати: Компанія "УНІКА" має найвищий загальний обсяг платежів (711,366 тис. грн), і вона також має найвищий обсяг виплат (418,655 тис. грн), що свідчить про її велику активність в секторі добровільного медичного страхування. Відношення виплат до платежів вказує на те, яка частина платежів використовується для виплат клієнтам. За цим показником, "АЛЬФА СТРАХУВАННЯ" має найвищий показник (приблизно 74.1%), що може вказувати на високий рівень відшкодування витрат клієнтам. У той час як "УНІКА" має менший відносний показник (приблизно 58.9%), але це може бути зумовлено великими загальними платежами.

Напрям 3
«Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання
в умовах сталого розвитку»

Таблиця 1 - Рейтинг страхових компаній з добровільного медичного страхування за 12 місяців 2022 року

№	Страхова компанія	Платежі, тис.грн.	Виплати, тис.грн.
1	УНІКА	711 366	418 655
2	ПРОВІДНА	652 442	400 243
3	ІНГО	432 943	282 217
4	АРХ	428 972	176 649
5	УСГ	317 919	168 326
6	АЛЬФА СТРАХУВАННЯ	260 126	192 718
7	ТАС СГ	224 114	103 218
8	УНІВЕРСАЛЬНА	191 981	78 879
9	КРАЇНА	168 376	117 620
10	ВУСО	168 202	75 056

Крім "УНІКИ", компанії "ПРОВІДНА" і "ІНГО" також мають великі платежі та виплати, що свідчить про їхню активність на ринку страхування. Деякі компанії мають великі платежі, але менші виплати: "УНІКА" та "ПРОВІДНА" мають великі суми платежів, але відносно менші виплати порівняно зі своїми платежами. Це може вказувати на високий рівень збереження коштів компанією. Деякі компанії мають великі платежі і виплати, але менший розмір: Компанії "АРХ", "УСГ", і "АЛЬФА СТРАХУВАННЯ" мають менший загальний обсяг платежів порівняно з "УНІКОЮ" чи "ПРОВІДНОЮ", але їх відношення виплат до платежів є високими. Деякі компанії мають менший розмір платежів та виплат: "ТАС СГ", "УНІВЕРСАЛЬНА", "КРАЇНА" і "ВУСО" мають менший загальний розмір платежів та виплат порівняно з іншими компаніями. Зробити окремий висновок про те, яка компанія є найкращою або найгіршою, важко, оскільки це залежить від багатьох чинників, включаючи індивідуальні потреби клієнтів. Кращою компанією може бути та, яка пропонує високий рівень відшкодування та швидкий розгляд заявок, в той час як інші можуть пропонувати більше доступних планів страхування або більш низькі страхові внески.

Варто зазначити, що добровільне медичне страхування має свої недоліки, такі як висока вартість та відсутність можливості повернути внесок у випадку, якщо медична допомога не була потрібна. Ці обмеження можуть зробити страховку менш привабливою для деяких осіб, особливо тих, хто ретельно вивчає фінансові можливості та планує свої витрати [3].

Отже, добровільне медичне страхування є важливим додатковим елементом для забезпечення охорони здоров'я та фінансової стабільності. Добровільне медичне страхування пропонує розширене покриття медичних послуг, що дозволяє людям отримати доступ до різноманітних медичних послуг та лікування. Воно зменшує фінансовий ризик, пов'язаний з несподіваними

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

витратами на медичні послуги та госпіталізацію. Крім того, такий вид страхування може включати додаткові послуги, такі як знижки на фітнес-центри, консультації з дієтологом чи психологом, що сприяє загальному здоров'ю та благополуччю людини. Добровільне медичне страхування надає можливість вибору плану, який відповідає потребам та фінансовим можливостям кожної особи, забезпечуючи більш гнучкі та персоналізовані підходи до охорони здоров'я.

Висновки. Медичне страхування є важливим елементом системи охорони здоров'я. Воно забезпечує громадянам доступ до медичних послуг у разі потреби, незалежно від їх фінансового стану. Розвиток медичного страхування в Україні є важливим завданням, яке дозволить забезпечити громадянам доступ до якісних медичних послуг. Медичне страхування в Україні стоїть перед важливими викликами, але також має потенціал для розвитку та покращення.

Список використаних джерел

1. Матеріали інформаційного сайту Visit Ukraine.today. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/679/medicne-straxuvannya-v-ukraini-ta-za-kordono-m-yaki-perevagi> (дата звернення 23.11.2023)
2. Молода М. Стан і перспективи розвитку медичного страхування. URL: intkonf.org (дата звернення: 23.11.2023)
3. Проблеми розвитку добровільного медичного страхування в Україні. URL: <http://forum.mnau.edu.ua/index.php> (дата звернення: 23.11.2023)

НАПРЯМ 4

Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх фахівців у ЗВО

Іванов Кирило

здобувач вищої освіти I курсу другого (магістерського) рівня

Отравенко Олена

кандидат педагогічних наук, доцент,

|завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання

Державний заклад «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА» ПІД ЧАС РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю якісної організації рухової активності в учнів молодшого підліткового (5-7 класи), старшого підліткового (8-9 класи) та юнацького (10-11 класи) віку протягом здійснення освітнього процесу. Не дивлячись на проведення уроків та позаурочної фізкультурно-оздоровчої роботи педагогами, більшість дітей не розуміють значення занять з фізичної культури, не знають методики урочної та позаурочної роботи, особливості впливу різних видів фізичних вправ на органи та системи органів. Через недостатню кількість даних знань здобувачі освіти не вміють підбирати індивідуальне дозування, інтервали відпочинку під час виконання фізичних вправ та допускають помилки у техніці виконання. А як відомо систематичне виконання вправ з помилками призводить до негативного закріплення їхньої техніки. Крім цього учні недостатньо знають теорію з видів спорту, котрі вивчають на уроках. На нашу думку такі проблеми наявні через відсутність достатньо виділеного часу на організацію урочної та позаурочної роботи. За цей час вчителі могли б розповісти дітям більше історичних знань з видів спорту та методики викладання окремих різновидів та елементів кожного виду спорту (спринтерських видів з легкої атлетики чи подвійного кроку у баскетболі, чи верхньої подачі у волейболі). У цьому випадку задача здобувачів освіти уважно слухати та записувати методики для подальшого їхнього аналізу. Через висвітлення даних проблем, описана тема вважається достатньо актуальною і потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Застосування міждисциплінарного підходу під час підготовки студентів різних галузей у закладі вищої освіти досліджувала велика кількість вітчизняних вчених. Г. Міненко, І. Осіпов та І. Толмачова (2020) вивчали застосування даного підходу у підготовці фахівців зі спеціальності 014.10. Трудове навчання та технології. К. Гнатик досліджувала особливості застосування даної педагогічної технології для володіння загальнокультурними і професійними компетентностями у бакалаврів з іноземної мови (2019). Н. Гуменна зробила аналіз міждисциплінарної інтеграції у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі (2019). Якщо говорити про підготовку фахівців у галузі

фізичного виховання і спорту, то тут більше застосовують компетентнісний (І. Іваній), диференційований (Т. Кутек), застосування інноваційних технологій (О. Отравенко, Н. Сороколіт) та особистісно-орієнтований (Н. Міцкевич) підходи. Міждисциплінарний підхід у фізичному вихованні на даний момент недостатньо вивчений.

Мета дослідження: проаналізувати особливості застосування міждисциплінарного підходу у підготовці студентів спеціальності «Середня освіта. Фізична культура» у навчально-науковому інституті фізичного виховання і спорту Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Виклад основного матеріалу. Спочатку розглянемо сутність поняття «міждисциплінарний підхід» за різними авторами. Г. Міненко, І. Осіпов та І. Толмачова зазначають, що такий підхід «дозволить зацікавити й вмотивувати студентів до навчання, навчить їх по-новому сприймати знання, підвищить практичні навички з професійно орієнтованих дисциплін, розширить кругозір і самостійність» [1, с. 413].

У свою чергу А. Колот наводить декілька причин необхідності реалізації міждисциплінарного підходу в закладах вищої освіти. До таких причин відносять: «ускладнення соціальних, економічних процесів у державі; одночасний взаємозв'язок різних наукових дисциплін; збагачення суміжних наук на основі методологічного інструментарію» [2, с. 19]. К. Гнатик висловлює думку, у якій зазначено, що «міждисциплінарна взаємодія заснована на взаємопроникненні та взаємозв'язку змісту окремих дисциплін, що мають достатню визначеність своїх предметних сфер і методологічних апаратів» [3, с. 75]. Ми згодні з думкою вченої, що міждисциплінарна взаємодія передбачає різноманітні зв'язки в освітньому процесі, які закладені в змісті і дидактичному потенціалі освітніх компонентів навчальних дисциплін.

За О. Захаровою, С. Сметаніним, «міждисциплінарний підхід зумовлює результати навчання під час оцінки професійних компетенцій стосовно вмінь використовувати знання дисциплін професійного циклу з метою обґрунтування педагогічних рішень, які приймаються майбутніми фахівцями» [4 с. 46].

Ці ж вчені висловлюють думку, що «застосування міждисциплінарного підходу сприяє вирішенню низки актуальних завдань щодо вдосконалення підготовки бакалаврів зокрема бакалаврів за напрямом «Фізичне виховання». Під час його реалізації студенти інтегрують матеріал фахових дисциплін, набувають навички майбутньої практичної діяльності та розвивають здібності до самостійної продуктивної роботи. Професійна діяльність майбутнього фахівця в галузі фізичного виховання вимагає творчого підходу щодо досягнення поставлених завдань. Це зумовлено особливостями галузі, де як об'єкт професійної діяльності виступає людина, в роботі з якою необхідний облік індивідуальних особливостей, принципів здоров'язбереження та інноваційні рішення» [4, с. 47]. Ми повністю погоджуємося з фахівцями у цьому плані.

Нам імпанує думка О. Отравенко, що «сучасний випускник закладу вищої освіти повинен бути творчою особистістю, конкурентоздатною, професійно мобільною, володіти міцною фізичною і відмінною психологічною підготовленістю до подальшої життєдіяльності, досвідом суб'єктності, професійно-особистісною компетентністю; здатний розробляти і упроваджувати нові технології в процес навчання і виховання та працювати в умовах інноваційного освітньо-інформаційного простору» [5, с. 283].

Як бачимо, під час навчання у закладі вищої освіти майбутнім фахівцям з фізичного виховання та спорту надають необхідні знання, уміння та навички із застосування міждисциплінарного підходу. Утім, молоді спеціалісти мало їх застосовують у своїй роботі з учнями. Це відбувається через недостатню кількість часу, відведеного на організацію урочної та позаурочної роботи, теоретичну частину, яка має проводитися аналізом підручників з фізичної культури та окремих видів рухової діяльності. Щоб учителі надавали учням знання, уміння і навички з організації самостійних занять фізичними вправами, особливостей організації змагань з різних видів спорту.

Висновки. Отже, проаналізувавши вищесказане, зазначимо, що здобувачам освіти необхідно підвищувати рівень мотивації до детальнішого вивчення теорії з видів спорту, особливостей впливу фізичних вправ на різні групи м'язів та методики з організації самостійних занять фізичними вправами. Це можливо досягти завдяки ефективній творчій співпраці всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Міненко Г. М., Осіпов І. В., Толмачова І. Г. Роль міждисциплінарного підходу під час навчання майбутніх фахівців у закладах фахової передвищої освіти. The 1st International scientific and practical conference «Eurasian scientific congress» (January 27-28, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. P. 412-418.
2. Колот А. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. Київ, 2014. Випуск. 5(158). С. 18-22.
3. Гнатик К. Б. Сутність і зміст міждисциплінарної взаємодії як умови ефективного формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. №6(93).2019. С. 73-82. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-73-82>.
4. Захарова О. М., Сметанін С. В. Теоретичні аспекти значення міждисциплінарного підходу у формуванні здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019 р., №63, Т. 1. С. 45-49. ISSN 1992-5786. DOI 10.32840/1992-5786.2019.63-1.9.
5. Отравенко О. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в інноваційному освітньо-інформаційному просторі закладів вищої освіти. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2018. Вип. 11. С. 282-291. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkpnui_fv_2018_11_40.

Леміш Наталія

к.і.н. доцент,

*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ АГРОТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ

Одним із ключових напрямів розвитку освітньої системи є створення сприятливого академічного середовища в закладах вищої освіти. Головною метою цього процесу є забезпечення якісної підготовки компетентних фахівців, які усвідомлюють своє професійне покликання. Згідно з положеннями Закону «Про вищу освіту», заклади вищої освіти мають взяти на себе відповідальність за забезпечення дотримання академічної доброчесності: «... – забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; – забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; – забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти» [1]. Це означає, вищі навчальні заклади повинні дбати про етичні стандарти та сприяти створенню ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату. Забезпечення чесності в академічному середовищі включає в себе впровадження норм, які стимулюють самостійність і творчість здобувачів освіти, а також надають можливість викладачам вільно ділитися своїми знаннями та дослідженнями. Такий підхід сприяє розвитку науково-дослідницької діяльності та підвищенню рівня освіти в країні.

Академічне письмо вважається ключовим компонентом академічної грамотності здобувачів освіти й виступає як необхідна складова процесу формування науково-дослідницької компетентності. Щоб забезпечити цей процес, важливо активно залучати здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності, включаючи їх у вивчення різних навчальних дисциплін, особливо тих, які мають своїм компонентом написання курсових робіт, а також кваліфікаційної роботи. Сприяючи розвитку критичного мислення, необхідно формувати їх здатність критично оцінювати, відбирати та впорядковувати інформацію з різних джерел. Важливо, щоб студенти вміли висувати та обґрунтовувати власні ідеї в структурованому, логічно впорядкованому науковому тексті.

Академічне письмо – це продукування текстів наукової комунікації, що вимагаються міжнародною спільнотою та є одним із критеріїв, що визначають успішність академічної кар'єри майбутнього фахівця [3]. У процесі навчання здобувачі вищої освіти використовують дві основні форми мовлення – усне та писемне. Особливу увагу приділяється розвитку усного мовлення, оскільки воно

використовується під час публічних виступів, підготовки презентацій та доповідей. Ефективність усного мовлення визначається здатністю виразно і образно передавати ідеї, роблячи виступ цікавим та зрозумілим для аудиторії; чітко висловлювати свої думки, підтримуючи їх аргументами та прикладами, щоб переконати слухачів; вмінням використовувати різні тони та інтонаційні відтінки для підкреслення важливих моментів та передачі емоцій; володіти різноманітними риторичними засобами для ефективного спілкування з аудиторією тощо.

У процесі вивчення дисциплін на різних рівнях вищої освіти (бакалаврському, магістерському) важливо використовувати різні моделі та технології письмової форми академічного письма (есе, тези, реферати, анотації, курсові, кваліфікаційні роботи, статті). Це допомагає студентам розвивати навички створення якісних наукових текстів, враховуючи вимоги конкретної дисципліни та рівня освіти.

Однією з найпоширеніших технологій навчання академічного письма є технологія жанрового аналізу, яка передбачає виконання студентами індивідуального або групового проєкту, під час якого перед ними поставлено завдання дослідити певний жанр (або групу жанрів) письмової комунікації, виявивши, розкривши й описавши його лінгвістичні, структурні, змістові, риторичні та соціокультурні характеристики. Здійснюючи аналіз текстів відповідних жанрів, студенти залучаються до дослідницько-пошукової діяльності, що підвищує їхню навчальну мотивацію [2].

Отже, активна участь у науково-дослідницькій роботі, розвиток навичок критичного мислення та вміння створювати наукові тексти сприяють формуванню високоосвічених фахівців, здатних до самостійного аналізу, творчого підходу та вирішення складних завдань у своїй галузі знань.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
2. Козолуп М., Комар Р. Навчання академічного письма у вищій школі : теоретико-методологічні засади. Актуальні питання гуманітарних наук. Том 2, № 29 (2020). С. 220–225.
3. Тітов С. В. Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу: розвиток засобів і способів комунікаційної й інформаційної взаємодії. Вісник Харківської державної академії культури. 2014. Вип. 43. С. 144–150.

Литовченко Віктор

к.філос.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОМАНЛИВА СУТНІСТЬ ІНДУКТИВНИХ УМОВИВODІВ

Про індуктивні умовиводи достатньо інформації як у навчальній літературі так і в мережі інтернет. Але відкритим залишається питання правильного їх застосування у пізнавальній діяльності, буденному житті, формуванні наукового

світогляду. Послугуючись індуктивними умовиводами забуваємо, що вони дають висновки різного ступеня ймовірності (від найменшого до найбільшого), а, отже, досить часто дають хибні висновки, неправдиві знання. Задля уникнення чи мінімізації логічних похибок розглянемо типові помилки пов'язані з індуктивними умовиводами.

Чи не найбільш поширеною помилкою індукції є поспішні узагальнення (*fallacia fictae universalitatis*). Вони з'являються тоді, коли прагнемо ствердити істину на якихось ефектних фактах, подіях, явищах. Складається враження, що ми визначили ключовий елемент знання, вправі робити «істинний» висновок-узагальнення. Не без допомоги емоцій ми стверджуємо: «Усі поліцейські беруть хабарі», «Усі євреї меркантильні», «Усі мусульмани – фанатики»... І хоча для перевірки зазначених твердження достатньо мало статистичної інформації, ми готові вважати нас висновок-узагальнення цілком істинним.

Фальшива причина (лат. *Post hoc ergo propter hoc* - укр. після цього, отже, через це) є ще однією логічною хибою. Якщо хтось помітив, що після якої-небудь події виникає певна дія, то він вважає першу подію причиною, хоча в дійсності, може бути, є події, від яких дана подія знаходиться в більшій залежності і яка власне є справжньою причиною даної дії. Фальшива причина значною мірою пов'язана із забобонами, втручанням духів та потойбічних сил. Назвемо деякі з них: чорна кішка перебігла дорогу – трапиться нещастя; не свистіти у хаті, бо не буде грошей/покличеш нечисту; жінка перейшла дорогу з пустим відром – до нещастя; птах вривався у вікно або залетів у кімнату – до нещастя; розсипана сіль – до сварки. Через небажання відшуковувати істинні причини, через неосвіченість люди схильні черпати для себе впевненість у правдивості легкого пророкування, зовсім упускаючи з виду тисячу випадків, у яких зазначені пророкування не збувалися. Через фальшиву причину люди можуть стати жертвою різного роду ворожбитів, провісників, магів.

Достатньою популярною є помилка по простому перерахуванню. Інша назва - популярна індукція. Якщо ми не зустрічаємо суперечливих випадків про певне знання, то приходимо до висновку, що воно всезагальне, істинне, доступне для кожного. Дана омана виливаються у висновок типу: «усі знають, що...». Тому варто пам'ятати, що елементарне знання для Вас, не завжди є простим і зрозумілим для інших. Повірте, що не всі люди знають таблицю множення. Усього-на-всього Ви їх не зустрічали.

Досить часто зустрічаються припущені помилки в індуктивних умовиводах. Коли ми взяли хибну основу (аргумент), то наше подальше міркування, зрозуміло, буде хибним. Якщо за істину візьмемо судження: «усі річки України належать до басейну Чорного й Азовського морів», то не врахуємо річки, які впадають до Балтійського моря.

Ми зустрічаємося із «передбаченням аргументів» коли теза спирається на недоведені аргументи. Людина, яка має кримінальне минуле, відразу попадає в коло підозрюваних для слідчих. Попри певну закономірність висновку, теза про винуватість буде істинною за умови, що аргументи (факти) будуть містити чіткі неспростовні докази.

Якщо теза доводиться аргументами, а істинність аргументів базується на цій же тезі, то тут має місце так зване «хибне коло» (тавтологія в доказі, «коло в доказі», «те саме через те саме», «порочне коло»). Теза «Твори Шекспіра – шедеври світової літератури» обґрунтовують аргументом «Шекспір – геній», а цей останній обґрунтовують, у свою чергу, судженням «Твори Шекспіра – шедеври світової літератури»). У даному випадку істинність тези обґрунтовується завдяки тій самій тезі, яка ще повинна бути доведена, але виражена в іншій формі.

Помилка «уявне слідування» виникає, коли відсутній логічний зв'язок між тезою і аргументами. Тут, без належної аргументації, використовується квазі-зв'язок, тобто аргументи з'єднують з тезою за допомогою слів «значить», «слідuje», «отже», «таким чином», «у підсумку маємо» тощо. Озвучуючи власні міркування за допомогою «уявного слідування» опонент навіть невидимість того, що теза аргументами підтверджується, хоча реальних підстав для цього немає.

Важливо враховувати аргументи з врахуванням певного часу, відношення, місця. «Усе тече, все змінюється» - стверджував грецький філософ Геракліт з Ефеса. Придивіться уважніше, можливо пропонований аргумент ніколи не є істинним безумовно, а застосований виключно для конкретних ситуацій. Так, їжею, отрутою і ліками часто є одна і та ж речовина (наприклад, алкоголь), але її властивості залежать від дози, часу прийняття.

Індуктивні умовиводи, як і будь-які інші раціональні форми мислення, є невід'ємною складовою нашого життя. Для їх успішного застосування в щоденних практиках важливо не піддатися першим ліпшим мислительним пориванням, а навчитися проводити верифікацію відповідно до законів логіки. Це не так вже й легко, нам не вдасться повністю уникнути упереджень, похибок і хибних висновків. Проте, опора на критичне мислення, знання логіки «буденних» помилок дозволить кожному з нас правильно осмислювати життєві ситуації, визначати корінь проблеми і, в підсумку, уникати омани, свідомо впорядкувати наше буття.

Список використаних джерел:

1. Мельник Я.Г. Помилки у системі традиційної логіки. Івано-Франківськ, 2019. 106 с.
2. Поперечна Д. Постукати по дереву та оминати чорних кішок: 19 популярних вірувань або забобонів, які збереглися донині : веб-сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/04/10/244513/> (дата звернення: 27.11.2023).

Майбородіна Наталія

к.ф.-м.н., доцент

Герасименко В'ячеслав

к.т.н., доцент

Маслак Юлія

студентка

ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЦЬ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ З ЕКОНОМІКИ

Використання міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх спеціалістів спеціальності 071 "Облік і оподаткування" – це частина процесу формування їх професійної компетентності шляхом реалізації зв'язків із дисциплінами економічної та природничо-наукової підготовки.

При компетентнісному підході міждисциплінарні зв'язки дозволяють переносити знання, вміння та навички із одної сфери науки і професійної діяльності до інших. Міждисциплінарний підхід спрямований на зв'язок дисциплін, коли згладжуються протиріччя в опануванні ідей, методів і прийомів дослідження між науками та відбувається комплексне використання у професійній діяльності теорії і практики, отриманих на основі вивчених дисциплін [5].

Міждисциплінарність поєднує різні теоретичні припущення, методології та практики, які приходять від дисциплін, що залучаються. Тобто міждисциплінарність означає кооперацію різних наукових областей, циркуляцію загальних понять для розуміння якогось явища.

Великою складністю професійної адаптації є поєднання знань, умінь та навичок, отриманих в закладах вищої освіти з професійною діяльністю. Але цього можна уникнути, якщо уміння будуть міждисциплінарні. Як визначив професор А. М. Колот [2], міждисциплінарність можна розглядати з дев'яти позицій: запозичення методів, розширення сфери наукових досліджень, використання категорій і понять, конструювання міждисциплінарних об'єктів дослідження, синергія різних наук та інше [3].

В даній роботі розглянуто підхід до взаємопов'язаного вивчення вищої математики та спеціальних дисциплін шляхом інтегрування змісту математичних і спеціальних дисциплін у професійній підготовці спеціалістів спеціальності 071 "Облік і оподаткування".

Розглянуто зміст теми "Матиці та дії над матрицями" з дисципліни "Вища та прикладна математика" для майбутніх спеціалістів спеціальності 071 "Облік і оподаткування" та вибір методів управління їх навчальною діяльністю [4].

На практиці для аналізу, систематизації, планування роботи фірми, підприємства, галузі народного господарства часто користуються матрицями [1].

Наведемо приклади розв'язання типових задач, а саме, обчислити: обсяги продукції декількох видів за визначений часовий інтервал; приріст обсягів

виробництв; вартість виробленої продукції; виручку по підприємствам (регіонам, галузям).

Задача 1. Нехай в деякій галузі n підприємств випускають m типів продукції. Матриця $A_{n \times m}$ задає обсяги продукції на кожному підприємстві в першому кварталі, а матриця $B_{n \times m}$ – в другому. Тобто елементи цих матриць a_{ij} та b_{ij} – це обсяги на i -му підприємстві продукції j -го типу в першому і другому кварталах відповідно. Знайти:

а) обсяги продукції в першому півріччі; б) приріст обсягів продукції в другому кварталі в порівнянні з першим по видам та по підприємствам; в) вартість продукції, виробленої за перший квартал (в ум. од.), якщо λ – курс умовної одиниці по відношенню до гривні [4].

Розв'язання:

а) обсяги продукції:

$$C = A + B, \quad \text{де} \quad c_{ij} = a_{ij} + b_{ij};$$

б) приріст обсягів продукції:

$$D = B - A, \quad \text{де} \quad d_{ij} = b_{ij} - a_{ij}.$$

Додатні d_{ij} свідчать про те, що на i -му підприємстві обсяг виробництва j -ї продукції збільшився, а від'ємні – що обсяг зменшився, нульові – обсяг не змінився;

в) вартість продукції в умовних одиницях:

$$K = \lambda \cdot A, \quad \text{де} \quad k_{ij} = \lambda \cdot a_{ij}.$$

Задача 2. Підприємство виробляє n типів продукції. Обсяги виробництва задаються матрицею $A_{1 \times n}$. Вартість реалізації одиниці i -го типу продукції в j -му регіоні задана матрицею $B_{n \times k}$, де k – число регіонів, в яких реалізується продукція [4].

Знайти C – матрицю виручки по регіонах.

Розв'язання:

Матриця виручки знаходиться за формулою

$$C = A \cdot B.$$

Зауважимо, що $c_{1j} = \sum_{j=1}^n a_{1j} \cdot b_{jk}$ – виручка підприємства в j -му регіоні.

Задача 3. Підприємство виробляє m типів продукції, використовуючи n видів ресурсів. Норми затрат ресурсів i -го виду на виробництво одиниці продукції j -го типу задані матрицею $A_{n \times m}$. Нехай за визначений відрізок часу підприємство виробило кількість продукції кожного типу, яка задана матрицею $X_{m \times 1}$. Вартість кожного виду ресурсу з розрахунку на одиницю продукції у вигляді матриці $P_{1 \times n}$ [4].

Знайти:

а) S – матрицю повних затрат ресурсів кожного виду на виробництво всієї продукції за певний період;

б) C – повну вартість усіх витрачених ресурсів за певний період.

Розв'язання:

а) матриця повних затрат ресурсів:

$$S = A \cdot X ;$$

б) повна вартість витрачених ресурсів:

$$C = P \cdot S \quad \text{або} \quad C = P \cdot A \cdot X .$$

Міждисциплінарний підхід сприяє реалізації усіх дидактичних принципів навчання, стимулює викладача до оновлення змісту навчання, збагачення його цікавими та актуальними міждисциплінарними темами, новими соціальними ролями та комунікативними ситуаціями. Перспективами подальших досліджень є опис практичної реалізації міждисциплінарного підходу на заняттях з вищої та прикладної математики.

Список використаних джерел:

1. Вища математика для економістів [Текст] : навч. посібник : у 4-х ч. / В. М. Долгіх ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – Ч. 1 : Лінійна алгебра та аналітична геометрія. – 103 с.
2. Колот А. М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності / А. М. Колот // Соціальна економіка. – 2014. – № 1–2, С. 76–83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15.
3. Колот А. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти / А. Колот // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. Київ, 2014. Випуск. 5(158). С. 18 – 22.
4. Майбородіна Н.В. Елементи лінійної алгебри: методичні вказівки та завдання для самостійної роботи до модуля №1 з дисципліни "Вища математика" / Укл.: Н.В. Майбородіна. – Ніжин: МІЛАНІК, 2013. – 44 с.
5. Ступницький О. Міждисциплінарний підхід до формування універсальних компетенцій у процесі вивчення дисциплін освітньої програми «Міжнародний бізнес» / О. Ступницький, О. Приятельчук // Економіка та суспільство, (25), 2021. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-47>.

Нестеренко Микита

студент

Леміш Наталія

к.і.н. доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЗВЕРТАННЯ В ДОКУМЕНТАХ: З ІСТОРІЇ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА ЯК ОЗНАКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Мовна ідентичність як важливий компонент національної самосвідомості. Українська мова належить до тих слов'янських мов, що зберегли кличний відмінок як специфічний засіб вираження звертання в усній та писемній формі мови. Сфера використання українського кличного відмінка, як вияву національної ідентичності та самобутності, від найдавніших часів і до сьогодення залишається незмінною — звертання — це, насамперед, особові імена та по батькові, назви людей за професією, видом занять та інші назви, що вживаються переважно в офіційно-діловому стилі: службовому листуванні,

публічному офіційному спілкуванні, в усному професійному мовленні тощо. Натомість російська мова історичний кличний відмінок втратила. Він залишився лише в архаїзмах (Боже, отче, старче...) та скорочених формах просторіч (мам, ма, Саш, Федь, доча, деда) тощо.

Правила використання кличного відмінка та його назву знаходимо ще в перших добірках правописних норм. Так, у «Граматиці словенській» (1596 р.) Лаврентія Зизанія кличний відомий як звательный падежь [1]. У «Граматиці слов'янській» (1648 р.) Мелетія Смотрицького звательный стоїть на п'ятому місці, перед місцевим відмінком [2]. Смотрицький так тлумачить його значення: звательный есть/ имже зовемъ: человекъ. Безпосередньо українську назву, що є й до нині – саме слово «відмінок» — уперше зустрічаємо в підручнику для українських гімназій «Руська граматика» (1893 р.) Степана Смаль-Стоцького [3]. Автор не йменує їх, а нумерує, і кличний відмінок посідає також п'яте місце серед семи: Звиклий для нас сучасний термін «кличний відмінок» уперше використав А. Кримський в «Украинской грамматике» (1907 р.), наголошуючи, що в українській мові кличний відмінок у звертаннях на називний замінити неможливо і не потрібно [4]. У радянські часи в українському мовознавстві тривалий час був поширений термін «клична форма», більшість форм звертання було навмисне замінено називним відмінком з метою повної нівеляції граматичної специфіки української літературної мови.

Наголосимо, що кличний відмінок у звертаннях зберігає не лише українська, а й західна та південна групи слов'янських мов. Сфера використання українського кличного відмінка, як вияву національної ідентичності та самобутності, від найдавніших часів і до сьогодення залишається незмінною — звертання — це, насамперед, особові імена та по батькові, назви людей за професією, видом занять та інші назви, що вживаються переважно в офіційно-діловому стилі: службовому листуванні, публічному офіційному спілкуванні, в усному професійному мовленні тощо.

Особливо важливою функція звертання в кличному відмінку була і залишається в українському діловому листуванні. За часів козацько-гетьманської доби основним способом передачі офіційної інформації між усіма ланками управління були службові листи. Якщо адресатом були чиновники Російської імперії, то, зрозуміло, мовою, наближеною до російської, а після указів Петра I 1720 р. «Про заборону друкувати книги українською мовою», за новим указом його онука Петра II від 1729 р. Всі державні постанови й розпорядження мали перекладатися з української виключно російською мовою, цілеспрямовано нівелюючи самобутність козацької України, інкорпоруючи її до складу Російської імперії. Звернемо увагу, що форма звертань у листах набуває іншого значення — з форми поваги до адресата, як рівного партнера чи поважної особи взагалі, перетворюється у форму висловлення покори і «раболепія» — догоджання, низькопоклонства чи підлабузництва.

Таким чином, через наведені приклади констатуємо, на скільки важливою й показовою є форма звертання у документах, і на скільки вагомим є кличний

відмінок, залишаючись тим самотутнім індикатором, що визначає код нашої ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Зизаній Лаврентій. Граматика словенська // Історія українського правопису XVI—XX століття. Хрестоматія / НАН України, Інститут української мови; Упоряд.: В. В. Німчук, Н. В. Пуряєва; Передмова В. В. Німчука; Комент. та приміт. Н. В. Пуряєвої. Київ: Наукова думка, 2004. 584 с.
2. Смотрицький М. Граматика / М. Смотрицький ; підготовка факсимільного видання та дослідження пам'ятки В. В. Німчука. Факсим. вид. 1619 р. Київ : Наук. думка, 1979. 112 с. (Пам'ятки української мови XVII ст.). В комплекті з науковим дослідженням В. В. Німчука.
3. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. Відень, 1914, 202 с.
4. Українська граматика для учнів вищих класів гімназій та семінарій Наддніпрянщини : [у 2 т.] / О. Кримський. - Москва: Тип. В'яч. Ал. Гатцук, 1907.

*Помаз Богдан
студент*

*Леміш Наталія
к.і.н. доцент*

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

**ВИКОРИСТАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-
СЕРВІСІВ З ПЕРЕВІРКИ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ
АГРОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Законом України «Про освіту» визнано інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [1]. В агротехнічних галузях, де фахівці займаються сільськогосподарською діяльністю та впровадженням технічних рішень у виробничі процеси, грамотність має свої специфічні вимоги.

Професійне спілкування в діяльності агронома виступає як носій як засіб впливу та форма донесення інформації, тому агроном, щоб бути професіоналом, має досконало володіти мовою свого фаху.

Науково-технічний прогрес призвів до появи мовного програмного забезпечення, яке стане в нагоді спеціалісту в галузі агрономії. Онлайн-сервіси допомагають в уникненні непорозумінь, роблячи мовлення чітким та лаконічним. На сучасному ринку праці затребуваними є фахівці з високим рівнем інформаційної компетентності [2].

В агротехнічних галузях особливо важливою є термінологічна грамотність. Фахівці повинні володіти спеціальною лексикою та термінами, що характеризують аграрні процеси, технології вирощування рослин, а також використання агротехнічних машин та обладнання. Тому в нагоді стануть сучасні онлайн-сервіси: «Словотвір» — є майданчиком для перекладів запозичених слів; «Паляниця» — це безкоштовний лексичний пошуковик, що містить словники синонімів та тлумачень, перекладач. За кожним запитом наводяться приклади використання лексики з різних джерел. Адже важливо, щоб

фахівці агротехнічних галузей вміли точно та зрозуміло висловлювати свої ідеї та концепції.

Грамотність в агротехнічних галузях передбачає високий рівень письмової виразності. Фахівець повинен створювати чіткі та лаконічні звіти про результати досліджень, аналізів та технічних рішень. **«Мова – ДНК нації»** — освітній проєкт для тих, хто хоче вдосконалити свої знання української мови. На сайті є правила правопису української мови, оформлені у вигляді карток, вправи на вивчення мови, диктанти та онлайн перевірка орфографії. **«Online Corrector»** — доповнення до Google Документів, яке призначене для автоматичного виправлення або виділення різних видів помилок у текстах українською мовою. Усі зроблені виправлення можна підсвітити спеціальним кольором, а ймовірні помилки, які потребують уваги людини-коректора, буде виділено і прокоментовано як URL-посилання. **«Grammarly»** — сервіс для перевірки граматики, орфографії, лексики в текстах англійською мовою від українських розробників. Сервіс перевіряє помилки з урахування контексту, уміє вишукувати плагіат, а також допомагає адаптувати текст під певний стиль письма: академічний, діловий, розмовний чи художній. Зазначені сервіси дозволяють покращити якість письмової комунікації, що є ключовим елементом у професійній сфері. Вони надають можливість виявляти та виправляти граматичні, стилістичні та структурні помилки у наукових роботах, звітах та інших документах.

Грамотність у сфері агротехнічних галузей також включає у себе знання та дотримання етичних стандартів у проведенні досліджень, використанні технічних рішень та взаємодії з аграрними виробниками. Тому застосунок **«Р.І.Д.»** допоможе вивчати цікаві українські слова та дізнаватися більше про історію українського народу. **«Be with UA»** — безкоштовний застосунок поєднує дві корисні справи: знайомить користувача з українськими діалектами у форматі тесту та фінансово допомагає нашій армії.

Фахівці агротехнічних галузей повинні бути здатні ефективно спілкуватися з колегами, фермерами, агротехніками та іншими учасниками сільськогосподарського виробництва. Це включає в себе як усну, так і письмову комунікацію. **«Давай займемось текстом»** — мобільний застосунок з вивчення української мови. Призначений для тих, хто тільки відкриває для себе українську, і тих, хто вільно нею володіє. Кожен знайде для себе щось привабливе. **«Є-мова»** — це освітня платформа громадської організації «Український світ», яка має на меті створити українськомовний культурний простір. На даній платформі ви можете знайти курси як з вивчення та популяризації української мови, так і курси культурно-просвітницького характеру та курси підвищення кваліфікації. Крім того, ви можете пройти тест на визначення рівня володіння українською мовою та замовити онлайнове навчання для себе чи для колег. **«Горох»** — це онлайн-бібліотека, в якій зібрані найбільш корисні словники української мови. Містить такі словники: Тлумачення, Словозміна, Транскрипція, Римування, Синонімія, Переклад,

Частота, Етимологія, Фразеологія, Морфеміка, Анаграми, Слововживання. Здобувачі освіти мають можливість ефективно використовувати мовні ресурси, такі як словники та тезауруси, щоб розширювати свій словниковий запас та забезпечувати точність та належне вживання термінології.

Таким чином, онлайн-сервіси з перевірки грамотності важливою мірою сприяють формуванню високого рівня мовної грамотності студентів здобувачів освіти агротехнічних спеціальностей, що є ключовим елементом їхньої підготовки до професійної діяльності в агросекторі.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України: Концепція розвитку цифрових компетентностей (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80>.
2. Формування інформаційної компетентності студентів (в розрізі спеціальних дисциплін у ВНЗ Агроосвіти України). Лещук Ю. [Електронний ресурс]. –). URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/759>

Сидорович Олександр

*д.і.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ГЕНДЕРНА ТЕОРІЯ В УКРАЇНІ

Сучасна гендерна теорія – це система наукових поглядів на відносини й статус жінки і чоловіка, їхнє соціальне життя та життєвий досвід, набуття й реалізацію ними соціально-рольових характеристик і особливостей.

Від початку 1990-х гендерна теорія приходить на пострадянський простір через дослідниць і активісток, які могли читати іншомовні тексти і перекладати їх чи переказувати. В Україні знаковою постаттю в цьому сенсі була Соломія Павличко (1958–1999), а збірка її текстів та інтерв'ю «Фемінізм» (видана 2002 року, але статті друкувалися раніше) якраз і є взірцем такого переказу: фактично, вперше українською мовою були озвучені питання прав жінок через призму ліберальної феміністичної теорії.

Трансформація національного життя в умовах глобалізації, всеосяжні світові масштаби діяльності, зв'язків, стосунків, долання кордонів зумовили потребу запровадити поняття гендеру в практичних перетвореннях. Його стали застосовувати при визначенні політичних стратегій, правових відносин і норм, що їх регулюють, перетворень у всіх сферах життя під впливом жінок і чоловіків, залежно від розвитку та змін прав, свобод, обов'язків, відповідальності чоловіка й жінки та можливостей їх реалізувати.

Термін “гендер” почали застосовувати для опису всіх перетворень у суспільстві та державі, оскільки саме на них якраз впливають особистості чоловіка й жінки та їхні відносини. Гендер став необхідним конструктом реальних практичних перетворень у суспільних відносинах, складовим базовим компонентом яких є статус жінки та чоловіка. Все більшого розголосу, поширення як у науковому вжитку, так і в політико-правовому аналізі проблем рівності статей набуває поняття гендеру і в Україні.

Контекст появи гендерних досліджень, як нового наукового напрямку, склали і вітчизняна традиція теоретизування над проблематикою статі, що визначала її як маргінальну і розглядала побіжно, і суспільні практики радянських, а пізніше – пострадянських країн, для яких конфлікт між номінально егалітарною ідеологією та подальшими, вже посттоталітарними, суспільними перетвореннями, які відновлювали соціальну ієрархію, розмежовуючи колишніх рівних громадян за соціально-економічними, віковими, етнічними та, як виявилось, й гендерними ознаками.

Активне вивчення, адаптація та застосування для аналізу української гендерної ситуації переважно проблем гендерної нерівності, що здійснювалися у вітчизняній гуманітарній та суспільствознавчій думці в останнє десятиріччя, перетворили гендерні дослідження з локальної галузі соціального знання на чільний напрямок соціогуманітарної думки.

Діяльність гендерних дослідницьких центрів – недержавних організацій, створених, як правило, при вищих навчальних закладах України, спрямовувалась на розроблення й упровадження гендеру та гендерної проблематики в навчальний процес. Об'єднуючи зусилля викладачів суспільствознавчих і гуманітарних дисциплін та фахових науковців, такі центри істотно посприяли становленню гендерних досліджень в Україні.

Список використаних джерел:

1. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник / Мельник Т.М. та ін. Київ: К.І.С., 2004. 536 с.
2. Марценюк Тамара. Гендерна рівність та недискримінація на практиці. Київ: Видавничий дім «Комора», 2021. 173 с.
3. Герц Алла. Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність :навчальний посібник: Київ, 2018. 326 с.
4. Павличко Соломія. Фемінізм. Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. 322с.
5. Плахотнік Ольга. Неймовірні пригоди гендеру // режим доступу <https://genderindetail.org.ua/library/akademichni-teorii/neymovirni-prigodi-gendernoi-teorii-v-ukraini-1341289.html>

Стемковська Ірина,
старша викладачка кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

SOFT SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА

В умовах сьогодення український бізнес є складним та конкурентним. Хоча роботодавці шукають кандидатів із відповідними технічними навичками, вони часто скаржаться, що ті, кого вони наймають, не відповідають очікуванням через брак у працівників м'яких навичок, необхідних для спілкування та роботи з іншими. Тому роботодавці зацікавлені у наймі не вузькопрофільних спеціалістів, а всебічнорозвинених фахівців. Таким чином, здобувачі вищої освіти повинні вивчати навички soft skills, відповідно до вимог сьогодення.

Персонал бухгалтерської фірми повинен змінюватися, щоб відповідати мінливим потребам клієнтів. Зі збільшенням різноманітності запитів на

обслуговування, розширення консалтингу діяльності, зростає потреба в бухгалтерях із спілкуванням і критичними навички мислення. Таким чином, роботодавці відіграють певну роль у розвитку навичок soft skills, таких як спілкування, критичне мислення та взаємодія з клієнтами. Вимірювання кар'єрного успіху в даному контексті більше не гарантується результатами навчання, але визначається здатністю застосовувати відповідні знання під час ведення бухгалтерського обліку, організації справи, транзакцій та процедур. Хоча бухгалтерський облік є технічною процедурою, з початком глобалізації, м'які навички вважаються більш цінними, ніж технічні знання.

Необхідно зауважити, що роль «soft skills» у процесі виконання професійних завдань фахівців різних галузей знань все більше привертає увагу науковців, що зумовлено процесами глобалізації, націленістю на європейські стандарти якості у сфері обліку та оподаткування, а також вимогами роботодавців до рівня володіння працівниками не лише професійними, а й м'якими навичками.

Так, Вигівська І. М. та Макарович В. К. розробили портрет компетенції потенційного головного бухгалтера, сформований за такими критеріями: інтелектуальні здібності, емоційна зрілість, особисті здібності, контактність, фізичні якості [1]. В свою чергу, Церклевич В. С. та Кирилук Ю. М. зазначають, що «... насамперед необхідно досягти високого рівня розвитку таких, як от: акуратність, відповідальність, зосередженість, терплячість, скрупульозна уважність, здатність до самоперевірки та самоконтролю, цілеспрямованість, організованість, наполегливість та пунктуальність» [3].

Soft Skills («м'які» навички) – це збірний термін, який посилається на безліч варіантів поведінки, що допомагають людям в роботі, зокрема командній, а також успішно взаємодіяти з іншими людьми. Soft Skills дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напрямку, в якому працює людина. Традиційно в психології їх відносять до числа соціальних навичок: вміння переконувати, знаходити підхід до людей, лідирувати, ведення переговорних процесів, робота в команді, орієнтація на особистісний розвиток, ерудованість, креативність тощо. Soft Skills важливі як в роботі, так і в житті. Велика частина навичок, які використовуються для досягнення цілей, – це вони. При цьому чим вище людина піднімається по кар'єрних сходах, тим більшу роль відіграють соціальні навички, в той час як професійні відходять на другий план. Компанії вірять, що співробітники, які володіють такими навичками, можуть не тільки давати кращі результати, але ще і допомагають створювати комфортну робочу атмосферу [2].

Оцінити рівень володіння «м'якими» навичками (soft skills) в конкретних показниках важко, а іноді практично неможливо. Міра прояву цих навичок дуже індивідуальна й залежить, насамперед, від типу особистості, особливостей характеру, темпераменту та інших чинників.

Підготовка здобувачів вищої освіти з обліку й оподаткування в Україні здійснюється відповідно до затверджених відповідними Наказами Міністерства

освіти і науки України стандартів вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Зазначимо, що стандарти вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» передбачають формування відповідних компетентностей, які можна віднести не лише до «твердих» навичок (hard skills), а й до «м'яких» навичок (soft skills) для досягнення відповідних програмних результатів навчання.

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти можна виділити ті компетентності, які можна віднести до «м'яких» навичок (soft skills), і ті програмні результати навчання, яких ці компетентності дозволяють досягнути: уміння працювати в команді, соціальна й культурна обізнаність, толерантність, тактовність, критичне мислення. До вже зазначених «м'яких» навичок (soft skills), відповідно до програмних результатів навчання, можна додати ще лідерство, відповідальність, дисциплінованість, пунктуальність, тайм-менеджмент.

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти можна виділили ті компетентності, які можна віднести до «м'яких» навичок (soft skills) і ті програмні результати навчання, яких ці компетентності дозволяють досягнути: креативність, комунікабельність, вміння вести діалог, вміння переконувати, вміння відстоювати власну думку, соціальна і культурна обізнаність, толерантність, тактовність. До вже зазначених «м'яких» навичок (soft skills), відповідно до програмних результатів навчання, можна додати ще відповідальність, емоційний інтелект, емпатію, вміння мотивувати себе.

Отже, такі базові загальнокультурні норми спілкування, формою вираження яких є толерантність, тактовність, соціальна і культурна обізнаність особи, згідно зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» є однаково важливими для здобувачів обох рівнів вищої освіти – і першого (бакалаврського), і другого (магістерського). Адже у діловому спілкуванні необхідними якостями фахівця є ввічливість, прояв поваги до співрозмовників та визнання їх права на власну думку. Така виявлена спільна навичка, як відповідальність, пов'язана зі здатністю дотримуватися норм професійної етики і застосовувати етичні принципи при виконанні професійних обов'язків.

Інші «м'які» навички (soft skills), які відповідають загальним компетентностям згідно зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», розподілились за рівнями вищої освіти таким чином:

➤ уміння працювати в команді, здатність до критичного мислення, здатність проявляти лідерські якості, соціальна і культурна обізнаність, толерантність, тактовність, дисциплінованість, пунктуальність, уміння управляти часом (тайм-менеджмент) – перший (бакалаврський) рівень;

➤ креативність, комунікабельність, уміння вести діалог, уміння переконувати, уміння відстоювати власну думку, емоційний інтелект, здатність до емпатії, уміння мотивувати себе – другий (магістерський) рівень.

Враховуючи те, що сучасний світ дуже швидко змінюється й ті навички, які ще вчора були важливими і займали високі позиції в рейтингах, сьогодні вже не є такими затребуваними і їх місце займають інші, актуальніші. Практикуючий бухгалтер повинен бути здатним легко адаптуватись до змін, швидко змінювати власне мислення залежно від нових завдань та обставин. Таким чином, майбутнім і практикуючим фахівцям-обліковцям слід працювати над собою і розвивати «м'які» навички, адже це під силу кожному і залежить лише від бажання самої особи. А в контексті підготовки фахівців, зокрема з бухгалтерського обліку, це означає, що діючі стандарти освіти слід періодично переглядати й адаптувати їх до нових вимог.

Професія бухгалтера відноситься до тих професій, для яких важливо дотримуватись балансу «твердих» (hard skills) і «м'яких» навичок (soft skills). Уміння знаходити порозуміння в діловому спілкуванні з контактними аудиторіями як внутрішніми, так і зовнішніми для професії бухгалтера не менш важливе, ніж професійні компетенції.

Таким чином, можна зробити висновок, що для професії бухгалтера необхідною є професійна компетентність, тобто знання з фаху. Однак не менш важливими для бухгалтера є комунікативні навички – комунікабельність, уміння спілкуватися з колегами та представниками ділових кіл різних рівнів, працювати в команді, емоційний інтелект, стресостійкість, критичне мислення та інші. Наявність саме цих навичок дає можливість успішно вибудовувати кар'єру, мати привабливий імідж, формувати добру репутацію в діловому світі та бути затребуваним на ринку праці. Отже, феномен формування і розвитку «soft skills» у професійній діяльності фахівців з обліку та оподаткування на сьогодні перебуває на стадії становлення і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Вигівська І. М., Макарович В. К. Особисті компетенції бухгалтера та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. 2018. Вип. 1 (51). С. 401-406.
2. Навички для успішної кар'єри: курс для здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти. К.: 2020. 300 с.
3. Церклевич В. С., Кирилюк Ю. М. Психологічні аспекти професійної компетентності бухгалтера. URL: <http://www.xktei.km.ua/files/pac.pdf>.

ЗМІСТ

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Безпала Ольга

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ..... 5

Власенко Дмитро

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У
ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСЬКИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ..... 7

Возюк Ірина

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ТРАНСФОРМАЦІЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ..... 9

Глушко Денис

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ДО
КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН..... 12

Гурська Ірина

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ..... 14

Дворник Інна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА..... 17

Добровольська Поліна, Стамат Вікторія

ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВНА КОНЦЕПЦІЯ
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ..... 19

Захаренко Дмитро, Лавська Наталія

РОЛЬ ТРАНСГЕННИХ ОРГАНІЗМІВ І ПРОДУКТІВ У
ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ..... 22

Лавська Наталія

ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ - ВАЖЛИЧИЙ ЧИННИК
ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ..... 25

Македон Галина ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ПЕРШІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ.....	27
Маслак Юлія, Дворник Інна ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ.....	29
Підлужна Олена ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДАКОРИСТУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ.....	32
Подобна Діана, Дворник Інна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	34
Радіон Дарина «МОЛОЧНИЙ МОДУЛЬ»: КОНТРОЛЮЄМО БЕЗПЕЧНІСТЬ МОЛОКА.....	37
Руденко Олександра, Дворник Інна ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ КАВИ В УКРАЇНІ.....	40
Стаднік Леонід, Кепко Валентина МЕБЛЮВАННЯ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПРИМІЩЕННІ, ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ПРОДАЖУ ТОВАРУ.....	42
Сокол Владислав, Ткаченко Тетяна, Гайдай Ольга, Євдокименко Віталій РАЦІОНАЛЬНЕ ПОВОДЖЕННЯ З АНТРОПОГЕННИМИ ВІДХОДАМИ.....	44
Сокур Лариса ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	46
Терянік Діана, Стамат Вікторія ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МАРКЕТИНГОВИХ ПРОЦЕСІВ В ПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	48

Труш Олена, Поліщук Наталія 51
ІННОВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....

Федуняк Ігор
МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ
ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ..... 53

Христенко Галина, Стасєва Галина
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ 55

Шкарупа Олена, Власенко Дмитро
ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В АГРОБІЗНЕСІ: ТРЕНДИ ТА ПРОБЛЕМИ..... 57

**DIGITAL-АГРО: ТРЕНДИ ТА ПРОБЛЕМИ.
БІОТЕХНОЛОГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: КОРИСТЬ І РИЗИКИ**

Брюхачова Інна, Кузьменко Михайло, Буравська Надія
СПОЖИВАННЯ М'ЯСА В СУЧАСНОМУ СВІТІ..... 61

Гуленко Богдан, Лавська Наталія
ШЛЯХИ СПРЯМУВАННЯ ГЕННОЇ ІНЖЕНЕРІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОСЛИН..... 63

Дімітров Іван, Болгов Владислав
УКРАЇНСЬКИЙ ЕКСПОРТ ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 66

Кепко Валентина, Стаднік Леонід
ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ..... 68

Кравченко Віталій, Непокрита Ілона, Шаповаленко Анастасія
ЗВИЧАЙНИЙ КМИН ОБІЦЯЄ НАДЗВИЧАЙНІ ПРИБУТКИ
ФЕРМЕРАМ..... 70

Кравченко Віталій, Варич Данило, Веремєєнко Ярослав
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОРГО ЦУКРОВОГО (SORGHUM
SACCHARATUM) В БІОЕНЕРГЕТИЦІ..... 72

Кузьмін Дмитро, Весперіс Світлана
РОЛЬ ІНОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ АТОМОБІЛЬНОГО
ТРАНСПОРТУ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.... 74

Одінцова Діана, Болгов Владислав НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ....	77
Полева Руслана ІННОВАЦІЇ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА.	79
Соловей Олена БІОТЕХНОЛОГІЯ ТВАРИН ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ САМОК.....	81
Тютюнник Владислав ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ТRENДИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	83
Царук Ілля, Риженко Анатолій ЕКОЛОГІЧНА ПЛАСТИЧНІСТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ОЗИМИХ КАПУСТЯНИХ КУЛЬТУР ПІД ВПЛИВОМ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ.....	85
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
Боднар Ореста БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ.	89
Буряк Анастасія ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ДРОПШИПІНГУ.....	90
Габор Володимир ВИЗНАЧЕННЯ РЕГУЛЯТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	93
Герчанівська Світлана ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЇЇ РОЛЬ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	95
Горбач Андріана ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	97

Довбня Богдан, Волкова Валерія РОЗВИТОК СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)...	100
Клименко Мирослава, Перетяцько Юлія ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПДВ...	103
Колодій Мар'яна УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	105
Маслак Юлія, Дворник Інна ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА Й РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА В УКРАЇНІ.....	108
Михайленко Анна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНИМИ БУХГАЛТЕРАМИ.....	110
Панасюк Ірина ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	112
Панченко Ольга ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ФАКТОР ЙОГО РОЗВИТКУ.....	115
Рагуліна Анастасія, Стамат Вікторія ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ПРОДУКТИВНОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ.....	117
Сливінська Оксана ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ.....	120
Слободян Тетяна, Стамат Вікторія ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	123
Тищенко Анастасія, Михайленко Анна ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	126

Тищенко Анастасія, Дворник Інна
АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 129

Царук Наталія
ОБЛІК ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА..... 131

Юздепська Ангеліна, Волкова Валерія
ДОБРОВІЛЬНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 133

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗВО

Іванов Кирило, Отравенко Олена
ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ
ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ
ОСВІТА. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА» ПІД ЧАС РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 138

Леміш Наталія
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА В ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ АГРОТЕХНІЧНОГО
НАПРЯМУ..... 141

Литовченко Віктор
ОМАНЛИВА СУТНІСТЬ ІНДУКТИВНИХ УМОВИВODІВ..... 142

Майбородіна Наталія, Герасименко В'ячеслав, Маслак Юлія
ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЦЬ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ З
ЕКОНОМІКИ..... 145

Нестеренко Микита, Леміш Наталія
ЗВЕРТАННЯ В ДОКУМЕНТАХ: З ІСТОРІЇ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА ЯК
ОЗНАКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ..... 147

Помаз Богдан, Леміш Наталія
ВИКОРИСТАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-
СЕРВІСІВ З ПЕРЕВІРКИ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ
АГРОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 149

Сидорович Олександр
ГЕНДЕРНА ТЕОРІЯ В УКРАЇНІ..... 151

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження: можливості та варіанти впровадження»

Стемковська Ірина				
SOFT SKILLS	У	ПРОФЕСІЙНІЙ	ДІЯЛЬНОСТІ	
БУХГАЛТЕРА.....				152

Наукове видання

**Міжгалузеві наукові дослідження:
МОЖЛИВОСТІ ТА ВАРІАНТИ
ВПРОВАДЖЕННЯ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 08.12.2023 р.
Гарнітура Times New Roman
Замовлення № 329

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 7,15
Ум. друк. арк. 6,78

Папір офсетний
Тираж 80 прим.

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.